

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: «Ευρωπαϊκό Δίκαιο & Πολιτική»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η στρατηγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας
στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε.:
το ορόσημο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου»

Εξάμηνο: Δ'

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Θ. Χίου- Μανιατοπούλου

Ονοματεπώνυμο Μεταπτυχιακού Φοιτητή: Θάνος Δημάδης (1205M023)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος: «Το ορόσημο της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου».....σελ. 3

Κεφάλαιο 1ο

1.1. Οι δυσχέρειες εννοιολογικής προσέγγισης του όρου «τρομοκρατία».....σελ. 7
1.2. Η προσέγγιση του όρου της «τρομοκρατίας» από τις Η.Π.Α.- Κριτική αποτίμηση.....σελ. 12
1.3. Η προσέγγιση του ορισμού της «τρομοκρατίας» από την Ε.Ε.- Κριτική αποτίμηση.....σελ. 14
1.4 Η προσέγγιση του ορισμού της τρομοκρατίας από τον Ο.Η.Ε.- Κριτική αποτίμηση.....σελ. 15
1.5 Οι Διεθνείς Συμβάσεις για την «Αντιμετώπιση των Βομβιστικών Ενεργειών από Τρομοκράτες» και για την «Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της τρομοκρατίας».....σελ. 17

Κεφάλαιο 2ο

2.1 Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα πλαίσια της Ε.Ε.σελ. 23
2.2 Οι δράσεις και οι στρατηγικές της Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....σελ. 24
2.3 Η στρατηγική της Ε.Ε. (Δεκέμβριος 2005) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....σελ. 35

Κεφάλαιο 3ο

3.1 Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας ως παράμετρος της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.σελ. 39
3.2 Η πολιτική των Η.Π.Α. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας μετά την 11 ^η Σεπτέμβρη.....σελ. 40
3.3 Η πολιτική του Ο.Η.Ε. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας μετά την 11 ^η Σεπτέμβρη.....σελ. 43
3.4 Η δράση της Ε.Ε. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας σε συνάρτηση με την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.σελ. 46

Κεφάλαιο 4ο

4.1 Η ανάγκη εφαρμογής κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής στα πλαίσια των προσπάθειών καταπολέμησης της τρομοκρατίας.....σελ. 50
4.2 Η αδυναμία παρέμβασης της Ένωσης σε διεθνείς κρίσεις- Η περίπτωση του Παλαιστινιακού ζητήματος.....σελ. 54
4.3 Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο πλαίσιο της ευρωμεσογειακής συνεργασίας.....σελ.

Κεφάλαιο 5: Η ευρωπαϊκή πολιτική γειτνίασης ως μέσο ενίσχυσης της διεθνούς ασφάλειας.....σελ.
--

Κεφάλαιο 5ο: Κριτική αποτίμηση των δράσεων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....σελ. 56

Συμπερασματικά Σχόλιασελ. 60

Βιβλιογραφίασελ. 63

Πρόλογος:

«Το ορόσημο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου»

Η 11η Σεπτεμβρίου του 2001 είναι μια ιστορικής σημασίας ημέρα τόσο για τις Η.Π.Α., όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο. Εκείνη τη μέρα, που σίγουρα δεν θα λησμονηθεί από κανένα που την έζησε, σε όποιο μέρος του πλανήτη κι αν βρισκόταν και ανεξαρτήτως απ' τον τρόπο που πληροφορήθηκε ή παρακολούθησε τα συμβαίνοντα της, η ανθρωπότητα μπήκε στη δύνη μιας νέας μορφής παγκόσμιας και καθολικής βίας, επιβεβαιώνοντας τους φόβους πολλών και δικαιώνοντας τις ελπίδες άλλων. Η καινοτομία που έδωσε αυτή τη διάσταση στα γεγονότα εκείνης της ημέρας βρίσκεται στην επίθεση μέσα στην ίδια την καρδιά της αμερικάνικης επικράτειας, την καρδιά των θεσμών και των συμβόλων της Αμερικής¹.

Το χρονικό των γεγονότων που άλλαξαν τον κόσμο ξεκίνησε με την αεροπειρατεία τεσσάρων αεροσκαφών αμερικανικών αερογραμμών από Άραβες τρομοκράτες, που κατέληξαν συντριβόμενα, τα περισσότερα σε προεπιλεγμένους στόχους, σκορπώντας το φόβο και τον πανικό σε μια ολόκληρη χώρα, το θάνατο σε περισσότερους από 3.500 ανθρώπους και την έκπληξη σε δισεκατομύρια άλλους που παρακολούθησαν την τραγωδία απ' ευθείας απ' τους τηλεοπτικούς τους δέκτες σε όλο τον πλανήτη. Δύο απ' τα αεροσκάφη των τρομοκρατών χτύπησαν τους δίδυμους πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου (Π.Κ.Ε.) της Νέας Υόρκης και προκάλεσαν την κατάρρευση τους και μαζί το θάνατο περίπου 3.000 πολιτών. Ένα τρίτο αεροσκάφος έπεσε σε ένα τομέα του Αμερικανικού Πενταγώνου στην Ουάσιγκτον σκοτώνοντας 125 υπαλλήλους του υπουργείου άμυνας των Η.Π.Α. και 65 επιβένοντες του αεροσκάφους, ενώ ένα τέταρτο απέτυχε να φτάσει στο στόχο του και ύστερα από μια μάχη στον αέρα, συνετρίβει σε ακατοίκητη περιοχή της Πενσυλβανία σκοτώνοντας όσους βρίσκονταν μέσα σ' αυτό. Με το πέρασμα του χρόνου, η ευθύνη των επιθέσεων κατοχυρώθηκε στην ισλαμιστική οργάνωση Αλ Κάιντα, η οποία καθορίστηκε ως τρομοκρατική στις Η.Π.Α. το 1999 απ' την τότε υπουργό εξωτερικών Μ. Ολυμπράιτ².

¹ Roy O. **«Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου. Στρατηγική και τρομοκρατία»**. Μετάφραση Ζαρταμόπουλος Ν. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2003

² Chomsky N. **«11/9»**. Μετάφραση Σάββας Μιχαήλ. Άγρα, 2001

Ο αντίκτυπος των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο παγκόσμιο γεωστρατηγικό περιβάλλον έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών αναλυτών και διεθνολόγων μέχρι σήμερα. Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου δημιούργησαν νέου είδους αβεβαιότητες οι οποίες σε μεγάλο βαθμό ενισχύθηκαν από τον εξελισσόμενο αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Οι επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους έχουν ερμηνευθεί ως το γεγονός, το οποίο επιτάχυνε και διαμόρφωσε μία διαδικασία η οποία ήταν ήδη σε εξέλιξη. Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους γέννησε, όπως είναι γενικότερα αποδεκτό, μία νέα εποχή στις διεθνείς σχέσεις. Από τις επόμενες ημέρες έγινε σαφές ότι οι Η.Π.Α. και τα ανεπτυγμένα κράτη της Δύσης θα αναλάμβαναν αφενός μεν ειδικά μέτρα ασφαλείας στο εσωτερικό τους κατά της τρομοκρατίας, αφετέρου δε στρατιωτική δράση κατά των κρατών- υποκινητών της τρομοκρατίας (rogue states). Η δράση αυτή εν μέρει πραγματοποιήθηκε με την επίθεση κατά της κυβέρνησης των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και την ανατροπή της, εν μέρει εκκρεμεί κατά του Ιράκ και άλλων κρατών θεωρούμενων ως «φιλοτρομοκρατικών» και εντασσόμενων στην κατηγορία των rogue states, με σημαντικές όμως διαφορές μεταξύ των Η.Π.Α. και των συμμάχων τους.

Τα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Μπαλί, το Ριάντ, την Κωνσταντινούπολη, τη Μαδρίτη και το Λονδίνο που ακολούθησαν μετά τη φονική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οδήγησαν, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, στην διαπίστωση ότι «η προστασία της εθνικής ασφάλειας από την απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας αποτελεί υπόθεση όλων μας και ως εκ τούτου απαιτείται αυξημένη επαγρύπνηση³». Εκτός αυτού όμως κατέδειξαν και κάτι ακόμα. «Την τρωτότητα των δημοκρατικών και τεχνολογικά ανεπτυγμένων κοινωνιών⁴». Η αλλαγή τις οποίες σηματοδότησε η ημερομηνία της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 αποτελούν την κορωνίδα μίας εξέλιξης που έχει την αφετηρία της στις αρχές της τελευταίας δεκαετίας του εικοστού αιώνα. Δεν υπάρχουν προς το παρόν σημεία επιστροφής σε εποχές με την ήπια αντιτρομοκρατική δράση. Η ανάδειξη και διαρκής συζήτηση για την πιθανότητα χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής από τρομοκρατικές οργανώσεις του μέλλοντος, προτείνουν τη διαρκή επαγρύπνηση των αρχών και ως εκ τούτου τη διαρκή αναβάθμιση των νομοθετικών μέτρων⁵.

³ Ντόκος Θάνος, «**11^η Σεπτεμβρίου, Κωνσταντινούπολη, Μαδρίτη, Λονδίνο...**», Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 10 Ιουλίου 2005

⁴ Κουλουμπής Θεόδωρος, «**Για μία νέα δομή εθνικής ασφάλειας**», Εφημερίδα «Καθημερινή», 4 Σεπτεμβρίου 2005

⁵ Δημόπουλος Χαράλαμπος, **Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 68

Η συγκυρία όμως της «αντιτρομοκρατικής δράσης» δεν ξεκινάει από την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους αλλά είναι αρκετά παλαιότερη (βλ. Σύμβαση του Παλέρμο του ΟΗΕ κατά του «οργανωμένου εγκλήματος» το φθινόπωρο του 2000). Ωστόσο η επίθεση στους Πύργους ενοποιεί δύο διακριτές πολιτικές ασφαλείας των δυτικών κρατών: αυτής της «εσωτερικής ασφάλειας» και της προστασίας των πολιτών της Δύσης απέναντι στην τρομοκρατία ως μορφή εθνικής και διεθνούς εγκληματικότητας και εκείνη των διεθνών επεμβάσεων για την προστασία των «αξιών» ή ακόμα και των συμφερόντων της Δύσης, της διεθνούς ασφάλειας δηλαδή και της οικουμενικής δικαιοσύνης.

Κάνοντας έναν απολογισμό της διεθνούς δράσης των τελευταίων ετών στο πεδίο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αξίζει κανείς να επισημάνει ότι «μετά την 11^η Σεπτεμβρίου οι νομοθετικές ρυθμίσεις των Η.Π.Α. ακολουθήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από έντονες παραινέσεις προς τα συμμαχικά κράτη μέλη της Ε.Ε. προκειμένου να υιοθετήσουν ένα μεγάλο μέρος των αμερικανικών απόψεων στο θέμα της τρομοκρατίας⁶». Όπως θα διαπιστώσουμε παρακάτω, κατά τη διάρκεια της ερευνητικής μας πορείας, με προεξέχουσες τις βρετανικές άμεσες πρωτοβουλίες- οι οποίες σε επιμέρους ζητήματα υπερέβησαν τις αμερικανικές θέσεις- τα θεσμικά όργανα της ευρωπαϊκής κοινότητας συντάχθηκαν σε σημαντικό βαθμό με τις προτροπές.

Το τέλος του 20^{ου} αιώνα επεφύλαξε αξιοσημείωτες αλλαγές στον τομέα της τρομοκρατίας, και κυρίως της διεθνούς, καθώς η τελευταία αποτέλεσε τον πυρήνα των «νέων ζητημάτων ασφαλείας⁷» τα οποία εισήλθαν στο πεδίο της ενασχόλησης των διεθνών οργανισμών μετά την κατάρρευση του διπολισμού. Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στο διεθνές πολιτικό πεδίο έδωσαν ώθηση στην εξέλιξη της επιχειρησιακής τακτικής και στρατηγικής δράσης⁸, αναβαθμίζοντας ως εκ τούτου την αντιμετώπισή της. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτών των εξελίξεων «η πιθανότητα αναβάθμισης των τρομοκρατικών ενεργειών μέσα από τη χρήση μέσων που στο παρελθόν είχαν θεωρηθεί δυσπρόσιτα σε μη- κρατικούς παίκτες, αποτελεί ένα σημαντικό σημείο αιχμής⁹».

Σε γενικές γραμμές, πολλοί ερευνητές του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας ισχυρίζονται ότι στο σύνολό της, η προβληματική που αναφέρεται στην αντιμετώπιση του φαινομένου λειτουργεί μονοδιάστατα στο πλαίσιο της καταστολής. Είναι πλέον αυταπόδεικτο, ότι παρακάμπτοντας την παράμετρο

⁶ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2004, σελ. 55

⁷ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2004, σελ. 15

⁸ *The Financial War on Terrorism, A Guide by the FATF (Financial Action TaskForce)* 2004. σελ. 69

⁹ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ 54

«πρόληψη» η φιλοσοφία αντιμετώπισης του φαινομένου καθίσταται τουλάχιστον μη ορθολογική. Κατά συνέπεια το οποιοδήποτε εγχείρημα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας δεν μπορεί παρά να λαμβάνει ως βάση τις ειδικές πολιτικές διαστάσεις που το φαινόμενο εκφράζει ή αποτυπώνει καθώς και την παρουσία συγκεκριμένων τυπολογικών χαρακτηριστικών, με βάση τα οποία λειτουργεί η επιστημονική προσέγγιση του φαινομένου.

Θα μπορούσε κανείς λοιπόν να ισχυριστεί ότι αρκετά είναι τα ελλείμματα εννοιολογικής υφής τα οποία διαπιστώνονται στην προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Κατ' αρχάς, η αυξανόμενη με γεωμετρική πρόοδο ενασχόληση των εθνικών και διεθνών οργανισμών με την τρομοκρατία λειτουργεί σε «μηχανιστικό και μονοδιάστατα κατασταλτικό πλαίσιο¹⁰», απαξιώνοντας πολλές φορές κατ' αυτόν τον τρόπο την προληπτική και σε βάθος αντιμετώπιση του φαινομένου. Επιπλέον, οι διεθνείς διαστάσεις του φαινομένου επέφεραν αντίστοιχες προσπάθειες εννοιολογικής οριοθέτησης, αλλά καθώς οι πράξεις βίας διέφευγαν την ενιαίας αντίληψης και αντιμετώπισης, η «δαιμονοποίηση¹¹» αποτέλεσε μία πρόσφορη λύση. «Οι διαστάσεις της καταστολής κυριάρχησαν¹²» ως το μόνο κοινό σημείο μεταξύ των κρατών που το βίωσαν, αλλά και αυτών που συμφώνησαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπισή του.

Όσον αφορά στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και την Ευρωπαϊκή Ένωση η αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας επικεντρώνεται στην ασαφή νομική προσέγγιση ενός προβλήματος, κυρίως όταν οι διαστάσεις του δεν ελέγχονται ή δεν γίνονται αντιληπτές με απλές ή διαδικαστικές μεθόδους¹³. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών «έχει αντιμετωπίσει ποικιλοτρόπως το θέμα της τρομοκρατίας προσπαθώντας όμως να γεφυρώσει πολλές διαφορετικές απόψεις¹⁴». Παρόλα αυτά οι μέχρι σήμερα διατυπωμένες απόψεις του σε καίρια ζητήματα δημιουργίας του φαινομένου της τρομοκρατίας «ενώ σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται ταύτιση με τις αμερικανικές απόψεις¹⁵».

¹⁰ Φωτόπουλος Τάκης, «Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Γόρδιος, Αθήνα, 2003, σελ 65

¹¹ S. Events 'Shaping a Credible EU Foreign Policy' Centre for European Reform, 2002

¹² Τσόμοκι Νόαμ, «Ο νέος πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας» στο βιβλίο «Η αυτοκρατορία σε πόλεμο», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2002, σελ. 86

¹³ **Anti-Terrorism Laws : India, The United States, The United Kingdom and Israel**/edited by K.R. Gupta. New Delhi, Atlantic, 2002, σελ. 97

¹⁴ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 93

¹⁵ Όπως χαρακτηριστικά εξήγησε η Μαίρη Μπόση στο γράφοντα «από το 1972, έτος που ο Οργανισμός ασχολήθηκε με το ζήτημα της τρομοκρατίας, παρατηρήθηκε ότι οι περισσότερες αποφάσεις που έλαβε στον τομέα είχαν άμεση σχέση με τις αμερικανικές παραιτήσεις ή υπήρξαν επακόλουθο αμερικανικών πιέσεων. Η αμερικανική κυβερνητική αντίληψη, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου εισήγαγε την τρομοκρατία ως το σημαντικότερο ζήτημα ασφάλειας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο».

Σε εθνικό επίπεδο, τέλος, η διαπίστωση ότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα σοβαρό κίνδυνο για την ομαλή εξέλιξη ενός πολιτεύματος, μίας κοινωνίας και των μηχανισμών της, ώθησε τις κυβερνήσεις να προβούν στη θέσπιση νόμων και ρυθμίσεων προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Λειτουργώντας όμως πολλές φορές στη βάση της πολιτικής μονομέρειας στερήθηκαν της δυνατότητας οριοθέτησης του φαινομένου¹⁶, καθώς ο ορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας δεν διαφεύγει των δυσχερειών που αντιμετωπίζουν όλα τα ζητήματα που είναι πρωτίστως πολιτικού περιεχομένου.

Η τρομοκρατία αποτελεί στις μέρες μας ένα από τα μεγαλύτερα δεινά τα οποία αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, καθώς απειλεί την ύπαρξη των κρατών, την ακεραιότητα των συνόρων τους και την ειρηνική ζωή των κατοίκων τους. Ο αριθμός των σοβαρών διεθνών τρομοκρατικών επιθέσεων έχει στις μέρες μας αυξηθεί με αποτέλεσμα να μετατραπεί ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας σε κεντρικό άξονα των διεθνών σχέσεων¹⁷. Η συζήτηση για τα αίτια της τρομοκρατίας, τη φύση της και τα μέσα καταπολέμησης της είναι μεγάλη. Αυτό που είναι σίγουρο και γίνεται δεκτό χωρίς καμία αμφιβολία είναι ότι η τρομοκρατία σε κάθε μορφή και εκδήλωση της συνιστά έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους κατά της ειρήνης και της ασφάλειας¹⁸.

Οι τρομοκράτες με τα τυφλά χτυπήματα σε βάρος αθώων πολιτών προσβάλλουν τα θεμελιώδη δικαιώματα της ζωής, της ελευθερίας και της ασφάλειας. Αναμφίλεκτα, τα κράτη έχουν καθήκον να προστατεύσουν τους πολίτες τους από τρομοκρατικές πράξεις με τη λήψη μέτρων πρόληψης και καταστολής¹⁹. Καθώς η τρομοκρατία εμφανίζεται στις μέρες μας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, κανένα κράτος δεν είναι σε θέση να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τους πολίτες του, παρά μόνο αν συνεργαστεί στενά σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο με τα υπόλοιπα κράτη.

Μία σημαντική πρόοδος τα τελευταία χρόνια στην αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο υπήρξε η σύνδεσή του με τον χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πρώτο βήμα²⁰ έγινε το 1993 στη Βιέννη

¹⁶ *Encyclopaedia of International Terrorism*/edited by Verinder Grover. New Delhi,

¹⁷ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁸ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁹ . Ioakeimidis P.C, *“Greece, the E.U. and S.E. Europe past failures and future prospects”* στο *“Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities* New York, Pella 1999, σελ. 118

²⁰ Telhami S., *«Combating Terrorism: What works? What Doesn't ?»*, Policy Impact Panel, Council of Foreign Relations, Washington D.C., October 11, 1996

κατά το Παγκόσμιο Συνέδριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Από τότε, τόσο η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών όσο και η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα έχουν υιοθετήσει αρκετά ψηφίσματα αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη τρομοκρατία²¹.

Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας αλλά και στις επιπτώσεις των αντιτρομοκρατικών μέτρων στα ανθρώπινα δικαιώματα. Τόσο η διεθνής κοινότητα όσο και μη-κυβερνητικοί οργανισμοί εκφράζουν συχνά τις ανησυχίες τους για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που είναι δυστυχώς συνήθεις στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση του φαινομένου αυτού θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι σύμφωνα προς τις υποχρεώσεις των κρατών κατά το διεθνές δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το ανθρωπιστικό δίκαιο²².

Ωστόσο, δεν είναι λίγοι όσοι θεωρούν πως τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν εμπόδιο στην αποτελεσματική προστασία από τις τρομοκρατικές πράξεις²³. Ορισμένοι, μάλιστα, αντιλαμβάνονται ως δικαιολογημένους τους περιορισμούς σε θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η απαγόρευση των βασανιστηρίων που αποτελεί εθνικό δίκαιο δεσμεύοντας κάθε κράτος και κάθε άτομο. Κάποια κράτη έφτασαν στο σημείο να αμφισβητούν ανοικτά την ισχύ του απόλυτου χαρακτήρα της απαγορεύσεως των βασανιστηρίων. Στο όνομα της ασφάλειας, το κράτος επεμβαίνει βαθιά στα εκάστοτε δικαιώματα των πολιτών. Στα πλαίσια ενός κλίματος φόβου και ανασφάλειας, ο πολίτης είναι διατεθειμένος να ανεχθεί ένα μεγάλο αριθμό δυνητικών περιορισμών της ελευθερίας του, προκειμένου να αισθάνεται ασφαλής από τρομοκρατικές επιθέσεις. Φαίνεται, λοιπόν, πως ότι προστίθεται στην ασφάλεια αφαιρείται από την ελευθερία.

Από τη σύνδεση των εννοιών της τρομοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκύπτουν δύο ζητήματα²⁴: Το πρώτο αφορά το ότι η τρομοκρατία συνιστά απειλή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ το δεύτερο σχετίζεται με το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των τρομοκρατών και τα

²¹ Roy Olivier, «Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου: στρατηγική και τρομοκρατία», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003

²² De Vries Gijs, “Human Rights and Terrorism” Address by Gijs de Vries, European Union Counter-Terrorism Coordinator, Strassler Family Center for Holocaust and Genocide Studies, Clark University, 17 October, 2004

²³ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights, “The balance between freedom and security in the response by the European Union and its Member States to the terrorist threats”, 31 March 2003

²⁴ House of Lords, House of Commons, Joint Committee on Human Rights “Counter-Terrorism Policy and Human Rights: Prosecution and Pre-Charge Detention”, Twenty-fourth Report of Session 2005-06

όρια που θα πρέπει να τίθενται στα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας από την άποψη των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Με αφετηρία αυτές τις δύο διαπιστώσεις, στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την τρομοκρατία υπό το πρίσμα των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πρόκειται να γίνει αναφορά στο καθήκον των κρατών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας και θα παρουσιαστεί η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό, τόσο πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, όσο και μετά. Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των τεσσάρων πυλώνων της νέας αντιτρομοκρατικής στρατηγικής της Ένωσης. Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο, θα εξεταστεί η συμφωνία ορισμένων αντιτρομοκρατικών μέτρων τα οποία έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη-μέλη, προς την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αυτή κατοχυρώνεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), απεικονίζεται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και αναγνωρίζεται κι από άλλα διεθνή κείμενα.

1^ο Κεφάλαιο:

1.1 «Οι δυσχέρειες εννοιολογικής προσέγγισης του όρου “τρομοκρατία”»

Για την υιοθέτηση οποιασδήποτε πολιτικής κατά της τρομοκρατίας απαιτείται να δοθεί πρώτα ένας κατάλληλος ορισμός. Ωστόσο, μέχρι σήμερα η διεθνής κοινότητα δεν έχει κατορθώσει να συμφωνήσει σε έναν ακριβή ορισμό της τρομοκρατίας, ιδίως λόγω ιδεολογικών αντιθέσεων. Είναι μάλιστα χαρακτηριστική η φράση ότι *“one man’s terrorist is another man’s freedom fighter”²⁵*, ιδίως όταν πρόκειται για περιπτώσεις λαών που διεκδικούν το δικαίωμα τους για αυτοδιάθεση, τη στιγμή που τα κράτη διστάζουν να τους το αναγνωρίσουν, ισχυριζόμενα ότι αυτοί είναι τρομοκράτες. Σε επίπεδο Ο.Η.Ε., αρκετές συνθήκες αναφέρονται στην τρομοκρατία, χωρίς ωστόσο να την ορίζουν²⁶.

Αναζητώντας τον κατάλληλο ορισμό της τρομοκρατίας, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε την ανάγκη διαχωρισμού των εννοιών της ένοπλης σύρραξης και της τρομοκρατίας²⁷. Ένας εύλογος λόγος για την σημασία αυτής της διάκρισης έγκειται στο ότι σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης (διεθνούς ή μη-διεθνούς χαρακτήρα) εφαρμοστέο είναι το δίκαιο που διέπει τις ένοπλες συρράξεις, οι Συμβάσεις της Χάγης και οι Συμβάσεις της Γενεύης και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι πολεμικές πράξεις δεν καταλογίζονται ως εγκληματικές ή τρομοκρατικές. Επειδή το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο εφαρμόζεται σε καταστάσεις ένοπλων συρράξεων, οι τρομοκρατικές πράξεις που τελούνται σε τέτοιες συνθήκες, διέπονται από το δίκαιο αυτό, το οποίο και τις απαγορεύει. Αντίθετα, οι τρομοκρατικές πράξεις που διαπράττονται σε περιόδους ειρήνης (δηλαδή σε συνθήκες που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως ένοπλη σύρραξη), διέπονται είτε από την εθνική νομοθεσία των κρατών, είτε από το διεθνές ποινικό δίκαιο ή το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁸. Η διάκριση των εννοιών αυτών αποδεικνύεται

²⁵ Weitzman E.A., Kew D., «Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar» Practitioner’s Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

²⁶ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, «Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001», 2001

²⁷ Μπελαντής Δημήτριος, «Αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό- Διαστάσεις της αντιτρομοκρατικής πολιτικής», Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2004

²⁸ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

εξαιρετικά δυσχερής και χρειάζεται προσεκτική μελέτη εξαιτίας της χρησιμοποίησης στομφωδών εκφράσεων όπως “πόλεμος κατά της τρομοκρατίας²⁹”, και του χαρακτηρισμού των πολέμων ως πράξεων τρομοκρατίας και των πολεμιστών ως τρομοκρατών, περιορίζοντας την εφαρμογή και τη συμμόρφωση προς το ανθρωπιστικό δίκαιο, χωρίς, ωστόσο, την ύπαρξη θετικών αποτελεσμάτων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησε ένα γενικό ορισμό της τρομοκρατίας ο οποίος συμπεριελήφθη στη Κοινή Απόφαση στις 27 Δεκεμβρίου 2001 σχετικά με την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς και στην Απόφαση-Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας στις 13 Ιουνίου 2002³⁰. Οι περισσότερες τρομοκρατικές πράξεις που αναφέρονται στον ορισμό αποτελούν αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές ως συνέπεια της συγκεκριμένης πρόθεσης του δράστη. Η αντικειμενική υπόσταση της τρομοκρατίας συνίσταται στη τέλεση μιας από τις προβλεπόμενες πράξεις (π.χ. προσβολή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας, απαγωγή, κατάληψη αεροσκάφους) όπως προσδιορίζονται κατά τα εθνικά δίκαια, ενώ η υποκειμενική υπόσταση πληρούται με τη συνδρομή αφενός του δόλου τέλεσης των πράξεων αυτών, αφετέρου του ειδικού δόλου που απαιτείται.

Ο μεγάλος αριθμός των πράξεων που συμπεριλαμβάνονται στον ορισμό της τρομοκρατίας έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής ιδίως από μη-κυβερνητικούς οργανισμούς λόγω της ευρύτητας και της αοριστίας του³¹. Κι αυτό γιατί η έλλειψη ενός σαφώς διατυπωμένου ορισμού θα μπορούσε να οδηγήσει όχι μόνο στην ποινικοποίηση δραστηριοτήτων που δεν έχουν καμία σχέση με πράξεις βίας, αλλά θα μπορούσε και να απειλήσει τα νόμιμα δικαιώματά της ελευθερίας του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι, της έκφρασης γνώμης και της διαδηλώσεως³². Η αοριστία του ορισμού επιτρέπει τη

²⁹ Speech by Prodi “**Wider Europe**”- A proximity Policy as the key to stability, Sixth ecsa-World conference 12/2002

³⁰ Weitzman E.A., Kew D., «**Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar**» Practitioner’s Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

³¹ Addicott Jeffrey, **Cases and materials on Terrorism Law**, 3rd edition, St. Mary’s University Center for Terrorism Law, 2006

³² Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Αλίκη, **Δικαιώματα του Ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική** Τόμος Α’, εκδ. επιμέλεια Α. Μαγγανάς Νομική Βιβλιοθήκη, 2003

λήψη επικίνδυνων μέτρων, όπως είναι η καθιέρωση καταλόγων τρομοκρατών³³ για τους οποίους θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Σε μια εποχή όπου παρατηρείται έντονα η τάση κατηγοριοποίησης πράξεων ως τρομοκρατικών με σοβαρούς περιορισμούς των ατομικών δικαιωμάτων, απαιτείται ο ορισμός της τρομοκρατίας να είναι σαφής ώστε να παρέχει νομική βεβαιότητα³⁴. Στο άρθρο 7 της ΕΣΔΑ εξαγγέλλεται η αρχή της νομιμότητας, *nullum crimen nulla poena sine lege*, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν δύναται να καταδικαστεί για πράξη η παράλειψη, η οποία τη στιγμή που διεπράχθη δεν συνιστούσε αδίκημα. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το αδίκημα πρέπει να ορίζεται σαφώς από τον νόμο. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται όταν το άτομο μπορεί να γνωρίζει, με βάση το κείμενο της διάταξης, ποιές πράξεις και παραλείψεις επισύρουν την ευθύνη του. Με τον τρόπο που είναι διατυπωμένος ο ορισμός της τρομοκρατίας, δεν φαίνεται να καλύπτει την απαίτηση της “*accessibility*” και της “*foreseeability*” (ο νόμος να είναι προσιτός και να προβλέπει με σαφήνεια τη πράξη), γεγονός που δημιουργεί προβλήματα όταν ο ορισμός αυτός θα αποτελεί τη βάση για την άσκηση των ποινικών διώξεων και την εξαγγελία ποινικών καταδικών³⁵.

Η 11^η Σεπτεμβρίου σηματοδότησε μια νέα εποχή στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η κατάρρευση των Δίδυμων Πύργων και η καταστροφή του Πεντάγωνου, είδωλα που άλλοτε απεικόνιζαν την αμερικανική παντοδυναμία, επέφεραν ισχυρότατο πλήγμα στις Η.Π.Α. αλλά και συγκλόνισαν ολόκληρο τον κόσμο, επιβεβαιώνοντας τον τίτλο της γαλλικής εφημερίδας *Le Monde* ότι “*nous sommes tous américains*”. Πέντε χρόνια μετά, τρομοκρατικές ομάδες κινούμενες από εξτρεμιστικές ιδεολογίες έχουν προβεί σε πολυάριθμες επιθέσεις σε πολλές περιοχές του πλανήτη: από την Καζανμπλάνκα στη Τζακάρτα, από το Ριάντ στη Μομπάσσα, από τη Μαδρίτη στο Λονδίνο.

Το πρόβλημα της τρομοκρατίας απασχολεί την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ωστόσο, στις μέρες μας έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στη φύση του φαινομένου αυτού¹⁰. Στο παρελθόν, οι τρομοκρατικές ενέργειες συνιστούσαν το αποτέλεσμα της δράσης μικρών τρομοκρατικών οργανώσεων που ενεργούσαν στα πλαίσια μιας χώρας³⁶. Οι

³³ www.quaker.org/qcea/briefings/terrorism/index.html «The EU's response to the threat of terrorism» Briefing Papers

³⁴ Nanda Ved, *Law in the War on International Terrorism*, Transnational Publishers

³⁵ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

³⁶ Wolfgang Benedek and Yotopoulos-Marangopoulos Alice, *Anti-Terrorist Measures and Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston 2004

τρομοκράτες είχαν συγκεκριμένα ιδεολογικοπολιτικά κίνητρα και χρησιμοποιούσαν τη τρομοκρατία ως μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού, όπως την ανατροπή αυταρχικών καθεστώτων.

Αντίθετα, σήμερα παρατηρούμε πως οι νέοι τρομοκράτες κινούνται με μεγαλύτερη ευκολία πέρα από τα σύνορα μιας συγκεκριμένης χώρας με σκοπό την επίθεση στις δυτικές αξίες και το δυτικό τρόπο ζωής γενικότερα¹². Προχωρούν στην οργάνωση και στην εκτέλεση του σχεδίου τους με εξαιρετική επιχειρηματικότητα και ακρίβεια, χρησιμοποιώντας την τελευταία λέξη της τεχνολογίας. Έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν ένα δίκτυο διεθνούς βεληνεκούς μέσα από το οποίο προσηλυτίζουν τους οπαδούς τους και ενισχύονται οικονομικά³⁷. Δεν διστάζουν να προβούν ακόμα και σε επιθέσεις αυτοκτονίας προκειμένου να σκοτώσουν αθώους πολίτες με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα τυφλά χτυπήματα βίας που προκαλούν τη γενική κατακραυγή¹³. Η παγκοσμιοποίηση του φαινομένου της τρομοκρατίας απαιτεί την έγκαιρη αντίδραση των κρατών με τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την αντιμετώπιση του³⁸.

Ο ορισμός της τρομοκρατίας είναι πολύ ρευστός. Μια τέτοια προσπάθεια περιγραφής του όρου εντάσσεται στη σφαίρα των δυσεπίλυτων εννοιολογικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα σε βάθος χρόνου. Καθώς το φαινόμενο σταθερά εξελίσσεται και η αντιμετώπιση του περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο των παραγόμενων αποτελεσμάτων, παρακάμπτοντας την εξέταση των αιτιών, οι εννοιολογικές προσεγγίσεις είναι φυσικό να μην αγγίζουν το προσδωκόμενο αποτέλεσμα³⁹.

Οι Η.Π.Α., κράτος που υπέστει τα υπο συζήτηση πλήγματα, ορίζουν στον Αμερικανικό Κώδικα⁴⁰ ως πράξη τρομοκρατίας «κάθε δραστηριότητα που (Α) περιλαμβάνει μια βίαιη πράξη ή μια πράξη επικίνδυνη για την ανθρώπινη ζωή που παραβιάζει τους ποινικούς νόμους των Ηνωμένων Πολιτειών ή οποιουδήποτε άλλου Κράτους και (Β) εμφανίζεται ως προτιθέμενη (α) να εκφοβίσει ή να πείσει έναν άμαχο πληθυσμό, (β) να επηρεάσει την πολιτική μιας κυβέρνησης με τον εκφοβισμό ή τη πίεση ή (γ) να επηρεάσει τη δράση μιας

³⁷ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/ “Preventing violent radicalization”

³⁸ www.quaker.org/qcea/briefings/terrorism/index.html «The EU’s response to the threat of terrorism» Briefing Papers

³⁹ Μπόση Μαίρη, «Η εξέλιξη της διεθνούς τρομοκρατίας μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Νέες μορφές τρομοκρατίας» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003

⁴⁰ Albrecht Hans-Jörg, «Νομοθετικές απαντήσεις στην 11η Σεπτεμβρίου, Συγκριτική ανάλυση της Αντιτρομοκρατικής Νομοθεσίας» Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004 σελ.981-992

κυβέρνησης μέσω της δολοφονίας ή της απαγωγής» (United States Code Congressional and Administrative News, 1984 από Chomsky, 2001). Το οξύμωρο είναι πως η απόφαση του Ο.Η.Ε. που καταδίκασε τη τρομοκρατία, το Δεκέμβριο του 1987, πέρασε με 153 ψήφους υπέρ και 2 κατά, αυτές των Η.Π.Α. και του Ισραήλ, με μόνη απούσα την Ονδούρα. Το ενοχλητικό για τους παραπάνω, όψιμα αφοσιωμένους αντιτρομοκράτες, απόσπασμα δηλώνει πως «τίποτα στην παρούσα απόφαση δεν θα μπορούσε να θίξει το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, την ελευθερία και την ανεξαρτησία, όπως αυτό απορρέει απ' τη Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών, όλων των λαών που βιαίως έχουν στερηθεί αυτό το δικαίωμα..., ιδιαίτερα των λαών που βρίσκονται κάτω από αποικιακά και ρατσιστικά καθεστώτα και ξένη κατοχή ή άλλης μορφής αποικιακής κυριαρχίας, ούτε... το δικαίωμα αυτών των λαών να παλεύουν γι' αυτό το σκοπό και να δέχονται υποστήριξη, σε συμφωνία με τη Χάρτα και τις αρχές του διεθνούς δικαίου⁴¹».

Όταν τα στελέχη των αμερικανικών κυβερνήσεων και των κυβερνήσεων των συμμάχων τους καταδικάζουν την τρομοκρατία, χρησιμοποιούν τον όρο για να αναφερθούν σε τρομοκρατικές πράξεις που κάνουν οι εχθροί τους και έχουν ως στόχο τους ίδιους και τα συμφέροντά τους⁴². Αυτή η οπτική είναι η αιτία που η συντριπτική πλειοψηφία των κυβερνήσεων στον πλανήτη καταδικάζει απερίφραστα τη τρομοκρατία. Η επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα αυτής της στρέβλωσης έγκυται στο ότι οι πολίτες αυτών των κρατών τείνουν να αποδίδουν τις αρνητικές και εχθρικές πράξεις των κυβερνήσεων τους στις επικρατούσες συνθήκες, ενώ αποδίδουν τις αντίστοιχες πράξεις των άλλων στο ποιοι είναι, στα διαταραγμένα τους χαρακτηριστικά, όπως η διάθεση τους, τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και οι στάσεις τους, που τους οδηγούν σε τρομοκρατικές λογικές⁴³. Πολλές απ' τις απόψεις που υποστήριξαν τη στρατιωτική αντίδραση μετά τις επιθέσεις στις Η.Π.Α. και της εξ' αυτής «αναπόφευκτες παράπλευρες απώλειες⁴⁴», θεώρησαν πως για το θάνατο τόσων αθώων φταίει η κατάσταση που βρίσκεται η μεριά που προχωρά στη στρατιωτική δράση, και σίγουρα όχι το ότι είναι «διαβολικοί» ή τρομοκράτες. Αυτοί δεν φαίνεται να αναλογίστηκαν πως

⁴¹ Chomsky N. «11/9». Μετάφραση Σάββας Μιχαήλ. Εκδόσεις Άγρια, 2001

⁴² Αποστολόπουλος Απόστολος, «**Η παγκοσμιοποίηση και η τρομοκρατία**», Εκδόσεις Νέα Σύννορα-Λιβάνης, Αθήνα 2001.

⁴³ www.amnesty-eu.org/static/documents/2005/counterterrorism_report_final.pdf Amnesty International E.U. Office "Human Rights dissolving at the borders? Counter-Terrorism and E.U. Criminal Law", 31 May 2005

⁴⁴ Μπελαντής Δημήτριος, «**Αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό- Διαστάσεις της αντιτρομοκρατικής πολιτικής**», Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2004

ίσως όσοι υπέστησαν και υπόκεινται τη στρατιωτική δράση, ίσως δουν τις πράξεις αυτές ως πράξεις ενός ανήθικου και απάνθρωπου τρομοκράτη εκθροού⁴⁵.

Τις συνέπειες αυτών των πολιτικών τις αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια και η Ευρώπη, που δεν κατάφερε να προσφέρει κάποια εναλλακτική λύση ή τουλάχιστον δεν είχε τα μέσα να την επιβάλλει στις Η.Π.Α., με αποτέλεσμα να εμπλακεί στη δύνη του τρόμου⁴⁶. Εξ' αιτίας της μέχρι πρότινος (πριν τις πρόσφατες επιθέσεις στο Λονδίνο) λιγότερο δραματικής οπτικής της σχετικά με την απειλή της τρομοκρατίας, ευνόησε σε ένα βαθμό τη διαπραγμάτευση, τον πολιτικό χειρισμό και την αστυνομική συνεργασία και συχνά επικρίθηκε απ' τις Η.Π.Α. γι' αυτή τη μετριοπαθή στάση. Ο προηγούμενος Ευρωπαϊκός Αντιτρομοκρατικός νόμος όριζε ως τρομοκρατία «κάθε πράξη που αποσκοπεί σε σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού ή καταστροφή ή σοβαρή αποσταθεροποίηση θεμελιωδών συνταγματικών /οικονομικών/ κοινωνικών δομών μιας χώρας», ενώ ανέφερε πως τρομοκρατία δεν είναι «η δράση για τη διαφύλαξη ή την αποκατάσταση της δημοκρατίας, οι λαϊκές κινητοποιήσεις, η έκφραση γνώμης⁴⁷».

Σε ένα πρώτο επίπεδο ανάλυσης θα μπορούσαμε να καλέσουμε ως τρομοκρατία τη χρήση πιεστικών μέσων με στόχο άμαχους πληθυσμούς, σε μια προσπάθεια να επιτευχθούν πολιτικοί, θρησκευτικοί ή άλλοι σκοποί⁴⁸. Η έννοια της τρομοκρατίας, όμως, έχει διέλθει μέσα από μεταβολές της επιχειρησιακής της τακτικής, των ιδεολογικών διαστάσεων, των δομικών χαρακτηριστικών της, της δυνατότητας επίτευξης του προσδοκώμενου αποτελέσματος, καθώς επίσης και της ίδιας της ανάπτυξης της χρήσης βίας⁴⁹. Η διαδικασία της μετεξέλιξης της τρομοκρατίας εμπεριέχει την έννοια της μεταβίβασης απ' την ιεραρχία στο «δίκτυο», που θεωρείται το «πλεονέκτημα» των νέων τρομοκρατικών οργανώσεων⁵⁰. Την ίδια στιγμή, η μετεξελιγμένη μορφή αποδεικνύεται περισσότερο θανατηφόρα απ' τη προηγούμενη, αφού δεν έχει τα ταμπού που

⁴⁵ Weitzman E.A., Kew D., «**Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar**» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy 2(1): 109 – 117, 2002

⁴⁶ S. Events 'Shaping a Credible EU Foreign Policy' Centre for European Reform, 2002

⁴⁷ Addicott Jeffrey, **Cases and materials on Terrorism Law**, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

⁴⁸ Chomsky N. «11/9». Μετάφραση Σάββας Μιχαήλ. Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα, 2001

⁴⁹ Μπόση Μαίρη, «**Η εξέλιξη της διεθνούς τρομοκρατίας μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Νέες μορφές τρομοκρατίας**» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003

⁵⁰ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm "The EU fights against the scourge of terrorism"

είχαν οι προηγούμενες εκδόσεις, προξενώντας κατ' αυτό το τρόπο μαζικότερες απώλειες⁵¹.

«⁵²Η έννοια ενός φαινομένου, ή ενός όρου, προκύπτει από την σύνθεση των στοιχείων που την συγκροτούν». Εν προκειμένω λοιπόν η τρομοκρατία, η έννοια της τρομοκρατίας συγκροτείται οπωσδήποτε από μία πρακτική (όχι απλώς από μία πράξη) που κατά την ανάπτυξή της συνεπάγεται τη διάπραξη εγκλημάτων, δηλαδή την παραβίαση ποινικών κανόνων δικαίου καθώς και από τη διάρκεια⁵³. Δηλαδή η τρομοκρατία «δεν είναι ό,τι εξαντλείται σε μία εγκληματική πράξη⁵⁴». Ή ακριβέστερα, στόχος των τρομοκρατών δεν είναι η εξάντληση της δράσης τους σε μία μόνο ενέργεια. «Τρομοκράτες δηλαδή αποκαλούμε αυτούς που στοχεύουν να διαπράξουν μία σειρά εγκλημάτων ή βίαιων ενεργειών⁵⁵».

Η προσπάθεια ορισμού της έννοιας της τρομοκρατίας έχει αποτελέσει αντικείμενο ενασχόλησης πολλών επιστημονικών ειδικοτήτων και ερευνητικών φορέων σε παγκόσμιο επίπεδο οι οποίοι έχουν προσπαθήσει κατά καιρούς να προσδώσουν συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενο στο όρο «τρομοκρατία». Παρά το γεγονός ότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα τμήμα της πολιτικής καθημερινότητας του συνόλου σχεδόν των κρατών, η προσέγγιση ενός ορισμού- ή και πολλών ενδεχομένως- αποτελεί ένα «sine qua non⁵⁶» μέσο για την κατανόησή του.

Η αλήθεια είναι ότι οι πολυετείς προσπάθειες πολλών κυβερνητικών και ακαδημαϊκών φορέων να οριοθετήσουν και να αναγνωρίσουν μέσω ενός κοινά αποδεκτού ορισμού το φαινόμενο δεν έχει αποφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα με συνέπεια μέχρι στιγμής το τελευταίο να μην έχει ενταχθεί σε ένα ικανοποιητικό ερμηνευτικό πλαίσιο που θα αποκωδικοποιούσε επακριβώς τις εκφάνσεις του⁵⁷. Η προσπάθεια αποσαφήνισης και διάκρισης ανάμεσα σε τρομοκρατική οργάνωση, εθνικοαπελευθερωτικό μέτωπο ή κίνημα πολιτικών διεκδικήσεων αποτέλεσε το ερέθισμα ώστε να οριοθετηθούν από τον ΟΗΕ

⁵¹ Μπόση Μ., «**Η εξέλιξη της διεθνούς τρομοκρατίας μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Νέες μορφές τρομοκρατίας**» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003

⁵² Λοβέρδος Ανδρέας, «**Η νέα τρομοκρατία, με αφορμή την 11η Σεπτεμβρίου**», Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2001, σελ. 27.

⁵³ De Vries Gijs, «**The fight against terrorism-Five years after 9/11**» Presentation by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, Annual European Foreign Policy Conference, London school of Economics & King's College London, 30 June 2006

⁵⁴ Λοβέρδος Ανδρέας, «**Η νέα τρομοκρατία, με αφορμή την 11η Σεπτεμβρίου**», Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2001, σελ. 27.

⁵⁵ Λοβέρδος Ανδρέας, «**Η νέα τρομοκρατία, με αφορμή την 11η Σεπτεμβρίου**», Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2001, σελ. 28

⁵⁶ Μπόση Μαίρη, «**Περί ορισμού της τρομοκρατίας**», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 69

⁵⁷ **The Financial War on Terrorism**, A Guide by the FATF (Financial Action TaskForce)2004.

φαινόμενα και καταστάσεις που απαιτούσαν «την οικουμενική διάσταση της γνωμοδότησής του⁵⁸». Κατ' αυτόν τον τρόπο, μία σειρά από ζητήματα που άπτονται της τρομοκρατίας ή που αναφέρονται σε παραμέτρους αυτής, απέκτησαν ορισμό μέσω των γνωμοδοτήσεων του ΟΗΕ, δίχως ωστόσο αυτό να επιλύει και το πρόβλημα της προσέγγισης ενός ορισμού της πολιτικής βίας, ο οποίος θα τύγχανε γενικής αποδοχής. Οι κύριες προσπάθειες ορισμού που επιχειρήθηκαν- ειδικά από τις κυβερνήσεις των ΗΠΑ- είναι απολύτως σαφές ότι σε μεγάλο βαθμό «στόχευαν στην ένταξη της τρομοκρατικής δραστηριότητας στο εννοιολογικό πλαίσιο του εγκλήματος, εξισώνοντας την ουσιαστικά με αυτό⁵⁹».

Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις περί ορισμού της τρομοκρατίας, οι οποίες όμως εντάσσονται στο πλαίσιο της πολιτικοποίησης της χρήσης της τρομοκρατίας, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την άποψη που αναφέρει ότι «τρομοκρατία ορίζεται η βία για πολιτικούς σκοπούς⁶⁰». Ωστόσο από τις πρώτες κιόλας προσπάθειες που έγιναν προκειμένου να οριστεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας κατά τη δεκαετία του 1960, κατέστη εμφανές ότι επρόκειτο για ένα έργο, το οποίο δεν ήταν ιδιαίτερα εύκολο.

Στις παραδοσιακές προσεγγίσεις του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, της εγκληματολογίας και του εσωτερικού και διεθνούς δημοσίου δικαίου οι δυσχέρειες ορισμούς της τρομοκρατίας απορρέουν από την «έντονη αμφισημία της και την πολιτική της φόρτιση καθώς και από την απουσία συμφωνίας των ερμηνευτών επί του ακριβούς περιεχομένου της καθώς και των ορίων της⁶¹». Ειδικότερα, έντονα ερμηνευτικά προβλήματα εντοπίζονται λόγω του προβληματικού διαχωρισμού της τρομοκρατίας από το κοινό οργανωμένο έγκλημα και άρα από το ζήτημα των αναγκαιών ή μη πολιτικών κινήτρων, από την ένταξη ή μη των πρακτικών κρατικής τρομοκρατίας στην έννοια της τρομοκρατίας καθώς και από την ένταξη ή μη στην έννοια της τρομοκρατίας των εθνικοαπελευθερωτικών ή και εθνικά αποσχιστικών ομάδων και κινήματων⁶² (όπως οι παλαιστινιακές οργανώσεις, το PKK, ο UCK στο Κόσσοβο κ.α.). Η δυσχέρεια συναγωγής του περιεχομένου της έννοιας επιτεινόταν μέχρι

⁵⁸ Λοβέρδος Ανδρέας, «Η νέα τρομοκρατία, με αφορμή την 11η Σεπτεμβρίου», Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2001, σελ. 37

⁵⁹ Μπόση Μαίρη, «Ελλάδα και τρομοκρατία: εθνικές και διεθνείς διαστάσεις», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1996.

⁶⁰ Telhami S., «Combating Terrorism: What works? What Doesn't?», Policy Impact Panel, Council of Foreign Relations, Washington D.C., October 11, 1996

⁶¹ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ.152- 153.

⁶² Weitzman E.A., Kew D., «Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

και τα μέσα της δεκαετίας του 1990 από το γεγονός της απουσίας ορισμού στα νομοθετικά και διεθνή συμβατικά κείμενα.

Κατά τη δεκαετία του 1990 εμφανίζονται με πιο συγκροτημένο τρόπο οι ορισμοί της «τρομοκρατίας» σε νομοθετικά κείμενα, οι οποίοι εστιάζουν στη χρήση βίας για πολιτικούς όμως σκοπούς (με χαρακτηριστικό παράδειγμα το ορισμό της ομάδας TREVI στην Ε.Ε.). Ωστόσο ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προβληματική των σκοπών της τρομοκρατικής οργάνωσης αφενός μεν στο βρετανικό αντιτρομοκρατικό νόμο του 2000, ο οποίος θεωρεί ως τρομοκρατικές και εκείνες τις πράξεις «οι οποίες αποσκοπούν στον καταναγκασμό των αρχών σε πράξη ή σε παράλειψη» αλλά και στο ψηφισθέν κοινό πλαίσιο του 2001 των χωρών της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας⁶³. Αν και θα αναλυθεί παρακάτω να επισημάνουμε στο σημείο αυτό ότι εδώ ως τρομοκρατικές ορίζονται και εκείνες οι πράξεις του καταλόγου οι οποίες διαπράττονται με τον ειδικό σκοπό της «σοβαρής αποσταθεροποίησης ή καταστροφής των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μίας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού⁶⁴».

Αυτό λοιπόν το οποίο παρατηρείται είναι «όχι η άρση αλλά η ένταση της υποκειμενικότητας της έννοιας της τρομοκρατίας⁶⁵». Ειδικότερα εντοπίζεται ένα πλέγμα βίαιης συμπεριφοράς, όπου τα όρια αυτής της βίας τείνουν να επεκταθούν και στην απειλή βίας αλλά και υπό ορισμένες περιστάσεις και στην πολιτική συνηγορία της βίας⁶⁶. Αυτή όμως η ευρεία χάραξη των ορίων της τρομοκρατίας οδηγούν σε «ανεπιθύμητα για την ασφάλεια δικαίου αποτελέσματα τόσο από την άποψη της αρχής της νομιμότητας των ποινών όσο και από την άποψη των εγγυήσεων μίας δίκαιης δίκης⁶⁷».

Διαπιστώνει λοιπόν κανείς με ευκολία ότι ακόμα και η νέα αντιτρομοκρατική νομοθεσία και πρακτική αλλά και τα νέα συμβατικά κείμενα κατά της τρομοκρατίας παραμένουν στα πλαίσια ενός περιγραφικού επιπέδου του ορισμού της⁶⁸. Ως δεδομένα πίσω από αυτό το περιγραφικό πλαίσιο

⁶³ Addicott Jeffrey, **Cases and materials on Terrorism Law**, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

⁶⁴ Wolfgang Benedek and Yotopoulos-Marangopoulos Alice, **Anti-Terrorist Measures and Human Rights**, Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston 2004

⁶⁵ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «**Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου**», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004

⁶⁶ Μανωλεδάκης Ιωάννης, «**Ασφάλεια και Ελευθερία**», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002.

⁶⁷ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «**Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου**», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004

⁶⁸ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/ "Preventing violent radicalization"

αναφέρονται συχνά στοιχεία της νέας εκδήλωσης της τρομοκρατίας: ο μετά-ιδεολογικός της πλέον χαρακτήρας υπό την έννοια της μη εξάντλησής της στην αριστερή ανατρεπτική βία, η σύνδεσή της με το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών κτλ., η χρήση νέων μορφών χημικού και βιολογικού πολέμου, η σχέση της με κράτη- υποκινητές κ.α. Όλα αυτά λοιπόν τα στοιχεία δεν οδηγούν και πάλι σε έναν συνεκτικό ορισμό της έστω «νέας τρομοκρατίας» με αποτέλεσμα να δημιουργείται η υπόνοια ότι η «νέα τρομοκρατία» μπορεί να λειτουργήσει ως μία «αποστασιοποιημένη έννοια περιγραφής όλων εκείνων των πρακτικών οι οποίες ανεξαρτήτως ιδεολογικής φόρτισης αντιτίθενται στην φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση (από τον ισλαμικό φονταμεταλισμό ως τα δυτικά κινήματα πολιτικής κριτικής στη φιλελεύθερη διαχείριση και την παγκοσμιοποίηση των αγορών)⁶⁹».

Συνεπώς η τρομοκρατία τείνει να διαμορφωθεί ως μία έννοια υπό την «σκέπη» της οποία εντάσσεται κάθε ενδεχόμενος κίνδυνος κατά του «αυτοκρατορικού συστήματος, ανατρεπτικό της συνοχής του και γίνεται συνώνυμη του «εχθρού αυτού του συστήματος⁷⁰». Σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, η πραγματικότητα αυτή αναδύεται και από δύο συγκλίνουσες μεταξύ τους τάσεις. Αφενός μεν της επιλεκτικής ένταξης κινήματων στις λίστες τρομοκρατικών οργανώσεων, αφετέρου δε της «εναλλαξιμότητας μεταξύ του σημερινού τρομοκράτη και του αυριανού μη τρομοκράτη⁷¹». Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μετάβαση του UCK από την πρώτη στη δεύτερη κατηγορία⁷². Απολύτως ενδεικτική των ασαφών ορίων της κατάταξης ενός κινήματος και των πολιτικών οριζουσών αυτής της κατάταξης.

1.2 Οι προσέγγιση του ορισμού της «τρομοκρατίας» από τις Η.Π.Α.- Κριτική αποτίμηση

Κατά καιρούς οι αμερικανικές κυβερνήσεις έχουν δώσει πολλούς ορισμούς της τρομοκρατίας στην προσπάθειά τους να αποσαφηνίσουν το φαινόμενο αλλά και «να επιβάλλουν διεθνώς τις απόψεις τους⁷³». Οι ορισμοί αυτοί, παρά το γεγονός ότι στην πλειονότητά τους συγκλίνουν, αποτελούν ένα

⁶⁹ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, **«Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου»**, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004

⁷⁰ Φωτόπουλος Τάκης, **«Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Γόρδιος, Αθήνα 2003, σελ.98

⁷¹ Μπόση Μαίρη, **«Αντιτρομοκρατική νομοθεσία»**, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2004, σελ. 89

⁷² Τσόμσκι Νόαμ, **«Η τρομοκρατία και η κοινωνία των πολιτών»**, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2000

⁷³ Κοροβέσης Περικλής, **«Τρομοκρατία και άλλα δαιμόνια»**, Εκδόσεις Σύγχρονη Σκέψη, Αθήνα, 2003, σελ 114

στοιχείο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος υπό την έννοια της αποδοχής της ύπαρξης ενός φαινομένου που δεν είναι εύκολο να οριστεί. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Μαίρη Μπόση στο βιβλίο της «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», μέχρι στιγμής έχουν καταγραφεί τρεις χαρακτηριστικότερες προσεγγίσεις του φαινομένου από την πλευρά των Η.Π.Α. Ο πρώτος ορισμός, ο οποίος είχε δοθεί στη δημοσιότητα από την τότε ειδική κυβερνητική επιτροπή ανάλυσης του φαινομένου της τρομοκρατίας προέβλεπε ότι «η τρομοκρατία είναι ουσιαστικά μία τακτική, μία μορφή πολιτικού πολέμου που έχει ως σκοπό να επιτύχει πολιτικά αποτελέσματα». Πρόκειται για «μία προσέγγιση η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο κατάταξης της τρομοκρατίας στην κατηγορία των πολιτικών φαινομένων⁷⁴». Ωστόσο περιέχει και μία αυθαιρεσία καθώς χρησιμοποιεί την έννοια του «πολιτικού πολέμου⁷⁵» η οποία δεν αποτελεί μία έννοια με σαφή περιεχόμενο. Από την άλλη πλευρά, ο «ορισμός αυτός δεν αποτελεί το βασικό γνώμονα διατύπωσης των αμερικανικών πεποιθήσεων επί του θέματος⁷⁶».

Ένας άλλος ορισμός του φαινομένου της τρομοκρατίας, τον οποίο χρησιμοποιεί το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ και βρίσκεται στο Title 22 of the United States Code, Section 2656 (d) αναφέρει συγκεκριμένα ότι «ο όρος τρομοκρατία σημαίνει προ- υπολογισμένη βία με πολιτικά πιστεύω, που σκοπό έχει επιθέσεις κατά άμαχων πολιτών ή άλλων στόχων εκ μέρους παράνομων και συνωμοτικών ομάδων οι οποίες επιδιώκουν να επηρεάσουν ένα κοινό». Στο σημείο αυτό να υπογραμμίσουμε ότι η χρήση όρων όπως «προ- υπολογισμένη βία» ή προτάσεων, όπως «επιδιώκουν να επηρεάσουν ένα κοινό» αφήνει περιθώρια ερμηνειών με πολλές διαστάσεις, ενώ δημιουργεί θα έλεγε κανείς περισσότερα ερωτηματικά από εκείνα που επιχειρεί να απαντήσει⁷⁷.

Και οι δύο παραπάνω προσεγγίσεις αποτελούν μία απόπειρα πολιτικής ανάγνωσης της τρομοκρατίας. Ωστόσο μία πολιτική προσέγγιση δε σημαίνει απαραίτητα και μία πολιτική αντιμετώπιση... Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα θα μπορούσε να αναφέρει κανείς την πολιτική των Η.Π.Α., οι οποίες ταυτίζουν

⁷⁴ Μπόση Μαίρη, «Ελλάδα και τρομοκρατία: εθνικές και διεθνείς διαστάσεις», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1996, σελ 89

⁷⁵ Weiss Thomas, Graham Margaret, Goering John, Wars on Terrorism and Iraq, Human Rights, unilateralism and U.S. foreign policy, Routledge, 2004

⁷⁶ Περράκης Στέλιος, «Η πολεμική κατοχή στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1990

⁷⁷ **Anti-Terrorism Laws : India, The United States, The United Kingdom and Israel**/edited by K.R. Gupta. New Delhi, Atlantic, 2002,

την τρομοκρατία με τον πόλεμο και το έγκλημα και κατά συνέπεια την αντιμετωπίζουν αντίστοιχα⁷⁸.

Ένας τρίτος ορισμός είναι αυτός ο οποίος δίνεται από το FBI, ότι «τρομοκρατία είναι η παράνομη άσκηση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας με σκοπό τη διάβρωση ή φθορά μίας κυβέρνησης, άμαχου πληθυσμού ή τμημάτων τους με στόχο την ανάπτυξη πολιτικών και κοινωνικών σκοπών⁷⁹». Όπως εύκολα διαπιστώνουμε ακόμα και οι υπηρεσίες των Η.Π.Α. δεν έχουν συμφωνήσει σε έναν κοινό ορισμό για το τι εστί τρομοκρατία. Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι η καθοριστική σκοπιά υπό την οποία αντιλαμβάνονται οι κυβερνήσεις των Η.Π.Α. την τρομοκρατία συγκλίνει στην ταύτιση της τρομοκρατίας με το έγκλημα και τον πόλεμο⁸⁰, όσο άστοχη και αδόκιμη και αν παραμένει μία τέτοιας υφής συγκριτική προσέγγιση.

1.3 Οι προσέγγιση του ορισμού της «τρομοκρατίας» από την Ε.Ε.-Κριτική αποτίμηση

Τα ευρωπαϊκά κράτη και ιδιαίτερα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. υπήρξαν για μεγάλο χρονικό διάστημα αποδέκτες του φαινομένου της τρομοκρατίας. Ωστόσο μέχρι σήμερα ακόμα και στο επίπεδο της Ε.Ε. υπάρχει αδυναμία αποσαφήνισης της έννοιας της τρομοκρατίας⁸¹. Η αδυναμία μάλιστα να οριστεί το φαινόμενο της πολιτικής βίας τα χρόνια που εμφανίστηκαν και λειτούργησαν οι οργανώσεις «αριστερής» τρομοκρατίας, προσέκρουσε κυρίως στη διαφορετική άποψη που εξέφραζε το κάθε κράτος μέλος στον προσδιορισμό της έννοιας της τρομοκρατίας, η οποία αποτέλεσε ένα από τα πλέον πολυσυζητημένα θέματα στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα⁸². Το TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism and political Violence) που ενώ είχε πλέον αντικατασταθεί από τη Συμφωνία του Σέγκεν, έχει δώσει κατά καιρούς μία σωρεία ορισμών, «η

⁷⁸ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights, "The balance between freedom and security in the response by the European Union and its Member States to the terrorist threats", 31 March 2003

⁷⁹ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

⁸⁰ M. Monshipouri, "Paradoxes of U.S. policy in the Middle East" M.E.Policy, V.9, 9/2003

⁸¹ www.hrw.org/english/docs/2005/08/10 "U.K. Proposed Anti-Terrorism Measures Threaten Fundamental Rights. Proposals Risk complicity in torture, unfair trials, and criminalizing expression".

⁸² www.europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf European Council "Conclusions and plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting", 21 September 2001

πλειονότητα των οποίων στηρίχτηκε στη βρετανική αντίληψη⁸³», με εξαίρεση ίσως την εξίσωση της τρομοκρατίας με οποιαδήποτε μορφή πολέμου.

Ο ορισμός του TREVI είχε ως εξής: «τρομοκρατία ορίζεται η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας από συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων για την επίτευξη πολιτικών στόχων⁸⁴». Η ύπαρξη αναφοράς στην «επίτευξη πολιτικών στόχων» προσδίδει στο ορισμό ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν και στο μέλλον δεν υπήρχε η ανάλογη συνέχεια, λόγω- ως γνωστόν- της βραχύβιας λειτουργίας του οργάνου. Παραπάνω αναφερθήκαμε στο ψηφισθέν νόμο πλαίσιο του 12.2001 των χωρών της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, όπου έγινε επαρκής αναφορά στις προσπάθειες χάραξης των ορίων της έννοιας της τρομοκρατίας με μία κριτική αποτίμηση.

Η ανάγκη για υιοθέτηση ενός κοινού ορισμού αλλά και ρητής μνείας της «τρομοκρατίας» ως του στόχου της ποινικής καταστολής σε ειδικό γι' αυτή νομοθέτημα οδήγησε στην απόφαση- πλαίσιο του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁸⁵. Η ανάλυση της εν λόγω απόφασης- πλαισίου θα ακολουθήσει παρακάτω όταν θα αναφερθούμε στις δράσεις της Ένωσης στο πεδίο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Απλώς, μέχρι στιγμής να επισημανθεί, ότι η απόφαση αυτή ορίζει «τα τρομοκρατικά αδικήματα ως τα αδικήματα που διαπράττονται εκ προθέσεως από άτομο ή ομάδα κατά μίας ή περισσότερων χωρών, των θεσμών τους ή του πληθυσμού τους, με σκοπό τον εκφοβισμό τους και τη σοβαρή προσβολή ή καταστροφή των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών τους δομών⁸⁶».

1.4 Η προσέγγιση του ορισμού της «τρομοκρατίας» από τον Ο.Η.Ε.- Κριτική αποτίμηση

Ο Ο.Η.Ε. έχει αντιμετωπίσει ποικιλοτρόπως το θέμα της τρομοκρατίας, στην προσπάθειά του να γεφυρώσει πολλές διαφορετικές απόψεις⁸⁷. Το 1972 η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. όρισε μία ad hoc Επιτροπή με καθήκον την παροχή ενός ορισμού για την «τρομοκρατία». Η Επιτροπή αφού συζήτησε

⁸³ Μπόση Μαίρη, «Ελλάδα και τρομοκρατία: εθνικές και διεθνείς διαστάσεις», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1996, σελ. 84

⁸⁴ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 87

⁸⁵ S. Events 'Shaping a Credible EU Foreign Policy' Centre for European Reform, 2002

⁸⁶ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 31

⁸⁷ Roy Olivier, «Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου: στρατηγική και τρομοκρατία», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003.

εντατικά το θέμα διαφώνησε επί της ουσίας για το κατά πόσον ένα φαινόμενο όπως η τρομοκρατία μπορεί να οριστεί. Στην εν λόγω Επιτροπή υπήρξαν δύο αντικρουόμενες απόψεις. Από τη μία πλευρά υπήρχαν αυτοί που υποστήριζαν ότι οι θεσμικές προσεγγίσεις για «απαγορευμένες πράξεις⁸⁸» είναι αδύνατον να οριοθετηθούν δίκως την ύπαρξη κοινής συναίνεσης σχετικά με το ποιες πράξεις πρέπει να θεωρηθούν ως απαγορευμένες. Οι υποστηρικτές αυτής της γνώμης πίστευαν ότι η βάση για την διεξαγωγή οποιασδήποτε συζήτησης έπρεπε να ήταν η εξεύρεση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού. Από την άλλη πλευρά υπήρχαν εκείνοι που υποστήριζαν ότι η αποτυχία συναίνεσης σε έναν κοινά αποδεκτό ορισμό ήταν προδικασμένη και θεωρούσαν σημαντικότερο τη στήριξη σε απτά στοιχεία και τη δόμηση με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα και τις σχετικές διαφοροποιήσεις του προβλήματος⁸⁹. Η Επιτροπή παρά της εναγώνιες προσπάθειές της, όταν τελικά κατέθεσε την αναφορά της στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1979, «απέφυγε την όποια προσπάθεια να ορίσει το φαινόμενο⁹⁰».

Το 1979, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε μίαν απόφαση που καταδίκασε την τρομοκρατία αναφέροντας ότι «...όλες οι ενέργειες της τρομοκρατίας που θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή απειλούν τις θεμελιακές ελευθερίες καταδικάζονται απερίφραστα...⁹¹». Το 1985, ο Ο.Η.Ε. προχώρησε ένα βήμα παραπέρα υιοθετώντας μία νέα απόφαση βάσει της οποίας καταδίκασε «...απερίφραστα ως εγκληματικές όλες τις πράξεις, μεθόδους και πρακτικές της τρομοκρατίας από οπουδήποτε και από οποιονδήποτε κι αν προέρχονται...⁹²».

Η νέα απόφαση ενσωμάτωσε τη Σύμβαση του 1979. Η απόφαση του 1985 εξοπλίζει τον Οργανισμό με ένα πιο σαφή ορισμό και τον φέρνει πιο κοντά στην ταύτιση της τρομοκρατίας με το έγκλημα⁹³, αλλά παρ' όλα αυτά μπορούμε να πούμε ότι παρατηρούνται και επιφυλάξεις ως προς την αποδοχή του ως οριστικού ορισμού. Έτσι η απόδοση τη έννοιας του εγκλήματος στην τρομοκρατία αναβάλλεται προσωρινά...

⁸⁸ Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 2003.

⁸⁹ House of Lords, House of Commons, Joint Committee on Human Rights *"Counter-Terrorism Policy and Human Rights: Prosecution and Pre-Charge Detention"*, Twenty-fourth Report of Session 2005-06,

⁹⁰ Μπόση Μαίρη, «Ελλάδα και τρομοκρατία: εθνικές και διεθνείς διαστάσεις», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1996, σελ. 75

⁹¹ Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ «Κατά της Σύλληψης Ομήρων» της 17ης Δεκεμβρίου 1979, «*International Convention Against the Taking of Hostages*», Treaty Series, United Nations, vol. 75, Nos. 970- 973.

⁹² *Criminal Acts of a Terrorist Character*, 1985

⁹³ Kenneth Waltz, *The emerging structure of international politics*, International Security, 18: 2 (1993)

Το Δεκέμβριο του 1989, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε τη Διεθνή Σύμβαση κατά της «Στρατολόγησης, Χρήσης, Χρηματοδότησης και Εκπαίδευσης Μισθοφόρων⁹⁴». Το πρόβλημα των μισθοφόρων του πολέμου του Αφγανιστάν αλλά και των πολέμων στην Αφρική όπου οι μισθοφόροι έπαιζαν και συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, απασχόλησε τον Οργανισμό, ο οποίος αναφέρθηκε επίσης στη χρησιμοποίηση μισθοφόρων σε πράξεις τρομοκρατίας καθώς και στη διακίνηση ναρκωτικών. Η Σύμβαση παρουσιάζει ενδιαφέρον από την άποψη ότι αποδέχεται τη σχέση ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα, στη διακίνηση ναρκωτικών και τους μισθοφόρους που εμπλέκονται σε πράξεις τρομοκρατίας με σκοπό την ανατροπή των κυβερνήσεων, τη δημιουργία προβλημάτων σε ανεξάρτητα κράτη κτλ.

Το Δεκέμβριο του 1991, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε πρόταση με θέμα «Μέτρα για την εξάλειψη της διεθνούς τρομοκρατίας». Η πρόταση αναφέρεται στα γνωστά μέτρα προηγούμενων ψηφισμάτων δίχως να αναφέρεται στο θέμα του ορισμού. Παρατηρούμε όμως ότι στο εσωτερικό της ίδιας παραγράφου συσχετίζονται τρομοκρατικές οργανώσεις, οργανώσεις διακίνησης ναρκωτικών, όπως και αναφορά σε άλλες παραστρατιωτικές οργανώσεις.

Λίγα χρόνια αργότερα, το Φεβρουάριο του 1995, η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε ψήφισμα με την πρόταση του 1991 στο οποίο επαναλαμβάνει την ταύτιση της διεθνούς τρομοκρατίας με το έγκλημα «αποφεύγοντας όμως για άλλη μία φορά να μπει στην ουσία του θέματος της τρομοκρατίας ή των αιτιών πρόκλησης του φαινομένου σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο⁹⁵».

Τον Ιανουάριο του 1997, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. ψήφισε άλλη μία φορά «Μέτρα για την εξάλειψη της διεθνούς τρομοκρατίας⁹⁶». Πρόκειται για ένα ψήφισμα το οποίο αναφέρεται με περισσότερες λεπτομέρειες στις νέες μορφές βίας, δίχως να διαχωρίζει την πολιτική από την εγκληματική βία. Αντιθέτως ταυτίζονται μεταξύ τους όλες οι μορφές βίας ανεξαρτήτως ιδεολογικών, πολιτικών, θρησκευτικών, φυλετικών ή οποιονδήποτε άλλων κινήτρων, όχι απαραίτητα εγκληματικής φύσης.

Η ίδια απαρίθμηση των νέων μορφών βίας επαναλαμβάνεται και στο ψήφισμα που ακολούθησε λίγες ημέρες αργότερα με τον τίτλο «Διακήρυξη των

⁹⁴ **International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries**, 4 December 1989.

⁹⁵ Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φανή, «**Τρομοκρατία: νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο**», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998

⁹⁶ «**Measures to eliminate international terrorism**», 16 January 1997

Ηνωμένων Εθνών για το Έγκλημα και τη Δημόσια Ασφάλεια». Τα πλαίσια στα οποία κινείται το ψήφισμα είναι σχεδόν ίδια με αυτά των προηγούμενων ψηφισμάτων που είχαν ως θέμα τη διεθνή τρομοκρατία, αλλά τώρα πλέον είναι περισσότερο σαφές ως προς τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν οι εθνικές κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση των νέων μορφών βίας, οι οποίες αδιακρίτως αποκαλούνται τρομοκρατία.

1.5. Οι Διεθνείς Συμβάσεις για την «Αντιμετώπιση των Βομβιστικών Ενεργειών από Τρομοκράτες» και για την «Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της τρομοκρατίας»

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ψήφισμα του Ιανουαρίου του 1998 με τίτλο **«Διεθνής Σύμβαση για την Αντιμετώπιση των Βομβιστικών Ενεργειών από Τρομοκράτες»⁹⁷** το οποίο προστίθεται στον κατάλογο των Συμβάσεων, Αποφάσεων και Διακηρύξεων που αποτελούν πλέον συχνό αντικείμενο εργασίας του Ο.Η.Ε. Το ενδιαφέρον της εστιάζεται σε μία σειρά θεμάτων που θίγει αλλά λόγω του ότι επαναλαμβάνει ότι όλες οι πράξεις τρομοκρατίας είναι εγκληματικές, χωρίς ωστόσο να ορίζει τι είναι τρομοκρατία... Ιδιαίτερης μνείας αξίζει η αναφορά στη χρήση των ενόπλων δυνάμεων εντός του πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου. Μία από τις πρόσφατες παραβιάσεις της απόφασης αυτής υπήρξε η μονομερής επέμβαση κατά του κυρίαρχου κράτους της Γιουγκοσλαβίας από τις δυνάμεις του NATO και ιδιαίτερα των Η.Π.Α. και της Βρετανίας⁹⁸.

Όπως και οι υπόλοιπες περί τρομοκρατίας διεθνείς συμβάσεις, έτσι και αυτή η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών «θέτει επί τάπητος ένα ευρύ σύστημα δικαιοδοσίας για την εφαρμογή της διεθνούς συνεργασίας των κρατών με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή της διεθνούς τρομοκρατίας και ειδικότερα την παράνομη χρήση των εκρηκτικών υλών αλλά και άλλων θανατηφόρων μηχανισμών ενάντια σε προκαθορισμένες δημόσιες τοποθεσίες από μέρους όσων αποσκοπούν να επιφέρουν σε πρόσωπα βαρεία σωματική βλάβη ή να προξενήσουν στους χώρους αυτούς εκτεταμένη καταστροφή⁹⁹». Η σύναψη της εν λόγω διεθνούς Συμβάσεως δεν είχε άλλο σκοπό παρά την υιοθέτηση νέων

⁹⁷ **«International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings»**, 9 January 1998, Resolution Adopted by the General Assembly, on the report of the Sixth Committee.

⁹⁸ Μπόση Μαίρη, **«Περί ορισμού της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 142

⁹⁹ Χορτάτος Κωνσταντίνος, **«Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας»**, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 124

κανόνων του διεθνούς δικαίου στον τομέα της καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας καθώς και την επέκταση των κανόνων αυτών όσον αφορά στη διεθνή συνεργασία των κρατών τα οποία την υπέγραψαν αναφορικά με την έρευνα, τη δίωξη και την έκδοση των προσώπων εκείνων που εμπλέκονται στον εν γένει σχεδιασμό, οργάνωση και τέλεση πράξεων της διεθνούς τρομοκρατίας.

Αν και αυτή η Σύμβαση επαναλαμβάνει διατάξεις που εμπεριέχονται και σε άλλες περί διεθνούς τρομοκρατίας διεθνείς συμβάσεις, όπως φέρ' ειπείν εκείνης του Τόκιο του 1963 «περί παραβιάσεων και άλλων τινών πράξεων τελούμενων επί αεροσκαφών¹⁰⁰», της Χάγης του 1970 «περί καταστολής της παράνομου κατακρατήσεως αεροσκαφών¹⁰¹», της Ουάσιγκτον του 1971 «περί προλήψεως και τιμωρίας των πράξεων τρομοκρατίας οι οποίες έλαβαν χώρα υπό μορφή εγκλημάτων και σχετικών εκβιασμών εναντίον προσώπων θεωρούμενων ως διεθνούς σημασίας¹⁰²», του Μόντρεαλ του 1971 «περί καταστολής των παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας¹⁰³», της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως του 1977 «περί καταστολής της τρομοκρατίας» και της ομηρίας του 1979¹⁰⁴, εν τούτοις η Σύμβαση αυτή περιλαμβάνει και ορισμένες σημαντικές καινοτομίες δια την πρόληψη και δίωξη της διεθνούς τρομοκρατίας¹⁰⁵.

Η πρόταση ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για την υπογραφή της εν λόγω Συμβάσεως κατατέθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες εξ αιτίας της βομβιστικής επίθεσης που έλαβε χώρα εναντίων του στρατιωτικού προσωπικού της, που έδρευε στο Dhahran της Σαουδικής Αραβίας, τον Ιούνιο του 1966. Την βομβιστική αυτή επίθεση εναντίον του προσωπικού των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στη Σουηδική Αραβία, ακολούθησε μία σειρά άλλων τρομοκρατικών ενεργειών εναντίων και άλλων κρατών. Οι τρομοκρατικές αυτές ενέργειες περιελάμβαναν μεταξύ των άλλων επιθέσεις μέσω της χρήσεως δηλητηριωδών αερίων, όπως αυτό που συνέβη στον υπόγειο σιδηρόδρομο του Τόκιο, της βομβιστικές επιθέσεις στο Colombo της Sri Lanka, το Ισραήλ, το Tel Aviv, την Ιερουσαλήμ και το Manchester στην Αγγλία. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις αν και σημαντικές, ωστόσο αναφέρονται σε ειδικές κατηγορίες

¹⁰⁰ Convention of Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft, of Sept. 14, 1963.

¹⁰¹ Convention for the Suppression of the Unlawful Seizure of Aircraft of Dec. 1970.

¹⁰² **Convention to Prevent and Punish the Acts of Terrorist taking the form of Crimes Against Persons and Related Extortion that are of International Significance** of Feb. 2, 1971.

¹⁰³ **Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation** of Sept. 23, 1971.

¹⁰⁴ **European Convention of the Suppression of Terrorism** (1977).

¹⁰⁵ **Convention of the U.N. Against the taking of Hostages** of Dec. 17, 1979.

τρομοκρατικών πράξεων, όπως φέρ' ειπείν σε εκείνες της ασφάλειας της διεθνούς αεροπορίας, σε εκείνες εναντίον των διπλωματικών αντιπροσώπων και άλλων διεθνώς προστατευόμενων προσώπων κ.α.

Μετά τις πραγματοποιηθείσες αυτές τρομοκρατικές επιθέσεις, το υφιστάμενο κενό ήρθε να καλύψει η εν λόγω περί βομβιστικής τρομοκρατίας Διεθνής Σύμβαση. Πράγματι, οι Ηνωμένες Πολιτείες, μετά τη βομβιστική αυτή επίθεση εναντίον του στρατιωτικού της προσωπικού στην Σουηδική Αραβία, πρότειναν προς τις λοιπές βιομηχανικές χώρες διαπραγματεύσεις για τη σύναψη μίας πολυμερούς σύμβασης με σκοπό την καταστολή των βομβιστικών τρομοκρατικών επιθέσεων¹⁰⁶. Όπως και οι περί διεθνούς τρομοκρατίας προαναφερθείσες συμβάσεις, έτσι και η Σύμβαση περί βομβιστικής τρομοκρατίας ναί μεν δεν προβαίνει στον καθορισμό της έννοια αυτής, πειράται όμως να καθορίσει ιδιαιτέρως τα κίνητρα και για αυτόν το λόγο αποτελεί ένα πρόσφορο μέσο για την εφαρμογή της διεθνούς συνεργασίας¹⁰⁷.

Ειδικότερα, δια της διατάξεως του άρθρου 2 (1) της Συμβάσεως αυτής ορίζεται ότι «κάθε πρόσωπο που διαπράττει ένα αδίκημα υπό την έννοια της Σύμβασης αυτής, αν το πρόσωπο αυτό παρανόμως και σκοπιμώς παραδίδει, τοποθετεί ή προβαίνει εις την πυροδότηση ενός εκρηκτικού ή θανάσιμου μηχανισμού εις τόπο δημόσιας χρήσεως ενός Κράτους ή κυβερνητικής εγκαταστάσεως¹⁰⁸ ή δημόσιων μεταφορικών μέσων με σκοπό να επιφέρει το θάνατο ή την σοβαρή σωματική βλάβη εις πρόσωπα, θύματα αδικού επιθέσεως ή με σκοπό να επιφέρει εκτεταμένη καταστροφή των εν λόγω χωρών, διευκολύνσεων ή έργων υποδομής, με αποτέλεσμα η εκτεταμένη αυτή καταστροφή να αποτελεί κίνδυνο για την οικονομική ζωή της χώρας η οποία εδέχθη της βομβιστική αυτή επίθεση¹⁰⁹». Εξ άλλου μέσω της παραγράφου 2 της διατάξεως αυτής προβλέπεται ότι «το πρόσωπο διαπράττει ένα έγκλημα εφ' όσον τούτο αποπειράται την διάπραξη ενός των ανωτέρων εγκλημάτων¹¹⁰». Η ίδια διάταξη θεωρεί ότι «το πρόσωπο διαπράττει επίσης ένα εκ των αδικημάτων αυτών εφ' όσον προβαίνει στο σχεδιασμό ή την οργάνωση με σκοπό την τέλεση

¹⁰⁶ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights, "The balance between freedom and security in the response by the European Union and its Member States to the terrorist threats", 31 March 2003

¹⁰⁷ Δημόπουλος Χαράλαμπος, **Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006

¹⁰⁸ United Nations, Economic and Social Council, Commission on Human Rights, sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights Fifty-Sixth Session, "Specific Human Rights Issues: New Priorities, in Particular Terrorism and Counter-Terrorism Terrorism and Human Rights", Final Report of the Special Rapporteur, Kalliopi Koufa, 25 June 2004

¹⁰⁹ **Convention to Prevent and Punish the Acts of Terrorist taking the form of Crimes Against Persons and Related Extortion that are of International Significance** of Feb. 2, 1971.

¹¹⁰ **Convention of the U.N. Against the taking of Hostages** of Dec. 17, 1979.

μίας εκ των εγκληματικών προαναφερθέντων πράξεων¹¹¹ ή κατευθύνει άλλους στη διάπραξη αυτών ή συμβάλλει καθ' οποιονδήποτε τρόπο στην διάπραξη ενός ή περισσότερων εγκλημάτων υπό άλλων προσώπων ενεργούντων με κοινό σκοπό». Να σημειωθεί ότι τα αναφερόμενα στο άρθρο 2 (3) εγκλήματα «τυγχάνουν περισσότερης ανάλυσης από εκείνα που περιλαμβάνονται σε άλλες διεθνείς συμβάσεις¹¹²».

Η διάταξη του άρθρου 1 περί βομβιστικής τρομοκρατίας Συμβάσεως προβλέπει τέσσερις κατηγορίες τοποθεσιών στις οποίες θα ήταν δυνατόν να διαπραχθούν τα εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 2. Συγκεκριμένα είναι οι περιοχές δημόσιας χρήσεως, οι περιοχές όπου βρίσκονται στρατιωτικές εγκαταστάσεις, οι περιοχές στις οποίες βρίσκονται και μετακινούνται τα δημόσια μέσα μαζικής μεταφοράς και ο τόπος των μέσων υποδομής¹¹³. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παράγραφο 1 της εν λόγω διατάξεως «κρατικές ή κυβερνητικές εγκαταστάσεις νοούνται οι εγκαταστάσεις οι οποίες περιλαμβάνουν οποιαδήποτε μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση η οποία χρησιμοποιείται ή κατέχεται υπό των εκπροσώπων του Κράτους, μελών μίας κυβερνήσεως, της νομοθετικής ή δικαστικής εξουσίας ή οποιασδήποτε άλλης αρχής του κράτους ή νομικού προσώπου ή των εν αιταίς απασχολούμενων υπαλλήλων μίας διακυβερνητικής οργανώσεως εν σχέσει με τα επίσημα καθήκοντα αυτών¹¹⁴». Να σημειωθεί ότι οι παραπάνω κατηγορίες των τοποθεσιών που προαναφέρθηκαν επελέγησαν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, βάσει της αντιλήψεως που σχετίζεται με την ποινικοποίηση των τρομοκρατικών επιθέσεων¹¹⁵ οι οποίες θα ήταν σε θέση να θέσουν το κοινό σε μεγάλο κίνδυνο και να το βλάψουν¹¹⁶, όπως συνέβη στην περίπτωση των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 εναντίον του Παγκόσμιου Εμπορικού Κέντρου της Νέας Υόρκης και του Αμερικανικού Πενταγώνου στην Ουάσιγκτον. Οι εν λόγω επιθέσεις εμπίπτουν στο πνεύμα της διατάξεως αυτής

¹¹¹ Convention of the U.N. Against the taking of Hostages of Dec. 17, 1979.

¹¹² Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 119

¹¹³ Μανωλεδάκης Ι.- Prittwitz C., Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου Σάκκουλας, 2003

¹¹⁴ Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 132

¹¹⁵ Μανωλεδάκης Ι.- Prittwitz C., Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου Σάκκουλας, 2003

¹¹⁶ Μανωλεδάκης Ιωάννης, «Ασφάλεια και Ελευθερία», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002.

εφόσον αυτές διαπράχθηκαν με εκρηκτικά ή άλλους θανάσιμους μηχανισμούς¹¹⁷.

Όπως και οι λοιπές περί διεθνούς τρομοκρατίας συμβάσεις, οι περισσότερες των οποίων εφαρμόζονται μόνον εφ' εφόσον υπάρχει ένα διεθνές στοιχείο, τουτέστιν ότι ο δράστης και το θύμα να ανήκουν εις διαφορετικές χώρες¹¹⁸, έτσι και «η Σύμβαση αυτή περί βομβιστικής τρομοκρατίας εφαρμόζεται εφ' όσον ο δράστης κατέφυγε εις Χώρα όπου έγινε η επίθεση και συνελήφθη εις το έδαφος τρίτης Πολιτείας¹¹⁹». Κατά συνέπεια η Σύμβαση αυτή δεν δύναται να έχει εφαρμογή, εφόσον το αδίκημα διεπράχθη στο έδαφος μίας και μόνης Πολιτείας, ο εικαζόμενος δράστης και τα θύματα της τρομοκρατικής επιθέσεως τυγχάνουν υπήκοοι της Πολιτείας αυτής και ο εικαζόμενος δράστης ανακαλύφθηκε στο έδαφος της Πολιτείας αυτής και όχι στο έδαφος άλλου Κράτους. Αυτό σημαίνει ότι σύμφωνα με το άρθρο 6 (1) και (2) της Συμβάσεως αυτής, αρμόδια δικαστήρια για την άσκηση της ποινικής δικαιοδοσίας επί των εγκλημάτων αυτών είναι τα δικαστήρια του Κράτους αυτού¹²⁰. Τα ίδια ακριβώς προβλέπουν και οι διατάξεις του άρθρου 3 (3) της Συμβάσεως της Χάγης του 1970 «περί καταστολής της παρανόμου κατακρατήσεως αεροσκαφών» καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 4 της Συμβάσεως του Μόντρεαλ του 1971, «περί καταστολής των παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας».

Όπως και οι προαναφερθείσες περί διεθνούς τρομοκρατίας διατάξεις έτσι και η συγκεκριμένη Σύμβαση περί βομβιστικής τρομοκρατίας, βάσει της διάταξης του άρθρου 4 τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεώνονται να προβούν στη λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την ποινικοποίηση των αναφερόμενων στο άρθρο 2 εγκλημάτων καθώς επίσης και της επιβολής των κατάλληλων ποινών, λαμβανομένης υπ' όψιν της σοβαρότητας της φύσεως αυτών. Επίσης η διάταξη του άρθρου 5 ζητεί επίσης από τα κράτη μέλη να προβούν στην υιοθέτηση των αναγκαίων μέτρων εξασφαλίζοντας έτσι ότι οι ποινικές πράξεις οι οποίες θα ήταν σε θέση να δημιουργήσουν ένα καθεστώς τρόμο και εμπίπτουν στο πνεύμα της Σύμβασης αυτής δε θα ήταν δυνατό να δικαιολογηθούν βάσει πολιτικών, φιλοσοφικών, εθνικών, φυλετικών, θρησκευτικών ή άλλων όμοιας

¹¹⁷ Anti-Terrorism Laws : India, The United States, The United Kingdom and Israel/edited by K.R. Gupta. New Delhi, Atlantic, 2002,

¹¹⁸ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹¹⁹ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 69

¹²⁰ Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 114

φύσεως λόγων και κατά συνέπεια τυγχάνουν τιμωρίας δια της επιβολής ποινών ανάλογη σοβαρότητας με τις εν λόγω πράξεις¹²¹. Τέτοιας φύσεως μέτρα προβλέπουν και οι προηγηθείσες της Συμβάσεως αυτής περί διεθνούς τρομοκρατίας, διεθνείς Συμβάσεις.

Επίσης στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι η διάταξη του άρθρου 6 της περί βομβιστικής τρομοκρατίας Συμβάσεως προβλέπει την ίδρυση δικαιοδοσίας των κρατών οσάκις μεταξύ των άλλων το αδίκημα διεπράχθη εναντίον των υπηκόων των συμβαλλόμενων κρατών ή τούτο διεπράχθη υπό ανιθαγενούς προσώπου το οποίο είχε την κατοικία ή τη διαμονή του εις το έδαφος ενός των κρατών αυτών. Η διάταξη αυτή τυγχάνει συνδεδεμένη και με τις διατάξεις του καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, οι οποίες αποδίδουν έναν κεντρικό ρόλο εις το προσωπικό καθεστώς του δράστη¹²².

Η επόμενη διεθνής σύμβαση την οποία υιοθέτησε η γενική συνέλευση του ΟΗΕ είναι αυτή που στοχεύει στην απαγόρευση της χρηματοδότησης τρομοκρατικών ενεργειών μέσω των εθνικών νομοθεσιών και την κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων που χρησιμοποιούνται με σκοπό την ανάπτυξη τρομοκρατικής δραστηριότητας. Πρόκειται για τη **«Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας»**, την οποία η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε στις 11 Δεκεμβρίου του 1999 και περιλαμβάνει 28 άρθρα. Η εν λόγω Σύμβαση απαιτεί ¹²³(requires):

- Την ποινικοποίηση της παροχής ή της συλλογής χρημάτων για ενέργειες που έχουν οριστεί από προηγούμενες αντιτρομοκρατικές συμβάσεις ή καθορίζονται με την παρούσα σύμβαση
- Τη συνεργασία των κρατών που θα υπογράψουν τη Σύμβαση για την έρευνα και τις απελάσεις σχετικά με τα παραπάνω αδικήματα
- Την παρακράτηση ή το «πάγωμα» των χρηματικών ποσών που χρησιμοποιούνται με σκοπό την τρομοκρατία¹²⁴.

Σύμφωνα με τον Alex Obote- Odora¹²⁵ «...οι συζητήσεις στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, είτε στη Γενική Συνέλευση είτε στο Συμβούλιο Ασφαλείας δηλώνουν τις προθέσεις των κρατών να καταδικάσουν απερίφραστα

¹²¹ Μπόση Μαίρη, **«Περί ορισμού της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 59

¹²² Χορτάτος Κωνσταντίνος, **«Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας»**, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 119

¹²³ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

¹²⁴ General Assembly Plenary Press Release GA/9883, 76th Meeting, 9 December 1999.

¹²⁵ www.tni.org/reports/militarism/bigbrother.pdf Hayes Ben "Arming Big Brother, the EU's Security Research Programme" Transnational Institute

οποιαδήποτε μορφή βίας μπορεί να θεωρηθεί τρομοκρατία¹²⁶. Είτε πρόκειται για ορισμένα κράτη που έχουν χαρακτηρίσει άλλα, ως κράτη- τρομοκράτες, είτε για καθαυτά τα κατονομαζόμενα ως κράτη- τρομοκράτες, οι προθέσεις για την καταδίκη της τρομοκρατίας συγκλίνουν. Τουλάχιστον έως τώρα, κανένα κράτος δεν έχει δηλώσει ότι υποστηρίζει την τρομοκρατία ή τις τρομοκρατικές πράξεις. Υπό αυτό το πρίσμα θεωρείται ασφαλές το συμπέρασμα ότι η διεθνής κοινότητα είτε μονομερώς είτε μέσω του ΟΗΕ καταδικάζει τη διεθνή τρομοκρατία και τις τρομοκρατικές πράξεις¹²⁷.

¹²⁶ Alex Obote- Odora, «Defining International Terrorism», σελ. 27

¹²⁷ Alex Obote- Odora, «Defining International Terrorism», σελ. 15.

2° Κεφάλαιο:

2.1. «Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα πλαίσια της Ε.Ε.»

Το δικαίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιβάλλει στα κράτη τη λήψη μέτρων για την προστασία των πολιτών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους από τρομοκρατικές πράξεις. Αυτό το καθήκον αναγνωρίζεται ρητά στο άρθρο 1 των Κατευθυντήριων Γραμμών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τον Αγώνα κατά της Τρομοκρατίας.

“ Les Etats ont l’ obligation de prendre les mesures nécessaires pour proteger les droits fondamentaux des personnes relevant de leur jurisdiction à l’ encontre des actes terroristes, tout particulièrement leur droit à la vie¹²⁸...”

Το ισχυρότερο επιχείρημα για την υποχρέωση των κρατών να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία, απεικονίζεται στη νομολογία του ΕΔΔΑ, το οποίο ερμηνεύοντας το άρθρο 2 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αναφορικά με το δικαίωμα της ζωής, απαιτεί από τα κράτη τη λήψη κατάλληλων μέτρων για τη προστασία της ζωής όσων βρίσκονται εντός της δικαιοδοσίας τους¹²⁹. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, τα κράτη δεν θα πρέπει μόνο να απέχουν από πράξεις παράνομης και εκ προθέσεως αφαίρεσης ζωής, αλλά οφείλουν να διασφαλίζουν το δικαίωμα ζωής των πολιτών τους με το να εφαρμόζουν αποτελεσματικά ποινικούς κανόνες για την πρόληψη, την καταστολή και την τιμωρία προσβολών του¹³⁰. Για την εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης, τα κράτη θα πρέπει να προβούν στη δημιουργία ενός νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου το οποίο θα αποβλέπει στην αποτροπή απειλών κατά του δικαιώματος της ζωής¹³¹.

Από την ανωτέρω ερμηνεία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, συμπεραίνουμε ότι τα κράτη υποχρεούνται να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία, με μέτρα αποτελεσματικά¹³² αποβλέποντας στην προστασία του

¹²⁸ *Encyclopaedia of International Terrorism*/edited by Verinder Grover. New Delhi,

¹²⁹ Weitzman E.A., Kew D., «*Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar*» Practitioner’s Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

¹³⁰ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

¹³¹ Telhami S., «*Combating Terrorism: What works? What Doesn’t ?*», Policy Impact Panel, Council of Foreign Relations, Washington D.C., October 11, 1996

¹³² *European Foreign Affairs Review, The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

δικαιώματος της ζωής των πληθυσμών τους από μελλοντικές τρομοκρατικές επιθέσεις.

Η τρομοκρατία δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο στην Ευρώπη. Μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Ισπανία, έχουν προκληθεί 5.000 θάνατοι τα τελευταία τριάντα χρόνια από τρομοκρατικές επιθέσεις. Ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας ήταν άγνωστος στη Συνθήκη της Ρώμης που ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Ωστόσο, με τη διεθνοποίηση του φαινομένου αυτού, η τρομοκρατία σταδιακά απασχόλησε το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αργότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³³.

Όταν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήρθαν αντιμέτωπα με μια σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές του 1970, αντιλήφθηκαν ότι η τρομοκρατία αποτελεί κοινή απειλή για τις δημοκρατικές κοινωνίες γι' αυτό και απαιτούσε κοινή και συντονισμένη δράση¹³⁴. Με πρωτοβουλία του Ηνωμένου Βασιλείου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε στις 26 Ιουνίου 1976 να ιδρύσει μια διακυβερνητική συνεργασία (TREVI²¹) μεταξύ των κρατών-μελών στους τομείς της εσωτερικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης. Εν συνεχεία, στις 27 Ιανουαρίου 1977, υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταστολή της Τρομοκρατίας η οποία απέβλεπε στη κατάργηση ενός σοβαρού εμποδίου, αυτού της άρνησης της έκδοσης λόγω της πολιτικής φύσεως της προσβολής¹³⁵.

Η απάλειψη των ελέγχων εντός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προβλεπόταν στη Συμφωνία του Schengen το 1985 και εφαρμόστηκε με τη σχετική Σύμβαση το 1990, έφερε τα κράτη σε στενότερη συνεργασία αναφορικά με τις ποινικές υποθέσεις, ενώ το Σύστημα Πληροφοριών Schengen διευκόλυνε τη μετακίνηση δεδομένων μεταξύ των κρατών. Με τη Συνθήκη του Maastricht το 1992, ιδρύθηκε η συνεργασία των κρατών-μελών στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας¹³⁶. Στο άρθρο K 1 n.9 αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι τα Κράτη-Μέλη έχουν ως κοινό μέλημα την αστυνομική συνεργασία με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ως κατάλληλο μέσο συνίσταται η

¹³³ Κείμενα περί τρομοκρατίας, «Η αυτοκρατορία σε πόλεμο: ο κόσμος μετά την 11η Σεπτεμβρίου», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2002.

¹³⁴ www.statewatch.org/news/2004/mar/eu-terr-decl.pdf European Council "Declaration on Combating Terrorism" 25 March 2004

¹³⁵ Jakobs Günther, «Το ποινικό Δίκαιο του πολίτη και το Ποινικό Δίκαιο του εχθρού» μτφρ. Βαθιώτης Κωνσταντίνος, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2005, σελ.868-877

¹³⁶ *The Financial War on Terrorism*, A Guide by the FATF (Financial Action TaskForce)2004.

ανταλλαγή πληροφοριών στα πλαίσια της Europol¹³⁷. Η Europol ιδρύθηκε το 1995 ως ένας σημαντικός θεσμός για τη πρόληψη και τη καταστολή του εγκλήματος¹³⁸.

Το 1995, επετεύχθη ένα σημαντικό πολιτικό βήμα με τη Διακήρυξη της La Gomera στην οποία το Συμβούλιο της Ευρώπης, αντιδρώντας στις πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις, για πρώτη φορά αναφέρθηκε στο νέο πρόσωπο της τρομοκρατίας και στις νέες προκλήσεις που προέκυπταν για τα κράτη-μέλη. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με Ψήφισμα του το 1997 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας επιχείρησε τον πρώτο ευρωπαϊκό ορισμό της τρομοκρατίας¹³⁹ και υπογράμμισε την ανάγκη για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας με σεβασμό στα δικαιώματα των τρομοκρατών¹⁴⁰.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999, είναι η πρώτη η οποία ρητά δηλώνει ότι η αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή της τρομοκρατίας θα συμβάλλει στη διατήρηση και στην ανάπτυξη μιας περιοχής ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Τέλος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Tampere στις 15/16 Οκτωβρίου 1999 ίδρυσε ένα νέο Σχέδιο Δράσης στο τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, αξιοποιώντας τις διαπιστώσεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Η Ε.Ε. είχε προχωρήσει σε αρκετές ρυθμίσεις με αντικείμενο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, «κυρίως λόγω των αυξημένων πιέσεων που είχε δεχτεί από τις Η.Π.Α.¹⁴¹». Η αποφάσεις όμως αυτής της φύσεως από μέρους της Ε.Ε. αυξήθηκαν ιδιαίτερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ωστόσο σε ένα μεγάλο μέρος τους προϋπήρχαν με τη μορφή κατάθεσης προτάσεων πολύ νωρίτερα¹⁴².

Αμέσως μετά από αυτήν την ημερομηνία- ορόσημο, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με την απόφασή του αριθ. 1373(2001) αποφάσισε, στις 28 Σεπτεμβρίου 2001, «ότι όλα τα κράτη θα πρέπει να προβούν σε δέσμευση κεφαλαίων και άλλων χρηματικών περιουσιακών

¹³⁷ Albrecht Hans-Jörg, «Νομοθετικές απαντήσεις στην 11^η Σεπτεμβρίου, Συγκριτική ανάλυση της Αντιτρομοκρατικής Νομοθεσίας» Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004 σελ.981-992

¹³⁸ Europol, An Overview of the Counter Terrorism Unit Activities, January 2004

¹³⁹ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁴⁰ Καϊάφα- Γκμπάντι Μαρία, «Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003.

¹⁴¹ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2004, σελ. 47

¹⁴² Weitzman E.A., Kew D., «Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

στοιχείων ή οικονομικών πόρων των προσώπων που διαπράττουν, ή επιχειρούν να διαπράξουν, τρομοκρατικές πράξεις, ή συμμετέχουν, ή διευκολύνουν τη διάπραξη τέτοιου είδους πράξεων». Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάσισε ότι θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να απαγορεύουν τη διάθεση κεφαλαίων ή άλλων χρηματικών περιουσιακών στοιχείων ή οικονομικών πόρων, καθώς επίσης και να εμποδίζουν την παροχή χρηματοοικονομικών ή συναφών υπηρεσιών, προς όφελος αυτών των προσώπων¹⁴³.

Ύστερα από τα τραγικά συμβάντα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη και στην Ουάσιγκτον, της 12ης Οκτωβρίου 2002 στο Μπαλί, της 8ης Μαΐου 2002 στο Καραάτι, της 11ης Μαρτίου 2004 στη Μαδρίτη καθώς και από τα δραματικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στο έδαφος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, κανένας πολιτικός ή στοχαστής δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει το γεγονός ότι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα τον 21ο αιώνα είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ως Ευρωπαίοι, είμαστε σε θέση να δηλώσουμε ότι η ασφάλεια αποτελεί σήμερα τη μεγαλύτερη πρόκλησή μας και η τρομοκρατία τη μεγαλύτερη απειλή μας¹⁴⁴.

Η τρομοκρατία δεν είναι νέο φαινόμενο στην ΕΕ, καθώς σε αρκετά κράτη μέλη της έχει αποτελέσει εδώ και χρόνια μια μόνιμη απειλή για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Αυτή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εγχώρια τρομοκρατία συμπτύσσεται πλέον με ένα νέο είδος τρομοκρατίας, την ισλαμική φονταμεταλιστική τρομοκρατία¹⁴⁵. Πρόκειται για μια μορφή τρομοκρατίας την οποία δεν γνωρίζουμε πώς να αντιμετωπίσουμε και η οποία έχει οριστεί ως «τρομοκρατία μαζικής καταστροφής» από τον ευρωπαϊό συντονιστή αντιτρομοκρατικής δράσης, Gijs de Vries,¹⁴⁶ λόγω της στρατηγικής που χρησιμοποιεί για να εξαπολύει επιθέσεις.

Οι εκδηλώσεις τρομοκρατίας ενδέχεται να βασίζονται τόσο εκτός Ευρώπης – όπως στην περίπτωση της ισλαμικής τρομοκρατίας – όσο και στο

¹⁴³ Ioakeimidis P.C., *“Greece, the E.U. and S.E. Europe past failures and future prospects”* στο *“Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities* New York, Pella 1999

¹⁴⁴ De Vries Gijs, *“The fight against terrorism-Five years after 9/11”* Presentation by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, Annual European Foreign Policy Conference, London school of Economics & King’s College London, 30 June 2006

¹⁴⁵ Μπόση Μαίρη, *«Ζητήματα ασφαλείας στη νέα τάξη πραγμάτων»*, Εκδόσεις Παπαζήσης, 1999

¹⁴⁶ De Vries Gijs, Summary of Remarks by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, at the joint conference of the European Union and the Gulf Cooperation Council on Combating Terrorist Financing, Abu-Dhabi, 5-6 March 2005

εσωτερικό της. Παρόλο που δεν είναι σαφές αν υπάρχουν ή όχι διασυνδέσεις μεταξύ των δύο, ωστόσο προκαλούν τον ίδιο βαθμό οδύνης μεταξύ των θυμάτων τους, επιτίθενται αμφότερες κατά των αξιών στις οποίες εδράζεται η Ένωση και αποτελούν την ίδια απειλή για όλους τους Ευρωπαίους. Κάθε μορφή τρομοκρατίας διαθέτει ιδεολογικές ρίζες¹⁴⁷. Αν ο όρος «διεθνής τρομοκρατία» χρησιμοποιείται από μόνος του ως μια γενική περιγραφή της απειλής, φαίνεται αποκομμένος από τους πολιτικούς στόχους και τις ιδεολογικές βάσεις στις οποίες βασίζονται οι εν λόγω στόχοι και τις οποίες εν συνεχεία εξυπηρετούν. Δεν είναι εδώ ο κατάλληλος χώρος για μια ιστορική ανασκόπηση των ιδεολογιών που έχουν χρησιμοποιηθεί ως βάση για τις τρομοκρατικές οργανώσεις. Το σημαντικότερο στοιχείο είναι ότι η τρομοκρατία δεν είναι απαραίτητως παράγωγο κάποιας από αυτές. Οι δύο ρίζες οι οποίες θα πρέπει να μας απασχολήσουν σήμερα είναι ο εθνικισμός και ο Ισλαμισμός¹⁴⁸. Πρέπει να τον καταπολεμήσουμε ιδεολογικά χωρίς να υποπέσουμε στο σφάλμα της σύγχυσης του με τη συνολική απόρριψη των ατόμων και των πολιτικών οργανώσεων που νομίμως ακολουθούν τις συγκεκριμένες ιδεολογίες

2.2. Οι δράσεις και οι στρατηγικές της Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Η απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην τρομοκρατία εντάθηκε μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις Η.Π.Α. και τις βομβιστικές επιθέσεις στη Μαδρίτη στις 11 Μαρτίου 2004¹⁴⁹. Εξαιτίας των γεγονότων αυτών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέσα από δύο επιτροπές, κάθε μια από τις οποίες κατέληξε σε μια διακήρυξη, έθεσε τις προτεραιότητες της αντιτρομοκρατικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διακήρυξε το Σχέδιο Δράσης για τον Αγώνα κατά της Τρομοκρατίας θέτοντας την τρομοκρατία ως κορυφαία προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεσμεύοντας τα κράτη-μέλη να συνεργαστούν για τη καταπολέμηση της¹⁵⁰. Εν προκειμένω, οι στόχοι του Σχεδίου Δράσης περιλαμβάνουν τη συνεργασία και την ενίσχυση της

¹⁴⁷ De Vries Gijs, Address by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator to the EUROMED Meeting, Brussels, 18 May 2005

¹⁴⁸ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000

¹⁴⁹ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm "The EU fights against the scourge of terrorism"

¹⁵⁰ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/ "Preventing violent radicalization"

ανταλλαγής πληροφοριών με τις Η.Π.Α., την επιτάχυνση και την εντατικοποίηση της συνεργασίας των αστυνομικών και των δικαστικών αρχών των κρατών-μελών, ιδίως με την εισαγωγή του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, καθώς και τη δημιουργία μιας αντιτρομοκρατικής ομάδας στα πλαίσια της Europol¹⁵¹.

Η Διακήρυξη για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, η οποία έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες στις 25 Μαρτίου 2004, παρουσιάζει ομοιότητες προς το Σχέδιο Δράσης του 2001. Σύμφωνα με αυτή, είναι αναγκαίο τα κράτη-μέλη να συνεργαστούν και να συντονίσουν τις προσπάθειες τους στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Η Διακήρυξη καλεί τα κράτη-μέλη να εφαρμόσουν τις νομοθετικές προβλέψεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ιδίως την ίδρυση της Eurojust¹⁵². Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην παρεμπόδιση της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως επίσης και στην ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων και στην προστασία των μεταφορών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Διακήρυξη, αντίθετα με τη γενικότερη απάντηση του Σχεδίου Δράσης, αρχίζει να αναπτύσσει πιο συγκεκριμένα τα αίτια της τρομοκρατίας και τους παράγοντες που συμβάλλουν στην στρατολόγηση των τρομοκρατών¹⁵³. Αν και παραδέχεται πως καμία διάκριση δεν θα πρέπει να γίνεται σε βάρος θρησκευτικών ή πολιτικών ομάδων, η Διακήρυξη διαπιστώνει κάποιους συνδέσμους μεταξύ της τρομοκρατίας και του θρησκευτικού και πολιτικού φανατισμού, οι οποίοι θα πρέπει να μελετηθούν και να κατανοηθούν προκειμένου να αντιμετωπιστούν κατάλληλα.

Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι η Επιτροπή Υπουργών υιοθέτησε στις 11 Ιουλίου 2002 Κατευθυντήριες Γραμμές που έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τα κράτη-μέλη να διατηρήσουν τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας¹⁵⁴. Αν και οι Κατευθυντήριες Γραμμές δεν είναι δεσμευτικές και δεν προϋποθέτουν ούτε υπογραφή, ούτε επικύρωση, στηρίζονται σε ήδη υπάρχοντα δεσμευτικά κείμενα. Ανάμεσα στις πηγές τους, παρατηρούμε την ΕΣΔΑ, διεθνή κείμενα όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), διεθνείς συμβάσεις όπως η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων και φυσικά η πλούσια νομολογία

¹⁵¹ Weiss Thomas, Graham Margaret, Goering John, Wars on Terrorism and Iraq, Human Rights, unilateralism and U.S. foreign policy, Routledge, 2004

¹⁵² www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm "The EU fights against the scourge of terrorism"

¹⁵³ Europol, An Overview of the Counter Terrorism Unit Activities, January 2004

¹⁵⁴ www.quaker.org/qcea/briefings/terrorism/index.html «The EU's response to the threat of terrorism» Briefing Papers

του ΕΔΔΑ. Το περιεχόμενο των κατευθύνσεων αυτών συνοψίζεται στην αναγνώριση ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως εμπόδιο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από τα κράτη και στην διαπίστωση ότι είναι αναγκαία η εξισορρόπηση ανάμεσα στη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Από το 2001 μέχρι σήμερα, τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υιοθετήσει μια σειρά μέτρων για την προστασία τους απέναντι στην τρομοκρατία¹⁵⁵. Η αντιτρομοκρατική νομοθεσία που συντάχθηκε και θεοπίστηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου από τα κράτη-μέλη, εμφανίζει πολλά σημεία συντονισμού και συγκλίσεως έχοντας πολλές πτυχές, καθώς επιδιώκει το μετασχηματισμό όχι μόνον του ποινικού δικαίου αλλά και των νόμων που διέπουν τις τηλεπικοινωνίες, την αστυνόμευση και την μετανάστευση. Ενώ τα κράτη-μέλη παραμένουν υπεύθυνα για τον έλεγχο της λειτουργίας των αστυνομικών δυνάμεων, των υπηρεσιών πληροφοριών και των δικαστικών αρχών, ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ενισχυθεί στους τομείς της ανταλλαγής πληροφοριών, του σχηματισμού κοινών νομοθετικών πλαισίων και της ανάπτυξης της συνεργασίας των κρατών-μελών¹⁵⁶.

Η Ε.Ε. υποχρεούται να προάγει και να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και να εγγυάται στους ευρωπαίους πολίτες ότι θα εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της, κυρίως εκείνες που απορρέουν από το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 2 της Συνθήκης για την ΕΕ, το οποίο ορίζει ότι ένας από τους στόχους της Ένωσης είναι «να διατηρήσει και να αναπτύξει την Ένωση ως χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», από το άρθρο 6, παράγραφος 4, το οποίο ορίζει ότι «η Ένωση διαθέτει τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της και για την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών της» και από το άρθρο 29, το οποίο αναθέτει στην Ένωση την υποχρέωση «να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», μία υποχρέωση η οποία επαναλαμβάνεται στο άρθρο 257, παράγραφος 3, της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης.

Στην Ε.Ε. αναγνωρίστηκαν για πρώτη φορά αρμοδιότητες στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, την οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του

¹⁵⁵ Weitzman E.A., Kew D., «**Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar**» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

¹⁵⁶ European Foreign Affairs Review, **The EU as a Security Regime**, p.99 V 10.2005

Τάμπερε του 1999 αναγνώρισε ως προτεραιότητα στα συμπεράσματά του, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992, αν και πολύ διακριτικά, και εν συνεχεία με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997, σε μια πιο θαρραλέα και αποφασιστική μορφή στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας δυνάμει του τρίτου πυλώνα.

Ωστόσο, οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι εκείνες που κατέδειξαν με τραγικό τρόπο ότι το φαινόμενο της τρομοκρατίας δεν μπορεί να περιοριστεί ή να επιλυθεί σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, καθιστώντας ζωτικής σημασίας τον συντονισμό των μέτρων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την αποτελεσματική καταπολέμηση και εξάλειψή της¹⁵⁷. Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί το γεγονός ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 αποτέλεσαν τον καταλύτη, ο οποίος επιτάχυνε την ανάληψη δράσης με βάση τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων για την αντιμετώπιση αυτών των ποταπών εγκλημάτων¹⁵⁸.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 2001 διεξήχθη μια ειδική συνεδρίαση του Συμβουλίου ΔΕΥ και την επόμενη, στις 21 Σεπτεμβρίου, ακολούθησε μια έκτακτη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατά την οποία εγκρίθηκε ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁵⁹. Η ΕΕ έχει χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει στο πλαίσιο της νομικής και θεσμικής δομής της προκειμένου να υιοθετήσει έναν εντυπωσιακό κατάλογο μέτρων για την πάταξη τόσο της εγχώριας αναπτυσσόμενης τρομοκρατίας όσο και της προερχόμενης εκτός της Ένωσης τρομοκρατίας, σύμφωνα με το σχέδιο δράσης του Σεπτεμβρίου 2001¹⁶⁰. Τα μέτρα και τα μέσα αφορούν τη δικαστική συνεργασία, την αστυνομική συνεργασία, τη δράση κατά της χρηματοδότησης των τρομοκρατών, τη βελτίωση των συνοριακών ελέγχων και τη συμπερίληψη της καταπολέμησης της τρομοκρατίας ως αναπόσπαστο μέρος των εξωτερικών σχέσεων¹⁶¹.

Συνοπτικά, τα πιο επαναστατικά και καινοτόμα νομικά μέσα που υιοθετήθηκαν είναι: η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1995 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol), η απόφαση πλαίσιο του

¹⁵⁷ Μπόση Μαίρη, «Ζητήματα ασφαλείας στη νέα τάξη πραγμάτων», Εκδόσεις Παπαζήσης, 1999

¹⁵⁸ Roy Olivier, «Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου: στρατηγική και τρομοκρατία», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003.

¹⁵⁹ *The Financial War on Terrorism*, A Guide by the FATF (Financial Action TaskForce) 2004.

¹⁶⁰ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm "The EU fights against the scourge of terrorism"

¹⁶¹ Μπόση Μαίρη, «Περί ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000

Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών καθώς και η απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για τις κοινές ομάδες έρευνας. Στα παραπάνω πρέπει να συμπεριλάβουμε και την απόφαση του Συμβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 2002, για την ίδρυση της Eurojust.

Ειδικότερα, αμέσως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, η Ε.Ε. πολλαπλασίασε τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁶². Την 1^η Οκτωβρίου 2001 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε προτάσεις για το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων 27 ατόμων και οργανώσεων ύποπτων εμπλοκής σε τρομοκρατικές επιθέσεις. Το Κοινοβούλιο από το οποίο ζητήθηκε να εκφέρει γνώμη επί των προτάσεων αυτών, δραστηριοποιήθηκε αμέσως εγκρίνοντας τη νομοθετική πρόταση τρεις ημέρες μετά τη δημοσίευσή της. Εντούτοις, οι ευρωβουλευτές δήλωσαν ότι το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων θα έπρεπε να είναι προσωρινό, δεδομένου ότι η πρόταση είχε υποβληθεί βιαστικά και έπρεπε να γίνουν βελτιώσεις. Εκτίμησαν επίσης ότι ο κανονισμός έπρεπε να λήξει με το τέλος του 2003 και να επανεξεταστεί μέσα σε ένα χρόνο. Τα αιτήματα αυτά λήφθηκαν υπόψη από το Συμβούλιο Υπουργών και ενσωματώθηκαν στην τελική νομοθεσία¹⁶³.

Το Νοέμβριο του 2001 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γνωμοδότησε πάνω σε μία νέα νομοθετική πρόταση που αφορούσε την τιμωρία κάθε συνεργασίας με τρομοκράτες και κάθε υποστήριξης τρομοκρατικών πράξεων¹⁶⁴. Οι ευρωβουλευτές είχαν ζητήσει να συνιστούν επιβαρυντική περίσταση οι επιθέσεις κατά στρατιωτικών και να περιληφθούν στον ορισμό της τρομοκρατίας οι πειρατικές ενέργειες κατά αεροπλάνων και πλοίων καθώς και η διασπορά επικίνδυνων χημικών ή βιολογικών ουσιών¹⁶⁵. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε προτείνει επίσης να τροποποιηθεί η διατύπωση της νέας νομοθεσίας προκειμένου να αποτραπεί να θεωρούνται τα μικροεγκλήματα ή η πολιτική

¹⁶² European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁶³ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

¹⁶⁴ www.europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf
European Council "Conclusions and plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting", 21 September 2001

¹⁶⁵ Ashbourn Julian, "The societal implications of the wide scale introduction of Biometrics and identity management", Background paper for the Euroscience Open Forum ESOF 2006 in Munich, July 2006

δράση (ιδίως οι νόμιμες διαδηλώσεις) ως τρομοκρατικές ενέργειες. Τα αιτήματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εισακούστηκαν από το Συμβούλιο Υπουργών που προσπάθησε να επιτύχει μία ισορροπία ανάμεσα στην αποτελεσματική καταπολέμηση των τρομοκρατικών εγκλημάτων και το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τελικά το Συμβούλιο τροποποίησε το σχέδιο νόμου ουσιαστικά και ξαναζήτησε τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εξέφρασαν την υποστήριξή τους στη νέα βελτιωμένη εκδοχή της νομοθεσίας.

Λίγες ημέρες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά την έκτακτη σύνοδό του που πραγματοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, δήλωσε «ότι η τρομοκρατία αποτελεί πραγματική πρόκληση για τον κόσμο και την Ευρώπη, και ότι η καταπολέμησή της θα αποτελέσει στόχο προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση». Παράλληλα εστίασε το ενδιαφέρον του στην ανάγκη καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ενώ ζήτησε από το Συμβούλιο να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση κάθε μορφής χρηματοδότησης τρομοκρατικών δραστηριοτήτων¹⁶⁶.

Στις 27 Δεκεμβρίου 2001 το Συμβούλιο προέβη στην υιοθέτηση κοινής θέσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2001/930/ΚΕΠΠΑ) με την οποία «θεωρείται έγκλημα η εκ προθέσεως παροχή ή συλλογή κεφαλαίων... προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για τη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων¹⁶⁷». Ουσιαστικά με την απόφαση αυτή το Συμβούλιο- δεδομένου ότι δεν υπάρχει κοινός ορισμός της «τρομοκρατίας»- επιχειρεί να ποινικοποιήσει τη μέθοδο της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, σε συνέχεια θα μπορούσε να πει κανείς της σχετικής απόφασης του Ο.Η.Ε. για την «καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας». Επιπλέον στο άρθρο 2 η παρούσα κοινή θέση προβλέπει την «δέσμευση κεφαλαίων και λοιπών χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων» προσώπων, που «διαπράττουν ή αποπειρώνται να διαπράξουν τρομοκρατικές πράξεις»¹⁶⁸. Η συγκεκριμένη κοινή θέση του Συμβουλίου αποσκοπεί στην ενίσχυση και την επισφράγιση της συνεργασίας των κρατών μελών μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών και άλλων μέσων προκειμένου να

¹⁶⁶ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm “The EU fights against the scourge of terrorism”

¹⁶⁷ Μανωλεδάκης Ιωάννης, «Ασφάλεια και Ελευθερία», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002.

¹⁶⁸ Albrecht Hans-Jörg, «Νομοθετικές απαντήσεις στην 11^η Σεπτεμβρίου, Συγκριτική ανάλυση της Αντιτρομοκρατικής Νομοθεσίας» Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004

αντιμετωπιστεί συλλογικά το φαινόμενο της τρομοκρατίας¹⁶⁹. Σε συνδυασμό με την εν λόγω κοινή θέση έχουμε και την εξίσου σημαντική κοινή θέση του Συμβουλίου «για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» η οποία για πρώτη φορά προβαίνει σε καταγραφή των τρομοκρατικών οργανώσεων προτείνοντας παράλληλα τη διαρκή συνεργασία των κρατών- μελών και την ανταλλαγή απόψεων για την αναφερόμενες τρομοκρατικές οργανώσεις. Με δεδομένη την μη ύπαρξη ξεκάθਾਰου ορισμού περί τρομοκρατίας, η κοινή θέση του Συμβουλίου επιχειρεί να ορίσει το ποια είναι τα πρόσωπα εκείνα τα οποία «ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις» ενώ προσδιορίζει την έννοια της «τρομοκρατικής πράξης». Σύμφωνα λοιπόν με την κοινή θέση του Συμβουλίου, «τρομοκρατική πράξη» νοείται σε γενικές γραμμές η «προσπάθεια αποσταθεροποίησης των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών και κοινωνικών δομών μίας χώρας καθώς και η προσπάθεια να απειληθεί η ζωή και σωματική ακεραιότητα του πληθυσμού της¹⁷⁰». Πρόκειται για μία έκφραση, η οποία θυμίζει πολύ έντονα «το κρατούν κοινωνικών καθεστώσ των παλαιότερων ελληνικών ειδικών νομοθεσιών¹⁷¹». Στο σημείο αυτό να υπογραμμίσουμε ότι αυτό το οποίο παρατηρείται στην προκειμένη περίπτωση είναι όχι ή άρση αλλά η ένταση της πολιτικής υποκειμενικότητας της τρομοκρατίας. Ειδικότερα, «εντοπίζεται ένα πλέγμα βίαιης συμπεριφοράς, όπου τα όρια αυτής της βίας τείνουν να επεκταθούν και την απειλή βίας αλλά υπό ορισμένες περιστάσεις και στην πολιτική συνηγορία της βίας¹⁷²». Υπάρχει η άποψη ότι για ακόμη μία φορά δεν οδηγούμαστε σε έναν συνεκτικό ορισμό της «νέας τρομοκρατίας» και ως εκ τούτου η «τρομοκρατίας» εμφανίζεται ως μία «έννοια- καταφύγιο», η οποία ορίζει «κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο κατά του αυτοκρατορικού συστήματος, ανατρεπτικό της συνοχής του, γίνεται συνώνυμη του εχθρού αυτού του συστήματος¹⁷³».

Η συγκεκριμένη κοινή θέση στην προσπάθεια προσδιορισμού της «τρομοκρατικής πράξης» περιλαμβάνει μία σειρά αδικημάτων που ήδη αντιμετωπίζονται από τους ποινικούς κώδικες των κρατών μελών ή από διεθνείς

¹⁶⁹ www.europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf
European Council “Conclusions and plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting”, 21 September 2002

¹⁷⁰ www.statewatch.org/terrorlists/terrorlists.pdf Statewatch Analysis “Terrorism and the rule of law: the policy and practice of proscription”

¹⁷¹ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 154

¹⁷² Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 154

¹⁷³ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 155

συμβατικές ρυθμίσεις (όπως ανθρωποκτονία, σωματική βλάβη ανεξαρτήτως βαρύτητας, απαγωγή ή σύλληψη ομήρων, απειλή, εκβιασμός, κατασκευή, κατοχή, μεταφορά, εμπορία ή προμήθεια εκρηκτικών υλών κ.α.) και τα οποία χαρακτηρίζει ως τρομοκρατικά είτε τελούνται από μεμονωμένα άτομα είτε από οργανωμένες ομάδες, εφόσον στρέφονται κατά περισσότερων χωρών, των θεσμών και των λαών τους, με στόχο να τους απειλήσουν και να πλήξουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές των χωρών αυτών. Επιπλέον αναγορεύει ως αυτοτελή αδικήματα τη διεύθυνση, υποστήριξη, συμμετοχή και ενθάρρυνση τρομοκρατικής οργάνωσης ενώ παράλληλα τα κράτη μέλη καλούνται να ποινικοποιήσουν την ηθική αυτουργία, τη συνεργεία, τη συνδρομή και απόπειρα διάπραξης των ανωτέρω τρομοκρατικών πράξεων.

Λίγους μήνες αργότερα ακολουθεί η απόφαση πλαισίου του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης η οποία επιφέρει σημαντικές τροποποιήσεις¹⁷⁴. Η σημαντικότερη τροποποίηση αφορά σαφώς τον ίδιο το ορισμό της τρομοκρατίας¹⁷⁵. Με τη νέα απόφαση- πλαίσιο προσδιορίστηκαν οι δομές της χώρας τις οποίες πρέπει να πλήττει η πράξη προκειμένου να χαρακτηριστεί ως τρομοκρατική. Έτσι τα περιγραφόμενα αδικήματα χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά εφόσον στρέφονται κατά περισσότερων χωρών, των θεσμών και των λαών τους με στόχο να απειλήσουν και να πλήξουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τη δημοκρατία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις πολιτικές ελευθερίες και το κράτος δικαίου που είναι το θεμέλιο της κοινωνίας μας¹⁷⁶. Με βάση την συγκεκριμένη απόφαση- πλαίσιο τα τρομοκρατικά αδικήματα έχουν σοβαρότερες επιπτώσεις από τα αντίστοιχα κοινά, επειδή υποσκάπτουν τις προαναφερόμενες δομές (πολιτικές- οικονομικές- κοινωνικές). Έτσι, είναι διαφορετικά από αυτά, βάσει της απόφασης, γιατί θίγουν «διαφορετικά εκ του νόμου προβλεπόμενα δικαιώματα»¹⁷⁷.

¹⁷⁴ www.europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf
European Council "Conclusions and plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting", 21 September 2002

¹⁷⁵ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

¹⁷⁶ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη, Σάκκουας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003

¹⁷⁷ www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/ "Preventing violent radicalization"

Επιπλέον προσδιορίστηκε με μεγαλύτερη σαφήνεια η αντικειμενική υπόσταση των επιμέρους αδικημάτων που συνιστούν τρομοκρατικές πράξεις. Έτσι ως τρομοκρατικά αδικήματα χαρακτηρίζονται οι προσβολές κατά της ζωής, οι σοβαρές προσβολές της σωματικής ακεραιότητας που προκαλούν σοβαρές σωματικές βλάβες, η απαγωγή ή η σύλληψη ομήρων, η απειλή, ο εκβιασμός που αποσκοπεί να συμβάλλει στην εκτέλεση των τρομοκρατικών αδικημάτων, η διακεκριμένη κλοπή που αποσκοπεί στην επίτευξη τρομοκρατικών αδικημάτων, η παράνομη κατοχή, μεταφορά εμπορία και χρήση όπλων και εκρηκτικών, η παράνομη κατάληψη και φθορά δημόσιων εγκαταστάσεων, μεταφορικών μέσων, υποδομών, δικτύων πληροφόρησης ή επικοινωνίας και δημόσιων ιδιωτικών αγαθών κατά τρόπον ώστε να διακινδυνεύεται σοβαρά η δημόσια ασφάλεια κ.α¹⁷⁸.

Με βάση την απόφαση πλαίσιο ο καθορισμός των στοιχείων της αντικειμενικών υπόστασης της τρομοκρατίας πρέπει να είναι ο ίδιος σε όλα τα κράτη μέλη συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των αξιόποινων πράξεων σε σχέση με την τρομοκρατική δράση. Αυτό σημαίνει παραδοχή ενός κοινού ορισμού και αποδοχή ορισμένων εγκλημάτων ως τρομοκρατικών. Επιπλέον με την νέα απόφαση πλαίσιο, διευκρινίσθηκε ότι ως υποστήριξη τρομοκρατικής οργάνωσης νοείται αυτή που διενεργείται προς το σκοπό της πραγματοποίησης τρομοκρατικών πράξεων με την παροχή πληροφοριών ή υλικών μέσων, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης δραστηριοτήτων και της οργάνωσης ατόμων για να συμμετέχουν στις δραστηριότητες τρομοκρατικών οργανώσεων, ενώ ως μορφή ενίσχυσης της τρομοκρατικής οργάνωσης χαρακτηρίζεται το ξέπλυμα προϊόντων τρομοκρατικού εγκλήματος¹⁷⁹.

Από την άλλη πλευρά διευρύνθηκε η αντικειμενική υπόσταση της ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων, καθώς πλέον η διάταξη περιλαμβάνει και τις ενώσεις προσώπων όπως και τις πράξεις που τελούνται προς το συμφέρον των νομικών προσώπων και από μέλη οργάνων του νομικού προσώπου που εκπροσωπούν ή διοικούν ή ελέγχουν το νομικό πρόσωπο, ανεξαρτήτως αν τα μέλη των οργάνων αυτών έχουν αποκτήσει de facto ή de jure αυτήν την αρμοδιότητα¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

¹⁷⁹ Καϊάφα- Γκμπάντι Μαρία, «Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003.

¹⁸⁰ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

Εξαιρετικά σημαντική είναι και η τυπική υιοθέτηση λίστας τρομοκρατικών οργανώσεων που θα συντάσσεται από το Συμβούλιο προκειμένου να αποφεύγεται η χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων. Είναι συνεπώς προφανές ότι η λίστα αυτή δεν είναι προσδιοριστική. Στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι η λίστα αυτή υιοθετήθηκε με την 32001ΕΟ931 κοινή θέση του Συμβουλίου της 27-12-2001 για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Τέλος οι προβλεπόμενες ελάχιστες ποινές ιδίως για τη διεύθυνση και τη συμμετοχή ή υποστήριξη τρομοκρατικής οργάνωσης, αυξάνονται από 15 και 8 έτη αντίστοιχα. Όμως για τα αδικήματα της συνεργασίας και της ενθάρρυνσης τρομοκρατικής οργάνωσης δεν προβλέπονται πλέον συγκεκριμένες ελάχιστες ποινές και το εκάστοτε κράτος μέλος δικαιούται να προβλέψει το ίδιο τις ποινές που θεωρεί αναγκαίες, οι οποίες όμως σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι μεγαλύτερες από αυτές που προβλέπονται για τα αντίστοιχα αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου.

Πριν από την υιοθέτηση της παρούσας απόφασης πλαισίου είχε προηγηθεί σχετική πρόταση της Επιτροπής από την οποία απαλείφθηκε από τον κατάλογο των τρομοκρατικών πράξεων η κατάληψη δημόσιων κτιρίων ή χώρων, η ενθάρρυνση τρομοκρατικής ομάδας ενώ ο όρος «σωματικές βλάβες» αντικαταστάθηκε από τη φράση «σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου»¹⁸¹.

Κάνοντας μία κριτική της συγκεκριμένης απόφασης πλαισίου προκύπτει καταρχήν ότι στο στόχαστρο της ιδιαίτερης ποινικής αντιμετώπισης τίθεται ο ίδιος ο σκοπός του δράστη και όχι το παραγόμενο αποτέλεσμα της δράσης του (εάν δηλαδή εκ της ίδιας της δράσης του μπορεί να προκληθεί ο σοβαρός εκφοβισμός του πληθυσμού ή ο εξαναγκασμός των δημοσίων αρχών ή η αποσταθεροποίηση και καταστροφή των δομών της χώρας)¹⁸². Πρωτίστως όμως η ρύθμιση αυτή αναδεικνύει την απόλυτη ασάφεια του ίδιου του ορισμού. Η απόφαση πλαίσιο δεν προσδιορίζει ούτε ποιες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές θεωρούνται θεμελιώδεις ούτε πότε θεωρείται δικαιολογημένος ο εξαναγκασμός των δημοσίων αρχών¹⁸³. Η αοριστία μάλιστα θα έλεγε κανείς ότι εντείνεται από την ένταξη στην αιτιολογική έκθεση της απόφασης πλαισίου

¹⁸¹ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 33

¹⁸² Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 2003.

¹⁸³ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

ρήτρας με την οποία επισημαίνεται ότι οι διατάξεις της απόφασης πλαισίου δεν μπορούν να ερμηνεύονται κατά τρόπο ώστε να περιορίζονται ή να καταργούνται θεμελιώδη δικαιώματα ή ελευθερίες, όπως το δικαίωμα της απεργίας κ.α.

Η εν λόγω απόφαση πλαισίου του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας συνοδεύτηκε από ακόμα μία απόφαση πλαίσιο αναφορικά με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Ήδη προ των αποφάσεων πλαίσιο τα πορίσματα του Συμβουλίου στο Τάμπερε (16-10-99) επισήμαναν ότι πρέπει να καταργηθεί η επίσημη διαδικασία έκδοσης και να αντικατασταθεί από απλή μεταφορά προσώπων στην περίπτωση προσώπων που τείνουν να ξεφύγουν από τη δικαιοσύνη και έχουν καταδικασθεί από τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Στο ψήφισμα για τη στρατηγική της Ε.Ε. κατά την επόμενη χιλιετία στο πλαίσιο της πρόληψης και του ελέγχου του οργανωμένου εγκλήματος προβλεπόταν η υιοθέτηση πιο γρήγορης διαδικασίας έκδοσης για πρόσωπα που τείνουν να ξεφύγουν από τη δικαιοσύνη και έχουν καταδικασθεί με δικαστική απόφαση. Όμως κατά την Επιτροπή¹⁸⁴ ύστερα από έρευνα που έγινε σε όλη την Ευρώπη μεταξύ δικαστών, καθηγητών, εισαγγελέων κτλ., κρίθηκε ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος για να διακριθεί το στάδιο της εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης από το στάδιο της προδικασίας. Έτσι με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να προβαίνει άμεσα στη σύλληψη και την έκδοση των αναφερόμενων σε αυτό, ακόμα και για την εκτέλεση ανακριτικών πράξεων.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 2001, λίγες ημέρες πριν από τις επιθέσεις στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον, οι ευρωβουλευτές είχαν εγκρίνει ένα ψήφισμα που περιείχε μία σειρά από συστάσεις σχετικά με το ρόλο της Ε.Ε. στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Ζητούσαν από το Συμβούλιο να θεσπίσει ένα Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, να δοθεί ο κοινοτικός ορισμός της τρομοκρατικής πράξης και να προσδιοριστούν οι κυρώσεις κατά τις τρομοκρατίας. Το Κοινοβούλιο ζητούσε ειδικότερα να καταργηθούν οι τυπικές διαδικασίες έκδοσης και να αναγνωρίζουν τα κράτη μέλη αμοιβαία τις αποφάσεις που λαμβάνονται από το καθένα σχετικά με τις τρομοκρατικές πράξεις. Οι βουλευτές ζητούσαν επίσης από τα κράτη μέλη να εγκρίνουν βασικές ρυθμίσεις για την αποζημίωση των θυμάτων των τρομοκρατικών εγκλημάτων. Πολλά από τα αιτήματα αυτά ενσωματώθηκαν στη νομοθεσία που προτάθηκε στη συνέχεια.

Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης αφορά όλα τα αδικήματα που τιμωρούνται με ποινή ανώτερη τους ενός έτους στο κράτος μέλος που ζητά την

¹⁸⁴ Πρόκειται για την υπ' αριθμό 501PC0522 πρόταση της Επιτροπής.

έκδοση. Ιδίως δε για την περίπτωση κατηγορουμένων για τρομοκρατίας, αλλά και για όσα άλλα αδικήματα έχουν αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής εναρμόνισης, τα κράτη μέλη δεν θα μπορούν να προβάλλουν αντίρρηση, πλην των ειδικών περιπτώσεων που ρυθμίζονται στα άρθρα 28-34 της απόφασης πλαισίου (π.χ. αν το κράτος μέλος από το οποίο ζητείται η έκδοση έχει χορηγήσει αμνηστία για τα συγκεκριμένα αδικήματα ή ασυλία στο συγκεκριμένο πρόσωπο ή το Ένταλμα Σύλληψης δεν περιέχει τις αναγκαίες πληροφορίες για το πρόσωπο ή την πράξη).

Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης και η συνακόλουθη κατάργηση των επίσημων διαδικασιών έκδοσης επέφερε σημαντικές μεταβολές στο καθεστώς των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων¹⁸⁵. Πέρα από την κατάκτηση της απαγόρευσης έκδοσης ημεδαπών, της δυνατότητας πολιτικής παρέμβασης για την αποφυγή της έκδοσης και τον περιορισμό του διπλού αξιόποινου, η μεταφορά του κατηγορουμένου σε κράτος άλλο από αυτό του τόπου κατοικίας του είναι πιθανόν να οδηγήσει σε σημαντική δυσχέρεια της υπεράσπισής του αλλά και σε ένα είδος αποστείρωσης του δικαστικού μηχανισμού από την παρουσία του κοινού αισθήματος δικαίου.

Η πιο άμεση αντίδραση της Ε.Ε. μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στον σιδηροδρομικό σταθμό της Μαδρίτης ήταν, κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} και 26^{ης} Μαρτίου 2004, η δημιουργία μίας θέσης ευρωπαίου συντονιστή για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Την ανέλαβε ο πρώην Υφυπουργός Εσωτερικών της Ολλανδίας κ. Ντε Βρις. Η δημόσια ακρόαση που οργάνωσε στις 21 Σεπτεμβρίου 2004 η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έδωσε στους βουλευτές την ευκαιρία να συζητήσουν με τον κ. Ντε Βρις μία σειρά από προβλήματα και κυρίως τις ανησυχίες που δημιουργούν τα κενά που υπάρχουν στην αστυνομική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και τα προβλήματα που δημιουργεί ο συντονισμός 25 διαφορετικών αστυνομικών υπηρεσιών. Ο κ. Ντε Βρις που συμμερίστηκε την ανησυχία των βουλευτών, τόνισε εντούτοις ότι οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. είναι περιορισμένες και ότι δεν μπορεί παρά να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να συντονίσουν την δράση τους σε διασυννοριακή συνεργασία. Επιπλέον το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο ανακηρύχτηκε η 11^η Μαρτίου ως Ευρωπαϊκή Ημέρα Μνήμης των θυμάτων της τρομοκρατίας.

¹⁸⁵ Μανιτάκης Αντώνης - Τάκης Ανδρέας, «**Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου**», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 187

Η τρομοκρατία αποτελεί μία από τις σοβαρότερες απειλές κατά της δημοκρατίας, της ελεύθερης άσκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η άνευ προηγουμένου επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου κατέδειξε την ανεπάρκεια των παραδοσιακών μεθόδων της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας ως προς αυτή τη μορφή εγκληματικότητας. Η Ε.Ε. δεν έμεινε- όπως προαναφέραμε- αδρανής: με την απόφαση-πλαίσιο του 2002, μεταξύ άλλων, ορίζει τις τρομοκρατικές ενέργειες και τις παραβάσεις γενικότερα που συνδέονται με την τρομοκρατία¹⁸⁶. Το κλειδί σ' αυτό το σημείο είναι η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας¹⁸⁷, η οποία προκειμένου να παραμένει αδιαφανής, χρησιμοποιεί τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, το λεγόμενο ξέπλυμα χρήματος (money laundering). Αυτή η κατηγορία οικονομικού εγκλήματος βρίσκεται στον πυρήνα σχεδόν κάθε εγκληματικής δραστηριότητας, όπως έχει ήδη δηλώσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Tampere το 1999.

Ειδικότερα, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αντιμετωπίζεται σήμερα ως μορφή αξιόποινης δραστηριότητας χαρακτηριστικής της οργανωμένης εγκληματικότητας, και μάλιστα από τη Διεθνή Εταιρία Ποινικού Δικαίου (Δημήτρινας, Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, 2002), συνδεόμενη με το οργανωμένο έγκλημα με διττή έννοια. Αφενός, το ίδιο υπάγεται στον κατάλογο των πράξεων που συνιστούν οργανωμένο έγκλημα, αφετέρου, ως μηχανισμός ενσωμάτωσης του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομία επιτελεί μία βασική λειτουργία υποστήριξης και ενδυνάμωσής του (Δημήτρινας, στο ίδιο). Ενδεικτικά αναφέρουμε από διεθνή σκοπιά ότι από τον Οκτώβρη του 2001 σε έκτακτη συνεδρίαση της FATF (Financial Action Task Force) στην Ουάσιγκτον με αντικείμενο τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, αποφασίστηκε να επεκταθεί ο προορισμός και η αποστολή της διεθνούς Επιτροπής Οικονομικής Δράσης, πέρα από τις έρευνες για ενδεχόμενη νομιμοποίηση παράνομων προσόδων, και στην προσπάθεια καταπολέμησης της χρηματοδότησης των τρομοκρατών. Στο ίδιο πνεύμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προβαίνει, όταν είναι απαραίτητο, στο «πάγωμα» των λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων σε υποθέσεις ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, με σκοπό τη διεύρυνση του νομικού πεδίου για εγκλήματα που συνδέονται με την τρομοκρατία.

¹⁸⁶ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁸⁷ Speech by Prodi "*Wider Europe*"- A proximity Policy as the key to stability, Sixth ecsa-World conference 12/2002

Η στενή σχέση και σύνδεση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας συνιστά αντικείμενο έρευνας -με σκοπό την καταπολέμηση -των εθνικών ομάδων F.I.U. (Financial Intelligence Unit), που λειτουργούν στους κόλπους της Ένωσης¹⁸⁸. Πρόκειται για εθνικές μονάδες που επιφορτίζονται με το έργο της λήψης και επεξεργασίας αναφορών ύποπτων συναλλαγών που υποβάλλουν οι διάφοροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Αρμόδιο FIU στην Ελλάδα είναι η Επιτροπή που προβλέπει το άρθρο 7 του νόμου 2331/95.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Tampere, λοιπόν, όπως και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira το 2000, επισημάνθηκε το πρόβλημα των τρομοκρατικών ενεργειών, ενώ τα τελευταία χρόνια τα κράτη μέλη εξέδωσαν νομοθετικές πράξεις σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, όπως τις τροποποιήσεις της Σύμβασης Europol ¹⁸⁹(απόφαση 3ης Δεκεμβρίου 1998), κοινές δράσεις για ποινικοποίηση της συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση και δημιουργία ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου, και τη σύσταση του Συμβουλίου αναφορικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Εξάλλου το Συμβούλιο, ήδη από το 1995, είχε εγκρίνει τη δήλωση της Λα Γκομέρα για την ενίσχυση των μηχανισμών αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας με μεγαλύτερη ανταλλαγή πληροφοριών περί τρομοκρατικών ομάδων¹⁹⁰. Ο δρόμος της διακρατικής συνεργασίας των κρατών της Ένωσης σε θέματα τρομοκρατίας είχε ήδη ανοίξει από τη σύσταση των ομάδων TREVI το 1976.

Πιο πρόσφατα, με την Οδηγία του Συμβουλίου 871/2004 του Απριλίου 2004 και την Απόφαση 2005/211/JHA του Φεβρουαρίου 2005 αποφασίζεται η εισαγωγή νέων λειτουργιών για το σύστημα πληροφοριών Schengen (Schengen Information System-SIS) με έμφαση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁹¹. Αυτές οι δύο νομοθετικές πράξεις υιοθετήθηκαν κατόπιν ισπανικής πρωτοβουλίας με στόχο τη λειτουργική βελτίωση του SIS I ως ενός χρήσιμου εργαλείου στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και της τρομοκρατίας. Προς το παρόν, το SIS επιτρέπει στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να έχουν πρόσβαση σε δεδομένα για συγκεκριμένες κατηγορίες

¹⁸⁸ Speech by Prodi "Wider Europe"- A proximity Policy as the key to stability, Sixth ecsa-World conference 12/2002

¹⁸⁹ Μανιτάκης Αντώνης, Τάκης Ανδρέας, «Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004.

¹⁹⁰ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, **Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη**, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003

¹⁹¹ Μανωλεδάκης Ι.- Prittwitz C., **Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου** Σάκκουλας, 2003

προσώπων, πράγμα ζωτικό για την ομαλή λειτουργία του Χώρου ασφάλειας, ελευθερίας και δικαιοσύνης.

Εκτός αυτού, το SIS συμβάλλει στην εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων (τίτλος IV ΣΕΕ) στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς και των διατάξεων που αφορούν στην αστυνομική και δικαστική συνεργασία για ποινικές υποθέσεις. Αυτές οι πρωτοβουλίες θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη του πιο εξελιγμένου από την άποψη τεχνολογίας της πληροφορίας SIS II. Στις σπουδαιότερες τροποποιήσεις του συστήματος αυτού ανήκει η πρόσβαση της Europol και των μελών της Eurojust στα δεδομένα που φυλάσσονται στο SIS¹⁹². Οι δύο αυτές υπηρεσίες οφείλουν να αξιοποιήσουν πλήρως τη συμφωνία συνεργασίας μεταξύ τους σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και να υποβάλλουν ετησίως εκθέσεις σχετικά με τις κοινές τους εμπειρίες και με συγκεκριμένα αποτελέσματα .

Επίσης, δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η Europol διαθέτει εξειδικευμένη Αντιτρομοκρατική Μονάδα που εστιάζει σε μια ευρωπαϊκή θεώρηση της τρομοκρατίας και προσανατολίζει τις δράσεις της σε συνάρτηση με τις ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, τόσο στους τομείς της επιχειρησιακής ανάλυσης όσο και από στρατηγική άποψη (επίσημη ιστοσελίδα της Europol¹⁹³). Μάλιστα, από το 2005, το Κέντρο Επιχειρήσεων (SitCen) υποβάλλει στο Συμβούλιο στρατηγική ανάλυση της ενδεχόμενης τρομοκρατικής απειλής με βάση πληροφορίες που θα παρέχονται από υπηρεσίες πληροφοριών και ασφάλειας των κρατών μελών, αλλά και πληροφορίες από την Ευρωπόλ. Η υπηρεσία επισημαίνει ότι εξαιτίας της εξελισσόμενης φύσης της τρομοκρατίας απαιτείται εγρήγορση και επαγρύπνηση από την πλευρά των διωκτικών αρχών, κυρίως όσον αφορά την Al Qaeda και τις προσκείμενες σ' αυτήν οργανώσεις¹⁹⁴.

Δεν μπορεί να υπάρξει τρομακτικότερη απόδειξη της αναποτελεσματικότητας των παραπάνω μέτρων που ελήφθησαν από την Ένωση στο πλαίσιο των προσπαθειών πάταξης της τρομοκρατίας από τις τραγικές επιθέσεις της 11^{ης} Μαρτίου 2004 στη Μαδρίτη, που ακολούθησαν λίγα χρόνια μετά από τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

¹⁹² Weitzman E.A., Kew D., «Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

¹⁹³ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

¹⁹⁴ De Vries Gijs, "The fight against terrorism-Five years after 9/11" Presentation by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, Annual European Foreign Policy Conference, London school of Economics & King's College London, 30 June 2006

Σύσσωμη η ΕΕ συγκλονίστηκε από τις αιματηρές τρομοκρατικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα στη Μαδρίτη στις 11 Μαρτίου 2004. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε στις 25 και 26 Μαρτίου 2004 και ενέκρινε διακήρυξη για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας θεσπίζοντας τα ακόλουθα μέτρα, μεταξύ άλλων¹⁹⁵:

- πολιτική δέσμευση όλων των κρατών μελών και των υπό ένταξη κρατών να ενεργούν από κοινού κατά των τρομοκρατικών πράξεων, στο πνεύμα της ρήτηρας αλληλεγγύης που εμπεριέχεται στο άρθρο 42 της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης·
- θεσμοθέτηση της θέσης ενός συντονιστή αντιτρομοκρατικής δράσης·
- έκκληση ώστε όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν τα μέτρα που ενέκρινε το Συμβούλιο και προβλέπονται στο σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας της 21ης Σεπτεμβρίου 2001 ή προτάθηκαν σε άλλες πρωτοβουλίες·
- συμφωνία επί επτά ενημερωμένων στρατηγικών στόχων, βάσει των οποίων το Συμβούλιο καλείται να ολοκληρώσει την έγκριση ενός αναθεωρημένου ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να ενημερώσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2004.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 16ης και 17ης Ιουνίου 2004 ενέκρινε το αναθεωρημένο σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, που καταρτίστηκε από το Συμβούλιο, συμπεριλαμβάνοντας περισσότερα από 200 μέτρα και υλοποιώντας τους ακόλουθους υψηλούς στρατηγικούς στόχους:

- εμβάθυνση της διεθνούς συναίνεσης και βελτίωση των διεθνών προσπαθειών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας·
- περιορισμός της πρόσβασης των τρομοκρατών σε χρηματοδοτικούς και άλλους οικονομικούς πόρους·
- μεγιστοποίηση, στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών φορέων και των κρατών μελών, της ικανότητας εντοπισμού, έρευνας και δίωξης των τρομοκρατών καθώς και της πρόληψης τρομοκρατικών επιθέσεων·
- προστασία της ασφάλειας των διεθνών μεταφορών και διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων συνοριακού ελέγχου·

¹⁹⁵ The EU fights against the scourge of terrorism” www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm “

- βελτίωση της ικανότητας των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν τις συνέπειες τρομοκρατικών επιθέσεων.
- αντιμετώπιση των παραγόντων που συμβάλλουν στη στήριξη της τρομοκρατίας και στη στρατολόγηση νέων μελών.
- στόχευση των δράσεων στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών εξωτερικών σχέσεων προς τρίτες χώρες προτεραιότητας, όπου απαιτείται η ενίσχυση της αντιτρομοκρατικής ικανότητας ή της δέσμευσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Τα περισσότερα από τα εν λόγω μέτρα συνοδεύτηκαν από μια προθεσμία ολοκλήρωσης και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2004 συμφώνησε ότι, από τη συνεδρίασή του το Δεκέμβριο 2004 και εφεξής, θα εξετάζει την εφαρμογή του σχεδίου δράσης δύο φορές το χρόνο.

2.3. Η νέα στρατηγική της Ε.Ε. (Δεκέμβριος 2005) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Στις 7 Ιουλίου 2005 το τρομοκρατικό χτύπημα στο Λονδίνο είχε ως συνέπεια τον θάνατο 56 ατόμων. Δύο εβδομάδες αργότερα, στις 21 Ιουλίου, τέσσερις τρομοκράτες προσπάθησαν ανεπιτυχώς να ενεργοποιήσουν αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς σε διάφορα μέρη του Λονδίνου. Τα γεγονότα αυτά έθεσαν τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας στην κορυφή της ατζέντας της Βρετανικής Προεδρίας, η οποία έλαβε χώρα από τον Ιούνιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 2005. Η νέα αντιτρομοκρατική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθετήθηκε το Δεκέμβριο του 2005 ενώ η αναθεωρημένη έκδοση της κυκλοφόρησε στις 13 Φεβρουαρίου 2006.

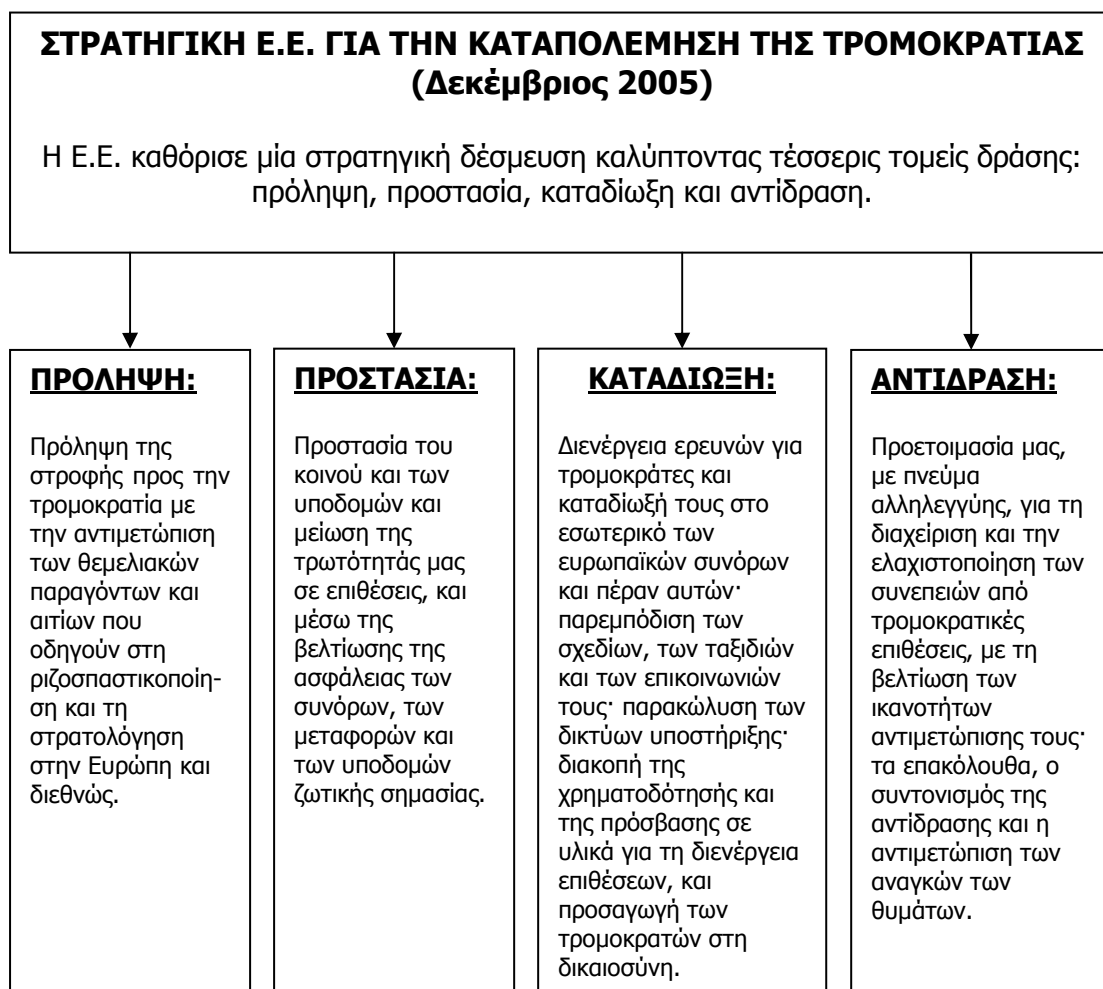
Στη νέα αυτή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η τρομοκρατία αναγνωρίζεται ως απειλή για την ασφάλεια και τις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών και θεωρείται αδικαιολόγητη κάτω από οποιοδήποτε συνθήκες¹⁹⁶. Οι τρομοκράτες είναι δυνατόν να εκμεταλλευτούν το περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους, λόγω της ελευθερίας κινήσεως των λαών, των ιδεών, των αγαθών και της

¹⁹⁶ «The EU's response to the threat of terrorism» Briefing Papers www.quaker.org/qcea/briefings/terrorism/index.html

τεχνολογίας,. Για το λόγο αυτό, η στρατηγική προϋποθέτει συντονισμένη και συλλογική δράση των κρατών-μελών με πνεύμα αλληλεγγύης. Οι τέσσερις πυλώνες στους οποίους αναπτύσσεται η στρατηγική είναι η πρόληψη, η προστασία, η δίωξη και η απάντηση³⁴.

Τον Δεκέμβριο του 2005, το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης ενέκρινε μία νέα στρατηγική αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, κύριος στόχος της οποίας είναι ήταν η οριοθέτηση με μεγαλύτερη σαφήνεια των δράσεων της Ένωσης επί του θέματος. Η νέα στρατηγική της Έ.Ε. συνίσταται σε δύο βασικούς στόχους: ο πρώτος είναι να δημιουργηθεί σαφές και συνεκτικό πλαίσιο για τις εργασίες της Ένωσης αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να προσδιοριστούν συγκεκριμένοι στόχοι δράσης. Ο δεύτερος έγκειται στην προσπάθεια να καταστούν οι εργασίες της Έ.Ε. όσον αφορά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας πιο κατανοητές και διαφανείς για το κοινό.

Η Έ.Ε. καθόρισε μία στρατηγική δέσμευση καλύπτοντας τέσσερις τομείς δράσης: πρόληψη, προστασία, καταδίωξη και αντίδραση:

Στους τέσσερις τομείς εργασιών, η στρατηγική τονίζει τη σημασία των εργασιών των κρατών μελών σε εθνικό επίπεδο, την ανάγκη συλλογικής δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και κυρίως, το ρόλο της ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, η στρατηγική θα προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ προσδίδει αξία στις εργασίες που διεξάγουν τα κράτη μέλη σε εθνικό επίπεδο και θα ορίσει σαφείς ρυθμίσεις διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της στενής συνεργασίας των τριών θεσμικών οργάνων της ΕΕ (Συμβουλίου, Επιτροπής, Κοινοβουλίου) και του ρόλου του Συντονιστή Αντιτρομοκρατικής Δράσης για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου¹⁹⁷.

Η εξαμηνιαία έκθεση την οποία υπέβαλε ο Συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης της ΕΕ, κ. Gijs de Vries, σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (14734/1/05) συγκεκριαλιώνει την αξιολόγηση πρόοδο η οποία σημειώθηκε κατά τους τελευταίους έξι μήνες και συγκεκριμένα επικαιροποιεί όλα τα βασικά ζητήματα τα οποία τόνισε το Συμβούλιο ΔΕΥ της 13ης Ιουλίου¹⁹⁸ μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο.

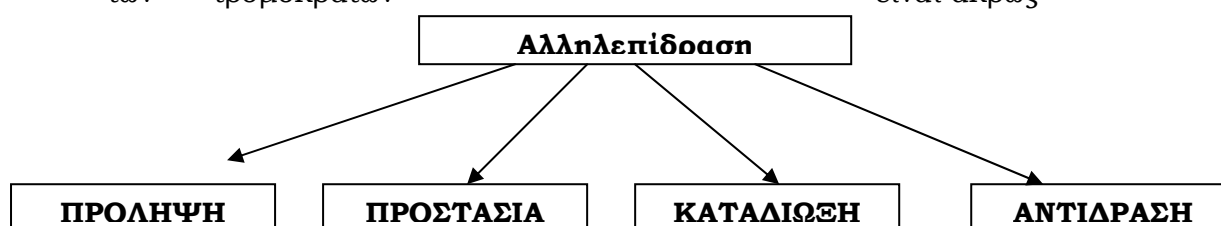
Σύμφωνα με τη νέα στρατηγική, η Ε.Ε. ενισχύει τις προσπάθειες καταπολέμησης της τρομοκρατίας:

Ενισχύοντας την ανταλλαγή της γνώσης και των εμπειριών μεταξύ των κρατών με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των προσπαθειών καταπολέμησης της τρομοκρατίας.	Διευκολύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών αλλά και την αλληλοσυμπλήρωση των θεσμικών οργάνων. Εδραίωση των απαιτούμενων μηχανισμών για τη διευκλυνση της συνεργασίας.	Αναπτύσσοντας την ικανότητα συλλογικής αντιμετώπισης της απειλής της τρομοκρατίας, και περαιτέρω αξιοποίηση σωμάτων, όπως η Europol, Eurojust κτλ.	Προωθώντας τη διεθνή συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Ο.Η.Ε καθώς και με τρίτες χώρες προκειμένου να ενισχυθεί η διεθνής ομοφωνία για την ανάγκη ριζικής αντιμετώπισης της τρομοκρατίας.
---	--	--	--

¹⁹⁷ Justice and Home Affairs, “The European Union Counter-Terrorism Strategy”, Council Meeting, Brussels 1 December 2005

Πρόληψη (“Prevent”)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να εμποδίσει τα άτομα να στραφούν στην τρομοκρατία και να προλάβει τη δημιουργία μιας νέας γενιάς τρομοκρατών, δίνει έμφαση στην καταπολέμηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση και στρατολόγηση τρομοκρατών. Ανάμεσα στις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της πρόληψης είναι ο εντοπισμός και η καταπολέμηση μεθόδων μέσω των οποίων ασκείται η τρομοκρατική προπαγάνδα. Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και ιδιαίτερα του Διαδικτύου στην υποκίνηση και στη στράτευση των τρομοκρατών είναι άκρως

ανησυχητικός λόγω της παγκόσμιας εμβέλειας τους¹⁹⁸.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί προγράμματα μέσα από τα οποία ενθαρρύνει την ανάπτυξη της κατανόησης της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ποικιλομορφίας καθώς και των θεμελιωδών κοινών αξιών της Ευρώπης, τον διαπολιτισμικό διάλογο και την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, αποβλέποντας, έτσι, στην προαγωγή του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι με τη νέα αντιτρομοκρατική της στρατηγική, η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ενίσχυση δημοκρατικών θεσμών και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς αντιλαμβάνεται ότι σε συνθήκες καταπάτησης τους, έλλειψης εκπαίδευσης και κακής διακυβέρνησης, παρέχεται πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία τρομοκρατικών κινημάτων.

Προστασία (“Protect”)

Στον τομέα της προστασίας η Ευρωπαϊκή Ένωση αποβλέπει τόσο στην ενίσχυση των υποδομών οι οποίες είναι δυνατόν να καταστραφούν σε

¹⁹⁸ Justice and Home Affairs, “The European Union Counter-Terrorism Strategy”, Council Meeting, Brussels 1 December 2005

περίπτωση τρομοκρατική επίθεσης, όσο και στη μείωση των ενδεχόμενων ζημιών και του αριθμού των πιθανών θυμάτων. Ανάμεσα στις προτεραιότητες της στρατηγικής βρίσκεται η προστασία των συνόρων και των μεταφορών. Η εξέλιξη της τεχνολογίας με την εισαγωγή των βιομετρικών στοιχείων στις ταυτότητες και τα διαβατήρια εκτιμάται ότι αυξάνει την αποτελεσματικότητα των συνοριακών ελέγχων και παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια στους πολίτες. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων (FRONTEX) θα έχει σημαντικό ρόλο στην εκτίμηση κινδύνων και στην ενίσχυση της εποπτείας των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, με την καθιέρωση του Συστήματος Πληροφοριών VISA καθώς και του Συστήματος Πληροφοριών Schengen δεύτερης γενιάς επιτρέπεται η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών.

Δίωξη (“Pursue”)

Στον τομέα αυτό, στόχος της αντιτρομοκρατικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι τόσο η εξασφάλιση της εθνικής ασφάλειας των κρατών-μελών όσο και η ασφάλεια της Ένωσης, όπως συμφωνήθηκε και με το Πρόγραμμα της Χάγης. Για αυτό και κρίνεται απαραίτητη η πλήρης εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας καθώς και η επικύρωση σχετικών διεθνών Συνθηκών και Συμβάσεων. Εργαλεία όπως το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης κρίνονται απαραίτητα για την δίωξη των τρομοκρατών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των κρατών-μελών καθώς επίσης και στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών τους, ιδίως μέσω της Europol και της Eurojust.

Μία ακόμα προτεραιότητα στον τομέα της δίωξης συνιστά η πάταξη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η Τρίτη Οδηγία για το Ξέπλυμα Χρήματος και οι έλεγχοι της τραπεζικής μεταφοράς χρημάτων αποτελούν ένα σημαντικό βήμα στην δημιουργία ενός εχθρικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Τέλος, σημασία δίνεται και στον περιορισμό της πρόσβασης των τρομοκρατών σε όπλα και εκρηκτικά.

Απάντηση (“Response”)

Στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, αν και αναγνωρίζεται η δυσχέρεια της μείωσης των πιθανοτήτων ενός χτυπήματος σε μηδενικές, διαπιστώνεται η ανάγκη της αντιμετώπισης των συνεπειών των επιθέσεων όταν αυτές συμβούν. Έτσι, σύμφωνα με τον τέταρτο πυλώνα της αντιτρομοκρατικής στρατηγικής της

Ένωσης, τα κράτη-μέλη θα πρέπει να μεριμνήσουν για την ασφάλεια των πολιτών τους καθώς και για τη βοήθεια των θυμάτων. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να συνεργαστούν μεταξύ τους αλλά και με διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να εξετάσουν τις αποτελεσματικότερες πρακτικές ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν άμεσα σε περίπτωση τρομοκρατικού χτυπήματος.

Η στρατηγική η οποία εγκρίθηκε στο Συμβούλιο του Δεκεμβρίου στηρίζεται στο σημαντικό έργο που επετελέσθη στο διάστημα από τη δήλωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25ης Μαρτίου 2004, συμπεριλαμβανομένης της ανακοίνωσης της Επιτροπής για τη στρατολόγηση τρομοκρατών: αντιμετώπιση των παραγόντων που συμβάλλουν στη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση τρομοκρατών. Περιγράφει επίσης τον τρόπο με τον οποίο θα καταπολεμήσουν η Ένωση και τα κράτη μέλη τη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση τρομοκρατών.

Ενώ άλλες μορφές τρομοκρατίας εξακολουθούν να απειλούν σοβαρά τους πολίτες της ΕΕ, η αντίδραση της Ένωσης στη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση εστιάζει στην τρομοκρατία εκ μέρους της Αλ-Κάιντα και στους εξτρεμιστές που εμπνέονται απ' αυτήν. Βασισμένη στην ανάλυση των θεμάτων που ανέπτυξε η Προεδρία του Λουξεμβούργου, η στρατηγική προσδιορίζει τις εργασίες για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης σε τρεις κατευθύνσεις¹⁹⁹,

- να αποδιοργανώσει τις δραστηριότητες των δικτύων και των ατόμων που παρασύρουν τον κόσμο στην τρομοκρατία
- αντιμετώπιση των παραγόντων «διευκόλυνσης» που επιτρέπουν τη στρατολόγηση
- να εξασφαλίσει ότι οι απόψεις των πολλών θα υπερισχύουν των απόψεων των εξτρεμιστών
- αντιμετώπιση των παραγόντων «παροχής κινήτρων» που μπορεί να οδηγήσουν άτομα στη ριζοσπαστικοποίηση
- να προωθήσει με περισσότερο ακόμη σθένος την ασφάλεια, τη δικαιοσύνη, τη δημοκρατία και τις ευκαιρίες για όλους (αντιμετώπιση των «διαρθρωτικών» παραγόντων που δημιουργούν το

¹⁹⁹ Μπόση Μαίρη, «Τρεις γεωπολιτικές προκλήσεις για την ελληνική εξωτερική πολιτική: Τρομοκρατία, Τουρκία, εξελίξεις στην Ευρασία», Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005.

κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον το οποίο καθιστά ελκυστικό το ριζοσπαστικό μήνυμα)

Σε όλη την πορεία, η ΕΕ δεσμεύτηκε να μην απειληθεί ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁰⁰. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η αντιμετώπιση θα είναι ουσιαστική και κατάλληλη, η ΕΕ θα φροντίσει να κατανοήσει καλύτερα το πρόβλημα. Προς τούτο, η ΕΕ αποφάσισε να ξεκινήσει διάλογο με τις κυβερνήσεις που έχουν ήδη αντιμετωπίσει το πρόβλημα, με επιστήμονες και με μουσουλμανικές κοινότητες της Ευρώπης και πέραν αυτής. Τα κράτη μέλη θα εργασθούν, μεμονωμένα και από κοινού, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων οργανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την υλοποίηση της στρατηγικής²⁰¹.

Η Ελλάδα καταδικάζει απερίφραστα όλες τις τρομοκρατικές ενέργειες ως εγκληματικές και αδικαιολόγητες πράξεις ανεξάρτητα από τα κίνητρα και τις μορφές τους. Η τρομοκρατία είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Η Ελλάδα συντάσσεται συνεπώς, με τις προσπάθειες κατά της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Εθνών και συνεργάζεται στενά με τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η χώρα μας θεωρεί ότι είναι σημαντικό να αντιμετωπισθεί το ζήτημα με συντονισμένη δράση και, προπαντός, με τρόπο, ο οποίος διασφαλίζει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών²⁰². Η Ελλάδα έχει επικυρώσει και τις 12 Διεθνείς Συμβάσεις κατά της τρομοκρατίας, ενώ έχει υπογράψει τη Διεθνή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Πυρηνικής Τρομοκρατίας. Αναγκαίες μεταρρυθμίσεις έχουν πραγματοποιηθεί για την πρόληψη τρομοκρατικών επιθέσεων όσο και για την αντιμετώπισή τους σε περίπτωση που οι προσπάθειες για αποτροπή δεν επαρκέσουν. Έχουν πραγματοποιηθεί νομικές/διοικητικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να εφαρμοσθούν οι αποφάσεις του Σ.Α., καθώς και αυτές της ΕΕ. Επίσης, έχουν ληφθεί περαιτέρω μέτρα για τον συνοριακό έλεγχο και τον εντοπισμό πλαστών εγγράφων αλλά και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και του ξεπλύματος χρήματος. Η Ελλάδα υποστηρίζει, επίσης, την προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε επίπεδο

²⁰⁰ Gaur Mahendra, **Terrorism and Human Rights**, FPRC Journal, 2003

²⁰¹ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights, "The balance between freedom and security in the response by the European Union and its Member States to the terrorist threats", 31 March 2003

²⁰² Μπόση Μαίρη, «**Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον**», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

και άλλων Διεθνών Οργανισμών (ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, κλπ.), που δραστηριοποιούνται στο θέμα αυτό.

Από την αρχή, η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενάντια στη τρομοκρατία περιελάμβανε μέτρα που προσανατολίζονταν στην πρόληψη της, όπως το πάγωμα των λογαριασμών και των λοιπών περιουσιακών στοιχείων των τρομοκρατών. Τα περισσότερα κράτη-μέλη έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας (1999), ενώ παράλληλα τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας 1267/1999 και 1373/2001 υιοθετήθηκαν και σε επίπεδο της Ένωσης. Τα Ψηφίσματα αυτά αφορούν το πάγωμα των λογαριασμών και των οικονομικών πηγών που ανήκουν σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που συνδέονται με τη τρομοκρατία²⁰³.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δημιουργήσει δύο καταλόγους ατόμων ή ομάδων που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές επιθέσεις και των οποίων έχει παγώσει τους λογαριασμούς. Ο πρώτος καθιερώθηκε μετά το Ψήφισμα 1267 καθώς εισήχθη στο δίκαιο της Ένωσης ο κατάλογος που έχει δημιουργηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας με βάση αυτό και ακόλουθα Ψηφίσματα. Ο δεύτερος καθιερώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης μετά την υιοθέτηση του Ψηφίσματος 1373, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη είναι υποχρεωμένα να αρνούνται κάθε μορφή παροχής οικονομικής υποστήριξης στους τρομοκράτες. Μιας και το Ψήφισμα αυτό δεν περιλαμβάνει κάποιο κατάλογο τρομοκρατών, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέπτυξε το δικό της σύστημα προκειμένου να συμπεριλάβει τρομοκράτες που δεν περιλαμβάνονται σ' αυτόν του Ψηφίσματος 1267.

Ωστόσο, τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν περιέχουν κάποια κριτήρια στα οποία είναι δυνατό να βασιστεί η απόφαση ένταξης κάποιου στον κατάλογο.²⁰⁴ Επιπρόσθετα, η διαδικασία ανανέωσης του καταλόγου με τη προσθήκη νέων ατόμων βάσει των πληροφοριών που παρέχουν τα κράτη και οι τοπικοί οργανισμοί δεν είναι δημόσια, ενώ τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα δεν ενημερώνονται για την ένταξη τους. Δεν υπάρχει καμία δικαστική διαδικασία ²⁰⁵με την οποία τα πρόσωπα αυτά θα μπορούσαν να ζητήσουν επανεξέταση της απόφασης ένταξης τους στον κατάλογο λόγω του

²⁰³ Addicott Jeffrey, *Cases and materials on Terrorism Law*, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006

²⁰⁴ Justice and Home Affairs, "The European Union Counter-Terrorism Strategy", Council Meeting, Brussels 1 December 2005

²⁰⁵ Nanda Ved, *Law in the War on International Terrorism*, Transnational Publishers

ότι υπήρξε εσφαλμένη κρίση για τη σύνδεση τους με τρομοκρατικές ομάδες. Η μόνη δυνατότητα που τους δίνεται είναι η υποβολή αίτησης προς τη κυβέρνηση του κράτους του οποίου είναι υπήκοοι ή κάτοικοι, η οποία θα φέρει το αίτημα τους σε γνώση της Επιτροπής του Ψηφίσματος 1267. Αν είναι αδύνατη η λήψη απόφασης από την Επιτροπή με απόλυτη συναίνεση, το αίτημα μπορεί να υποβληθεί στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Οι ιδιομορφίες της πρακτικής αυτής της ένταξης των τρομοκρατών σε λίστες έχει οδηγήσει σε αρκετές προσφυγές ενώπιον του Πρωτοδικείου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι προσφεύγοντες οι οποίοι είχαν ενταχθεί στους καταλόγους τρομοκρατών, υποστήριξαν ότι δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και να αρνηθούν τις σε βάρος τους κατηγορίες και ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα τους σε δίκαιη δίκη. Επιπλέον, εκτίμησαν ότι το πάγωμα των λογαριασμών τους ήταν δυσανάλογο, καθώς τους παραβίαζε το δικαίωμα πρόσβασης στην περιουσία τους. Ωστόσο, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι το πάγωμα των λογαριασμών των ατόμων εκείνων που κατά τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας συνδέονται με τον Usama bin Laden, την Al Qaeda, ή τους Taliban είναι σύμφωνο προς τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και αποβλέπει στην με κάθε μέσο καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των απειλών που αυτή δημιουργεί στην ειρήνη και την ασφάλεια.

Οι κατάλογοι τρομοκρατών θίγουν το δικαίωμα του προσώπου σε πραγματική προσφυγή, όπως προβλέπει το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ. Τα στοιχεία που παρέχονται και στηρίζουν την ένταξη κάποιων ατόμων σε αυτούς δεν δημοσιεύονται ενώ παράλληλα οι ενδιαφερόμενοι στερούνται το δικαίωμα πρόσβασης σε αυτά. Κατά συνέπεια, υπονομεύεται η πρακτική δυνατότητα αμφισβήτησης αυτής της ένταξης. Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι μόνο 12 ομάδες τρομοκρατών είναι κοινές στους καταλόγους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου χωρίς να παρέχεται καμιά εξήγηση για την διαφοροποίηση. Αυτή η διαφορά αποδεικνύει την έλλειψη διαφάνειας στην καθιέρωση των καταλόγων αυτών.

3^ο Κεφάλαιο:

3.1. Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας ως παράμετρος της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.

Στο διεθνές περιβάλλον, οι απόψεις των Ηνωμένων Πολιτειών για την τρομοκρατία, έχοντας ως αφετηρία τους στη δεκαετία του 1970, διαμορφώνουν σταδιακά παγκόσμιες αντιλήψεις που έμελλε να δείξουν την ισχύ τους χρόνια αργότερα. Αρχής γενομένης από τις απόψεις για την τρομοκρατία του πρώην Προέδρου Ρέιγκαν, η εποχή που σταδιακά διαμορφώνεται εισάγει με γοργά βήματα την τρομοκρατία στον τομέα της ασφάλειας, προσπερνώντας τις απόψεις περί απλού εθνικού προβληματισμού.

Τα τρομοκρατικά χτυπήματα διαδέχονται το ένα το άλλο, πολλές φορές με αδιευκρίνιστες συνθήκες προέλευσης. Ο βομβαρδισμός της Τεχεράνης της Λιβύης από πολεμικά αεροσκάφη των Ηνωμένων Πολιτειών το 1986, υπήρξε αποτέλεσμα των αμερικανικών μέτρων πρόληψης για αναχαίτιση πιθανής αύξησης τρομοκρατικών δράσεων προερχομένων από την κυβέρνηση του Καντάφι. Η στροφή και η σκλήρυνση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, δεν διέβλεπε τις πιθανότητες εσωτερικού κινδύνου όπως συνέβη αργότερα, αλλά προέτρεπε με ποικίλες μεθόδους τη διεθνή κοινότητα να ταυτιστεί με τις δικές της απόψεις περί διεθνούς τρομοκρατίας. Ο αντίκτυπος του «καταλόγου κρατών- τρομοκρατών», των κρατών που βάσει της αμερικανικής αντίληψης υποστήριζαν, συντηρούσαν και χρηματοδοτούσαν την τρομοκρατία, έπαιρνε διαστάσεις καθώς το αποτέλεσμα άρχισε να γίνεται αισθητό σε πολλές από τις ίδιες τις χώρες που κατηγορήθηκαν αλλά και σε αυτές- όπως οι ευρωπαϊκές- που υπήρξαν απλά αποδέκτες²⁰⁶.

Η πολιτική των Η.Π.Α. με άξονα την τρομοκρατία, εξελίχθηκε σε βασικό παράγοντα «διαμόρφωσης» των εξωτερικών της σχέσεων και στη συνέχεια σε κυρίαρχο ζήτημα ασφάλειας. Παράλληλα οι πιέσεις της προς τα κράτη μέλη του ΟΗΕ κλιμακώνονταν προκειμένου να συνταχθούν σε κοινές θεσμικές αποφάσεις για την αντιμετώπισή της. Η κύρια συνιστώσα των... «αμερικανικών

²⁰⁶ Ο κατάλογος του State Department χρονολογείται από το 1979 περιλαμβάνοντας 7 κράτη (Λιβύη, Β. Κορέα, Λίβανος, Συρία, Ιράκ, Ιράν, Κούβα) τα οποία κατά την άποψη των Η.Π.Α. θεωρείται ότι προάγουν- συντηρούν- χρηματοδοτούν την τρομοκρατία.

πιέσεων» εστιάστηκε στην άποψη ότι η τρομοκρατία είναι έγκλημα²⁰⁷. Σε αυτό το υπόβαθρο λειτούργησε συνειρμικά η δόμηση της διπλής υπόθεσης, ότι εφόσον η τρομοκρατία είναι έγκλημα άρα και οι τρομοκράτες είναι εγκληματίες, και καθώς τα κύρια θύματα είναι αμερικανοί πολίτες, τότε το... «αθώο θύμα» είναι η Αμερική. Η συγκεκριμένη υπόθεση άφηνε εκ των πραγμάτων αλώβητη την αμερικανική συμμετοχή σε πλειάδα ενεργειών όπως ήταν για παράδειγμα, η υπόθεση Ιράν- Κόντρας. Κατά τη δεκαετία του 1990, η διπλωματική χρήση της τρομοκρατίας έλαβε ευρύτερες διαστάσεις και ουσιαστική τροπή προς την καθιέρωση της ως κυρίαρχο ζήτημα διεθνούς ασφάλειας.

3.2. Η πολιτική των Η.Π.Α. στον τομέα της τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτέμβρη

Η 11^η Σεπτέμβρη 2001, καθιερώθηκε ως καταλυτική ημερομηνία για την αναφορά στις διεθνείς αλλαγές με πρόσχημα τη διεθνή τρομοκρατία. Η έκπληξη, ο φόβος, ο τρόμος, ο πανικός αλλά και η απορία για την αναίτια επίθεση, έδωσαν άμεσα τη θέση τους σε πολιτική και στρατηγική πρακτική που άφησε ερωτηματικά για την αμεσότητά της.

Η άμεση στρατιωτική των Η.Π.Α. στο Αφγανιστάν και οι πολύνεκρες πολεμικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση του καθεστώτος των Ταλιμπάν και τον εντοπισμό του υπ' αριθμόν ένα εχθρού, του Οσάμα Μπιν Λάντεν, μετέβαλαν μεν το καθεστώς της χώρας, δεν έδωσαν όμως αποτελέσματα όσον αφορά το δεύτερο σκέλος της επιχείρησης. Σε εθνικό επίπεδο οι Η.Π.Α. προέβησαν σε πολύ σημαντικές αλλαγές, «ζήτημα που εκ των πραγμάτων θα επηρεάσει μακροπρόθεσμα το σύνολο των δημοκρατικών κρατών του πλανήτη²⁰⁸». Στην πρώτη επίσημη ομιλία του αμερικανού Προέδρου μετά την επίθεση, κατατέθηκε η απόφαση για ένα διαρκή και ανελέητο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και των υποστηρικτών της.

Η ομιλία του αμερικανού Προέδρου σηματοδότησε μία σειρά από κινήσεις και αλλαγές σε επίπεδο εθνικών υπηρεσιών πληροφοριών, με στόχο την ενίσχυσή τους για την πρόληψη μίας μελλοντικής εχθρικής ενέργειας στο έδαφος της χώρας. Μετά την 11^η Σεπτέμβρη, η αμερικανική κυβέρνηση προχώρησε σε μία σειρά μέτρων με στόχο να εμποδίσει την χρηματοδότηση των

²⁰⁷ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

²⁰⁸ Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φανή, «Τρομοκρατία: νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1999

τρομοκρατών. Στις 23 Σεπτέμβρη 2001, ο αμερικανός Πρόεδρος υπέγραψε το «Executive Order 13224» (κάτι αντίστοιχο του Προεδρικού Διατάγματος), επιτρέποντας στο Υπουργείο Οικονομικών να σταματά συνδιαλλαγές ατόμων ή ινστιτούτων που σχετίζονται με τρομοκράτες ή τρομοκρατικές οργανώσεις. Το συγκεκριμένο διάταγμα «επέτρεψε» την «κατάταξη» εικοσιένα οργανώσεων στον κατάλογο των τρομοκρατικών, ενώ έβαλε τέλος στις συνδιαλλαγές εξήντα δύο οργανώσεων και ατόμων που είχαν σχέση με συγκεκριμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Οι κινήσεις της αμερικανικής κυβέρνησης έφεραν άμεσα αποτελέσματα εκ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται: η δέσμευση \$33 εκατ. της οργάνωσης των Ταλιμπάν και της Αλ- Κάϊντα, η δέσμευση άλλων \$33 εκατ. από συνεργαζόμενες χώρες καθώς και η δημιουργία του Foreign Terrorist Asset Tracking Center με σκοπό τη γνωστοποίηση του προβλήματος και την κινητοποίηση των επενδυτών ώστε να συνεργαστούν με τις δικωτικές αρχές.

Η απόφαση 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών η οποία ψηφίστηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2001, ζητά από όλα τα κράτη να προλαμβάνουν και να τιμωρούν τη χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων και να αρνούνται τη χορήγηση ασύλου και χώρου προστασίας (safe heaven) στους τρομοκράτες. Αντίστοιχα, η ομάδα των G-8 συμφώνησε να συνεργαστεί με τις επιτροπές των Η.Ε. και να παράσχει την απαραίτητη τεχνική στήριξη για την υλοποίηση της UNSCR 1373.

Στη διαδικασία αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, η αμερικανική κυβέρνηση δημιούργησε τέσσερις καταλόγους «εργαλεία», προκειμένου να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της προσπάθειάς της: The State Sponsors of Terrorism, Foreign Terrorist Organizations (FTO), Executive Order 13224, The Terrorist Exclusion (TEL). Οι συγκεκριμένες καταγραφές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς οι κατάλογοι αναφέρονται σε πλειάδα οργανώσεων, όλων των κατηγοριών, που καταγράφονται ως τρομοκρατικές, γεγονός που σηματοδοτεί πολλές και διαφορετικές αντιλήψεις για τη μελλοντική αντιμετώπιση τόσο των ίδιων όσο και των κρατών στα οποία αναπτύσσουν τη δράση τους.

Στις 26 Οκτωβρίου 2001, ο αμερικανός Πρόεδρος υπέγραψε ένα νέο αντιτρομοκρατικό νόμο που έγινε γνωστός ως USA Patriot Act. Ο νέος νόμος αποτέλεσε την προσθήκη στον παλαιότερο Antiterrorism and Effective Death

Penalty Act of 1996, τον γνωστότερο ως νόμο Χελμς- Μπάρτον²⁰⁹. Ο Patriot Act δημιουργεί έναν επιπλέον κατάλογο με οργανώσεις και άτομα που κατά την άποψη των συντακτών τους σχετίζονται με τη διεθνή τρομοκρατία, και διατηρεί το δικαίωμα να συλλάβει ή να απελάσει όποιον θεωρεί ότι εμπλέκεται στη διεθνή τρομοκρατία.

Στις 26 Ιουλίου 2002, ψηφίστηκε ένας εμπλουτισμένος και ισχυρότερος νόμος με τίτλο Homeland Security Act of 2002, ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα στις διωκτικές υπηρεσίες των Η.Π.Α., να δρουν ανεξέλεγκτα, με πρόσχημα την προστασία της χώρας από την πιθανότητα τρομοκρατικών ενεργειών. Ο συγκεκριμένος νόμος έδωσε ώθηση στη δημιουργία ειδικής υπηρεσίας που θα στελεχώνεται από ειδικά εκπαιδευμένα άτομα στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι «οι Η.Π.Α. μέσω, υπονοιών και κοινωνικού στιγματισμού, εισήλθαν σε μία νέα, μακαρθικού τύπου, εποχή, που όμως είναι σε μεγάλο βαθμό αποδεκτή από μεγάλη μερίδα του αμερικανικού λαού, ο οποίος βιώνει καθημερινά τον τρόμο²¹⁰».

Η 11^η Σεπτέμβρη 2001, όπως ειπώθηκε κατ' επανάληψιν, αποτελεί ορόσημο για πολλές από τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Η αμερικανική κυβέρνηση εντατικοποίησε τις διεθνείς πιέσεις βάσει συγκεκριμένου στρατηγικού πλάνου, ενώ σε εσωτερικό επίπεδο οι αλλαγές υπήρξαν καταλυτικές. Κατ' αυτό τον τρόπο, ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» απέκτησε ειδικές διαστάσεις, ενώ κυβερνητικές επιτροπές ανέλαβαν να εξετάσουν τις διαστάσεις πιθανής πρόληψης της τρομοκρατικής ενέργειας της 11^{ης} Σεπτεμβρίου μέσα από πληροφορίες των υπηρεσιών ασφαλείας. Σε αυτήν την κατεύθυνση ορίστηκε από την Γερουσία Κοινή Επιτροπή αποτελούμενη από ειδικούς καθώς και μέλη των υπηρεσιών ασφαλείας, η οποία προέβη σε ανάλυση των πληροφοριών που προϋπήρχαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 σε σχέση με πιθανή τρομοκρατική επίθεση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εθνική νομοθεσία των Η.Π.Α. άλλαξε σε πολλά και σημαντικά σημεία, κυρίως όσον αφορά τις συλλήψεις μελών τρομοκρατικών οργανώσεων και ειδικότερα των μελών της Αλ Κάϊντα, τα οποία δεν θα έχουν δικαίωμα έφεσης και θα δικάζονται από τα στρατοδικεία. Το αμερικανικό Πεντάγωνο έδωσε στη δημοσιότητα τη σύγκρουση και λειτουργία των

²⁰⁹ Μπόση Μαίρη, «Ζητήματα ασφαλείας στη νέα τάξη πραγμάτων», Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1999

²¹⁰ Απόσπασμα από συνέντευξη του Νόαμ Τσόμοκι στην εφημερίδα **Ελευθεροτυπία**, 19 Ιανουάριος 2003, σελ. 35

στρατοδικείων που θα δικάσουν τους συλληφθέντες ως συμμετόχους στην επίθεση της τρομοκρατικής ενέργειας της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Κάνοντας μία κριτική αποτίμηση αυτό το οποίο θα μπορούσε κανείς να επισημάνει είναι το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. «μέσω της σταδιακής περιστολής των ατομικών ελευθεριών, οδεύουν προς μία ιδιότυπη, ολοκληρωτική μορφή καθεστώτος²¹¹» καθώς η θεμελιώδης για τη δημοκρατική λειτουργία έννοια της ασφάλειας τίθεται υπό αίρεση. Σε αυτήν την πορεία, οι Η.Π.Α. επιθυμούν να συμπαρασύρουν το σύνολο των κρατών που επηρεάζουν. Καθώς η τρομοκρατία είτε ως επινόηση είτε ως ουσία θα παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στη διεθνή επικαιρότητα, η σχέση μεταξύ των μέτρων κατασταλτικής αντιμετώπισής της, και μεθόδων ουσιαστικής πρόληψής της, θα παραμείνει ετεροβαρής υπέρ της πρώτης.

Είναι πλέον απόλυτα εμφανές, ότι η συζήτηση για την πρόληψη των αιτιών της τρομοκρατίας παραμένει σε επίπεδο γενικών διατυπώσεων και ευχολογίων στερούμενη παντελώς ουσιαστικού περιεχομένου²¹². Κατά συνέπεια, η αντιμετώπιση του φαινομένου σε παγκόσμιο επίπεδο παρουσιάζει σημαντικό έλλειμμα ως προς την ορθολογική της βάση. Η αποφυγή της αντιμετώπισης των αιτιών της τρομοκρατίας είναι βέβαιο ότι διασφαλίζει την αναπαραγωγή του φαινομένου. Η δήλωση του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε. Κόφιν Ανάν στη σύνοδο των Ηνωμένων Εθνών που έγινε στο Μεξικό ότι «...η φτώχεια γεννά την τρομοκρατία, ή τουλάχιστον την διαιωνίζει» είναι χαρακτηριστική²¹³.

²¹¹ Απόσπασμα από συνέντευξη του Νόαμ Τσόμσκι στην εφημερίδα **Ελευθεροτυπία**, Μάρτιος 2002

²¹² Καθώς δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός από τις χώρες μέλη του Ο.Η.Ε. οι Η.Π.Α. έχουν διατυπώσει πολλούς ορισμούς ενώ έναν ορισμό εξ αυτών τον χρησιμοποιεί το State Department ως τον πλέον δόκιμο. Παραθέτουμε τις απόψεις τους έτσι όπως διατυπώνονται από τον Title 22 of the United States Code, Section 2656f(d): "The term "terrorism" means premeditated, politically motivated violence perpetrated against noncombatant targets by sub national groups or clandestine agents, usually intended to influence an audience. The term "international Terrorism" means terrorism involving citizens or the territory of more than one country. The term "terrorist group" means any group practicing, or that significant subgroups that practice, international terrorism". The US Government has employed this definition of terrorism for statistical and analytical purposes since 1983." Patterns of Global Terrorism 2001, United States Department of State, May 2002, p. xvi

²¹³ Εφημερίδα **Ελευθεροτυπία**, 22 Μαρτίου 2002, σελ. 24

3.3. Η πολιτική του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών μετά την 11^η Σεπτέμβρη στον τομέα της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία ως παγκόσμιο φαινόμενο απαιτεί διεθνή συνεργασία, όχι μόνο μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Σημαντική συμβολή των Ηνωμένων Εθνών στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας υπήρξε η υιοθέτηση σχετικών συμβάσεων, οι οποίες από την πρώτη το 1963 μέχρι σήμερα ανέρχονται στις 12. Ωστόσο, μόνο 80 κράτη-μέλη τις έχουν υπογράψει ή επικυρώσει όλες ενώ 33 κράτη έχουν εισχωρήσει σε λιγότερες από 6. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να προωθήσει τη παγκόσμια επικύρωση όλων των Συμβάσεων του Ο.Η.Ε. κατά της τρομοκρατίας καθώς και την υπογραφή και επικύρωση της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά της Διαφθοράς²¹⁴.

Με το Ψήφισμα 1269/1999, το Συμβούλιο Ασφαλείας έδωσε για πρώτη φορά έμφαση στην ανάγκη αντιμετώπισης της τρομοκρατίας σε εθνικό επίπεδο αλλά και στην ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, με βάση τις αρχές του Χάρτη και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, υπογραμμίζοντας τον ουσιώδη ρόλο του Ο.Η.Ε.. Το Ψήφισμα αυτό κάλεσε τα κράτη να λάβουν κατάλληλα μέτρα για τη πρόληψη και τη καταστολή της τρομοκρατίας σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και τις διεθνείς τους υποχρεώσεις²¹⁵. Η Γενική Συνέλευση με το Ψήφισμα 54/109, υιοθέτησε στις 9 Δεκεμβρίου 1999 τη Διεθνή Σύμβαση για τη Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας.

Ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά την διεθνή αντιτρομοκρατική νομοθεσία που ακολούθησε την 11^η Σεπτεμβρίου έχουν τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και ιδίως το Ψήφισμα 1373 του 2001, το οποίο έχει υιοθετηθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση²¹⁶. Το Συμβούλιο Ασφαλείας ενεργώντας σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη, ίδρυσε την Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και υποχρέωσε τα κράτη να υποβάλλουν στο όργανο αυτό κάθε τρεις μήνες εκθέσεις για την εφαρμογή των μέτρων που προβλέπονται στο Ψήφισμα. Το Ψήφισμα αυτό μεταξύ άλλων απαιτεί από τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. τη λήψη μέτρων για την πρόληψη και τη καταστολή της

²¹⁴ Αποστολόπουλος Απόστολος, «**Η παγκοσμιοποίηση και η τρομοκρατία**», Εκδόσεις Νέα Σύνορα-Λιβάνης, Αθήνα 2001.

²¹⁵ Μανιτάκης Αντώνης, Τάκης Ανδρέας, «**Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου**», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004.

²¹⁶ Μανωλεδάκης Ι.- Prittwitz C., **Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου** Σάκκουλας, 2003

χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων, την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με την τρομοκρατία, τη ρύθμιση της χορηγήσεως ασύλου για τρομοκρατικές δραστηριότητες και τη ταυτοποίηση των τρομοκρατών κατά τη διαδικασία της μεταναστεύσεως. Κι άλλα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας όπως το 1267 με το οποίο επιβλήθηκαν κυρώσεις στην Al Qaeda και στους Taliban, και το 1566 με το οποίο διατυπώθηκε ο ορισμός της τρομοκρατίας, αποδεικνύουν τον σημαντικό ρόλο του Ο.Η.Ε. στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα των Ψηφισμάτων αυτών.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και ο Ο.Η.Ε. έχουν την ίδια προσέγγιση αναφορικά με τους παράγοντες που συμβάλλουν στη στρατολόγηση και στην υποστήριξη της τρομοκρατίας. Αναγνωρίζουν ότι η κακή διακυβέρνηση, η προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η φτώχεια παρέχουν γόνιμο έδαφος για την δημιουργία τρομοκρατών. Για το λόγο αυτό συνεργάζονται για την παροχή βοήθειας σε χώρες οι οποίες δεν διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα για την εφαρμογή των νομικών προβλέψεων των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας²¹⁷.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Συμβούλιο Ασφαλείας, κινητοποιήθηκαν και αντέδρασαν με ψηφίσματα, καταδικάζοντας την τρομοκρατία και προτείνοντας μέτρα για την αποφυγή των ενεργειών της. Για παράδειγμα, ορισμένες από τις Συμβάσεις του Οργανισμού, υπήρξαν αποτέλεσμα διεθνών τρομοκρατικών οργανώσεων που είχαν στραφεί κυρίως κατά αμερικανών και ισραηλινών στόχων, εγκαταστάσεων, διπλωματών, εκπροσώπων των ενόπλων δυνάμεων και πολιτών. Για ένα χρονικό διάστημα οι αεροπειρατείες, οι φθορές κατά αεροσκαφών, οι επιθέσεις σε αεροδρόμια υπήρξαν τμήμα της διεθνούς τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να δοθεί ειδική έμφαση σε Συμβάσεις με θέμα την πολιτική αεροπορία και τη συνεργασία των κρατών για την πρόληψη τρομοκρατικών συμβάντων²¹⁸.

Όταν το 1979, έγινε η κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη από τους ισλαμιστές, το ίδιο έτος ψηφίστηκε η Διεθνής Σύμβαση κατά της Σύλληψης Ομήρων (Νέα Υόρκη, 17 Δεκεμβρίου 1979). Η περίπτωση

²¹⁷ Sinclair Andrew, «Ανατομία του τρόμου: Ιστορία της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα 2004.

²¹⁸ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, **Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη**, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003

του κρουαζιερόπλοιου Ακίλε Λάουρο που έγινε το 1985, τελικά «συμμετείχε» με άλλες αξιόποινες τρομοκρατικές πράξεις στη Σύμβαση της Ρώμης (10 Μαρτίου 1988).

Τα τρομοκρατικά συμβάντα των δεκαετιών 1960, 1970, 1980, υπερτερούν αριθμητικά κατά πολύ, αυτών που ακολούθησαν. Παρόλα αυτά παρατηρήθηκε ότι μπορεί να υπήρξε μικρότερος αριθμός τρομοκρατικών γεγονότων, τα θύματα όμως υπήρξαν αριθμητικά περισσότερα. Η Ελλάδα κύρωσε τις περισσότερες από τις Συμβάσεις του Οργανισμού, ακολουθώντας τη διαρκή ανοδική πορεία στην έκδοση αποφάσεων με στόχο την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Στην περίπτωση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, διαπιστώθηκε η δυνατότητα άμεσης αντίδρασης του Οργανισμού²¹⁹, καθώς το γεγονός από μόνο καθώς και ο αριθμός των θυμάτων δεν επέτρεπαν κωλυσισέργιες. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, αμέσως μετά την 11^η Σεπτέμβρη υιοθέτησε τρεις σημαντικές αποφάσεις, τις: 1368, (UN Security Resolution 1368 (2001), September 12, 2001) 1373 (United Nations Security Council Resolution 1373, 2001) και 1377, οι οποίες²²⁰:

- επιτρέπουν στα κράτη να κάνουν τη χρήση του δικαιώματος της αυτό-άμυνας,
- αναφέρουν ότι η τρομοκρατία αποτελεί κίνδυνο για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια,
- υποδεικνύουν τη σημαντική προσφορά των υποστηρικτών και των δραστών των τρομοκρατικών πράξεων,
- υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να περιορίσουν τη δυνατότητα των τρομοκρατών και των τρομοκρατικών οργανώσεων να δρουν διεθνώς, μέσα από το πάγωμα των οικονομικών συναλλαγών που σχετίζονται με τους τρομοκράτες και τις οργανώσεις,
- αρνούνται την παραχώρηση χωρών παραμονής σε άτομα ή οργανώσεις της διεθνούς τρομοκρατίας. (κάποιες από τις αποφάσεις του Ο.Η.Ε. παρατίθενται στα παραρτήματα).

Το Συμβούλιο Ασφαλείας δημιούργησε την Επιτροπή για την Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας (Counter Terrorism Committee – CTC) για την επίβλεψη της υλοποίησης της απόφασης 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. Τα

²¹⁹ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, «Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001», 2001

²²⁰ “Preventing violent radicalization” www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/

κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. έχουν την ευθύνη να αποστέλλουν στην Επιτροπή τις αναφορές τους σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας που ενέχεται σε επτά σημαντικά θέματα: τη νομοθεσία, τον έλεγχο των οικονομικών, τα τελωνεία, τη μετανάστευση, τις απελάσεις, τις διωκτικές αρχές και το εμπόριο όπλων. Η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε δυο αντιτρομοκρατικές αποφάσεις, οι οποίες καταδίκασαν τις πράξεις τρομοκρατίας της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στην Ουάσιγκτον, την Πενσυλβάνια και τη Νέα Υόρκη. Η Γενική Συνέλευση συνεχίζει να στηρίζει τις διαπραγματευτικές εργασίες των διεθνών συνδιασκέψεων για την τρομοκρατία. Έως τώρα έχουν υιοθετηθεί δώδεκα συνδιασκέψεις από τον Οργανισμό.

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού, Κόφι Ανάν, καταδίκασε κατ' επανάληψιν τις τρομοκρατικές πράξεις με σειρά ομιλιών όπως αυτή της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 2001: «...όλα τα κράτη οφείλουν να αισθανθούν αλληλέγγυα με τα θύματα της τρομοκρατίας, αποφασισμένα να δράσουν κατά των τρομοκρατών, αλλά και κατά όλων αυτών που τους περιθάλλουν, τους στηρίζουν οικονομικά ή τους ενθαρρύνουν.

Οι ειδικευμένες υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών, όπως είναι ο International Civil Aviation Organization (ICAO) και η International Maritime Organization (IMO) υιοθέτησαν αντίστοιχες αποφάσεις, υποχρεώνοντας τα μέλη τους να λάβουν μέτρα για τον περιορισμό των τρομοκρατικών πράξεων. Η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας, ένας αυτόνομος οργανισμός που συνδέεται με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, υιοθέτησε απόφαση που προτείνει μέτρα για την προστασία κατά πράξεων πυρηνικής τρομοκρατίας και αναπτύσσει πρόγραμμα με στόχο την βελτίωση της ασφάλειας των κρατών που διαθέτουν πυρηνικές εγκαταστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μετά την 11^η Σεπτεμβρίου αποφάσεις του Οργανισμού, είναι συμπληρωματικές πολλών που είχαν προηγηθεί με θέμα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης της εκφρασμένης διάθεσης της διοίκησης Μπους για μονομερή παγκόσμια ηγεμονία συμβαδίζει με την υποχρέωση της διεθνούς κοινότητας να αντιμετωπίσει συντεταγμένα τις υπαρκτές και μείζονες απειλές όπως η τρομοκρατία και η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, αλλά και μετά την μονομερή και παράνομη ανάληψη πρωτοβουλίας από μέρους των ΗΠΑ και της Μ. Βρετανίας, προκύπτει επιτακτική η ανάγκη ανάπτυξης αποτελεσματικών διεθνών μηχανισμών για την αντιμετώπιση των νέων ασύμμετρων απειλών. Μόνο αν η

ίδια η διεθνής κοινότητα αναπτύξει τέτοιες δυνατότητες, δεν θα είναι όμηρος ούτε της μοναδικής υπερδύναμης ούτε αυταρχικών, επεκτατικών καθεστώτων.

Για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο απαιτείται ευρύτατη διεθνής συνεργασία, σαφής πολιτική βούληση και αλλαγή του τρόπου παρέμβασης των διεθνών οργανισμών. Οι θεσμοί της διεθνούς ζωής έχουν διακρατική σύνθεση και αντιλαμβάνονται πολλές φορές τη διεθνή ζωή απλώς ως άθροισμα διακρατικών σχέσεων. Οι νέες, όμως, ασύμμετρες απειλές δεν προέρχονται μόνο από συγκεκριμένα καθεστώτα. Πολλές φορές προέρχονται από πηγές μη κρατικές ή μη ελεγχόμενες από κράτη όπως τα τρομοκρατικά δίκτυα. Αν δεν υπάρξει η απαιτούμενη προσαρμογή και ευελιξία, το κενό της διεθνούς παρέμβασης θα καλυφθεί αναπόφευκτα από μονομερείς παρεμβάσεις του ισχυρότερου, εκτός διεθνούς νομιμότητας.

«Κλειδί» για μια νέα οργάνωση της διεθνούς ζωής, για μια ισορροπημένη αναμόρφωση του συστήματος διεθνών σχέσεων αποτελεί ένας νέος ισχυρός, μεταρρυθμισμένος και κυρίως αποτελεσματικός ΟΗΕ που να διαθέτει τις αρμοδιότητες, τους πόρους και τους μηχανισμούς για να επιβάλλει τη βούληση της διεθνούς κοινότητας. Εγγυητής μιας δίκαιης, ειρηνικής και οικολογικής παγκόσμιας τάξης, ικανός να διαχειρίζεται αποτελεσματικά μείζονες διεθνείς και περιφερειακές κρίσεις, επαρκής σε μέσα αντιμετώπισης κλασσικών και ασύμμετρων απειλών, διαμορφωτής ενός νέου πλαισίου μέσα στο οποίο θα ελέγχονται οι τάσεις για μονομερή παγκόσμια ηγεμονία, οι βλέψεις επιμέρους χωρών για περιφερειακές ηγεμονίες, η καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αυταρχικά καθεστώτα.

Ο ΟΗΕ αποτελεί, ακόμα και σήμερα, τον μοναδικό οικουμενικό πολιτικό μηχανισμό ο οποίος έχει τη δυνατότητα να αναζητεί λύσεις σε ένα πλήθος προβλήματα που ανακύπτουν στην παγκόσμια σκηνή. Το ότι δεν είναι σε θέση να δίνει πάντα αποτελεσματικές λύσεις σε πολύ μεγάλα προβλήματα ειρήνης ή πολέμου, δεν αναιρεί τη μεγάλη σημασία του. Η δημιουργία προϋποθέσεων για επίλυση δεκάδων μικρότερων προβλημάτων, τα οποία θα μπορούσαν να εκτραπούν από την ειρηνική επίλυση για να φτάσουν σε ένοπλη ρήξη δικαιώνει την ύπαρξή του χωρίς να την περιορίζει σ' αυτά.

Για να ξαναβρεί ο ΟΗΕ τη θέση του στο κέντρο της διεθνούς ζωής και για να επιβεβαιώνεται συνεχώς ως η μόνη πηγή διεθνούς νομιμότητας, πρέπει να μπορεί να ασκεί αποτελεσματικά το δικαίωμα της διεθνούς παρέμβασης. Γι' αυτό απαιτείται, αφενός μεν, η υπεράσπιση της συλλογικότητας στη λήψη των

αποφάσεων εντός των οργάνων, η ενίσχυση της πολυμερούς συνεργασίας. Ο παραμερισμός του ΟΗΕ σε περίπτωση ασυμφωνίας, ή μία τυχόν μετατροπή του σε απλό ιμάντα έγκρισης των αποφάσεων του ισχυρότερου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα στερούσε από τον ΟΗΕ κάθε νόημα και θα δημιουργούσε κινδύνους για νέες αυθαιρεσίες. Αφετέρου όμως, απαιτείται έμπρακτη ανάληψη από τα όργανα και τα μέλη του ΟΗΕ των ευθυνών για την αστυνόμευση του «πλανητικού χωριού», τη διατήρηση και ορισμένες φορές την επιβολή της ειρήνης. Σε ακραίες καταστάσεις, την οριακότητα των οποίων μόνο το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ μπορεί να διακριβώσει, μια αποτελεσματική πολυμερής συνεργασία πρέπει να συνοδεύεται από προθυμία για κοινή στρατιωτική δράση. Εάν ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών που προωθεί την ειρήνη, αναχθεί αποκλειστικά σε πασιφισμό, χάνεται το νόημα πάνω στο οποίο θεσπίστηκε με αποτέλεσμα την παράλυση και σοβαρότατες συνέπειες για την παγκόσμια ασφάλεια και σταθερότητα. Οι τροποποιήσεις του Χάρτη του ΟΗΕ, αναγκαίες ακόμα και στο κρίσιμο θέμα της σύνθεσης του Συμβουλίου Ασφαλείας ώστε να ανταποκρίνεται στις γεωπολιτικές ανακατατάξεις, πρέπει να γίνουν με γνώμονα την ενίσχυση και όχι την αποδυνάμωση του ρόλου του Οργανισμού.

3.4. Η δράση της Ε.Ε. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας σε συνάρτηση με την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α

Όπως προαναφέρθηκε η Ε.Ε. είχε προχωρήσει σε αρκετές ρυθμίσεις με αντικείμενο της τρομοκρατίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, κυρίως λόγω των αυξημένων πιέσεων που είχε δεχθεί από τις Η.Π.Α. Έτσι σε ευρωπαϊκό πλαίσιο προχώρησε με ταχύτητα το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης²²¹, που αποτελεί μία δικαστική απόφαση, η οποία εκδίδεται από ένα κράτος μέλος με σκοπό τη σύλληψη και παράδοση σε άλλο κράτος μέλος, προσώπου που καταζητείται για την άσκηση ποινικής δίωξης ή για εκτέλεση ποινής ή μέτρου στερητικού της ελευθερίας²²².

Οι συναντήσεις και οι αποφάσεις αυτής της φύσης αυξήθηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, αλλά όπως προαναφέρθηκε, προϋπήρξαν με τη μορφή κατάθεσης προτάσεων από πολύ νωρίτερα. Ένα από τα πρώτα κείμενα που ετοιμάστηκαν αφορούσε στην «ταχεία ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις

²²¹ Καϊάφα-Γκμπάντι, «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν.3251/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην παράδοση», Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004 σελ.1294-1310

²²² Άρθρο 1 της από 10 Δεκεμβρίου 2001 πρότασης, απόφασης- πλαισίου του Συμβουλίου της Ε.Ε.

τρομοκρατικές ενέργειες». Η διεθνής «αμηχανία» που προκάλεσαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ήταν το έναυσμα για περαιτέρω συνεργασία με τις Η.Π.Α. με αντικείμενο την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε πολλαπλά επίπεδα²²³. Οι διαφορές των παρελθόντος μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Ε. μετά την 11^η Σεπτεμβρίου φαίνεται ότι σταδιακά εκλείπουν καθώς η μνεία των αμερικανικών μέτρων και θεσμών στα κείμενα είναι όλο και συχνότερη.

Αντίστοιχα παρατηρούμε ότι οι συζητήσεις του παρελθόντος αναφορικά με ζητήματα που αφορούν «πολιτικές απόψεις», «πολιτική δραστηριότητα», «περί ελευθερίας δράσης», «αγώνας υπέρ της ελευθερίας» κ.α., που αποτέλεσαν την αιχμή του δόρατος για κόμματα και παρατάξεις, έχασαν την αξία τους και υπέπεσαν σε «χειμερία νάρκη» με τις εξελίξεις του 21^{ου} αιώνα. Στις 27 Δεκεμβρίου 2001, προστέθηκε άλλη μία απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που αναφέρεται στα μέτρα καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Η απόφαση αυτή για πρώτη φορά προβαίνει σε καταγραφή των τρομοκρατικών οργανώσεων και προτείνει τη διαρκή συνεργασία των κρατών μελών και την ανταλλαγή απόψεων για τις αναφερόμενες τρομοκρατικές οργανώσεις.

Η επόμενη απόφαση, αναφέρεται- όπως έχει προαναφερθεί- εκτενέστερα στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ενώ γίνεται αναφορά και στη σχέση τρομοκρατικών οργανώσεων με τη διακίνηση όπλων και ναρκωτικών. Οι αποφάσεις της Ε.Ε. πολλαπλασιάζονται και είναι εντυπωσιακή για την ιστορία των οργάνων της Ένωσης η παραγωγή πληθώρας αποφάσεων που ασχολείται με το θέμα της τρομοκρατίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η έναρξη των συζητήσεων για την έκδοση ελλήνων τρομοκρατών που ενεπλάκησαν σε δολοφονίες αμερικανών υπηκόων, δεν επέσυρε τις αντιρρήσεις που θα δημιουργούσε μία τέτοια απαίτηση λίγα χρόνια αργότερα. Το 2002 άρχισε η συζήτηση μεταξύ Ε.Ε. και Η.Π.Α. αναφορικά με το σχέδιο δικαστικής συμπαράστασης για την έκδοση- παράδοση των κατηγορούμενων για τρομοκρατία²²⁴. Το σχέδιο αναφέρεται και σε μη πολιτικά εγκλήματα, είτε έχουν παραγραφεί από το εθνικό δίκαιο είτε όχι²²⁵. Στην ουσία, καταργείται η έννοια του πολιτικού αδικήματος ή η πολιτική έννοια της

²²³ Δημόπουλος Χαράλαμπος, **Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006

²²⁴ Wolfgang Benedek and Yotopoulos-Marangopoulos Alice, **Anti-Terrorist Measures and Human Rights**, Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston 2004

²²⁵ Μπόση Μαίρη, **«Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον»**, Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

τρομοκρατίας, ενώ η άποψη ότι όλα τα αδικήματα είναι ποινικά αναδεικνύεται ως κυρίαρχη.

Στις 25 Ιουνίου 2003, υπογράφηκαν στην Ουάσιγκτον δύο Συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σχετικά με την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή. Ομολογουμένως η ελληνική προεδρία της Ε.Ε. ανταποκρίθηκε στις αμερικανικές «πιέσεις» ενώ την αντίθεσή τους εξέφρασαν τα αντιπολιτευόμενα κοινοβουλευτικά κόμματα της αριστεράς. Οι δύο αυτές συμφωνίες παρά το γεγονός της αμφισβήτησής τους από τα κοινοβουλευτικά πολιτικά κόμματα, τμήμα της κυβερνητικής παράταξης, τη Διεθνή Αμνηστία και το σύνολο σχεδόν των νομικών της χώρας, επέσυρε και την αμφισβήτηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Παρόλα αυτά αξίζει να σημειωθεί ότι ως νομική πράξη, η έκδοση πολιτών προς τις Η.Π.Α. είχε προηγηθεί σε ορισμένα κράτη- μέλη της Ε.Ε. Ενδεικτικά αναφέρεται η αντιτρομοκρατική νομοθεσία της Βρετανίας. Οι δύο συμφωνίες που υπογράφηκαν από το σύνολο των Ευρωπαϊκών κρατών με τις Η.Π.Α. έτυχαν της καθολικής σχεδόν αντίδρασης στην Ελλάδα, πράγμα το οποίο όμως δε συνέβη με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες...

Συμπερασματικά θα μπορούσε κανείς να πει ότι μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 νομοθετικές ρυθμίσεις των Η.Π.Α., ακολουθήθηκαν από έντονες παραινήσεις προς τα συμμαχικά κράτη μέλη της Ε.Ε. προκειμένου να ευθυγραμμιστούν με τις αμερικανικές απόψεις στο ζήτημα της τρομοκρατίας²²⁶. Με προεξέχουσες τις βρετανικές άμεσες πρωτοβουλίες (που σε ορισμένα ζητήματα υπερέβησαν τις ...αμερικανικές θέσεις), τα θεσμικά όργανα της ευρωπαϊκής κοινότητας συντάχθηκαν σε σημαντικό βαθμό με τις προτροπές²²⁷. Η προσπάθειες νομιμοποίησης των αμερικανικών επιδιώξεων ήταν ιδιαίτερα αποδοτικές σε επίπεδο οργάνων της Ε.Ε. Η κατοχύρωση της ασφάλειας αποτελώντας ζητούμενο για τον αμερικανό πολίτη αποτέλεσε παράλληλα τον όρο «αποδοχής» των θεσμικών αλλαγών και της περιστολής των δικαιωμάτων του²²⁸. Αντίστοιχα στην Ευρώπη λόγω του ότι όπως προαναφέρθηκε η διάχυση του κλίματος φοβίας υπήρξε περιορισμένη, το

²²⁶ Albrecht Hans-Jörg, «Νομοθετικές απαντήσεις στην 11^η Σεπτεμβρίου, Συγκριτική ανάλυση της Αντιτρομοκρατικής Νομοθεσίας»

²²⁷ Μανωλεδάκης Ιωάννης, «Ασφάλεια και Ελευθερία», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002.

²²⁸ Καϊάφα- Γκμπάντι Μαρία, «Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003.

ζήτημα της κατοχύρωσης της ασφάλειας δεν έτυχε ανάλογης προσοχής και βαρύτητας...

Υπάρχει η άποψη ότι η ποινική αντιμετώπιση του ζητήματος της τρομοκρατίας, η οποία επετεύχθη λόγω των αμερικανικών πιέσεων, εξισώσει επί της ουσίας όλα τα είδη βίας εφόσον τα εντάσσει στο ίδιο πλαίσιο αντιμετώπισης. Πρόκειται για αντιμετώπιση που καθώς «παραβλέπει» τη συγκρουσιακή νομοτέλεια των διαφορών και των εντάσεων που προκύπτουν από την εξέλιξη των κοινωνιών, λειτουργεί καταφανώς σύμφωνα με αρκετούς αναλυτές υπέρ της αναπαραγωγής και εξέλιξης της βίας σε μορφές περισσότερο επώδυνες από αυτές του παρελθόντος. Οι θεσμοί, οι νομοθεσίες, οι συστάσεις, οι παροτρύνσεις και όλες οι μορφές που θα καταφέρουν να εξισωθούν, όσον αφορά την «αποτελεσματικότητα» τους, με την πρόληψη και την πολιτική κατανόηση ενός φαινομένου του οποίου οι ρίζες εντοπίζονται στην απαρχή της ανθρώπινης κοινωνικής οργάνωσης.

4° Κεφάλαιο:

4.1. Η ανάγκη εφαρμογής κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής στα πλαίσια των προσπαθειών καταπολέμησης της τρομοκρατίας

Πενήντα χρόνια μετά την αποτυχία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας, το σχέδιο για μία ευρωπαϊκή άμυνα έρχεται ξανά στην επικαιρότητα. Η αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος ξεκινά με τη γαλλοβρετανική Διάσκεψη Κορυφής στο Σαν Μαλό το 1997, και συνεχίζεται με τις κοινές προτάσεις της Γερμανίας, της Γαλλίας, του Λουξεμβούργου και του Βελγίου το 2003. Έκτοτε δημιουργήθηκαν η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Άμυνας και μία μονάδα στρατηγικής ανάλυσης και σχεδιασμού. Η μονάδα αυτή ήταν απαραίτητη για την προετοιμασία αυτόνομων επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο, όλα αυτά παραμένουν πλήρως ανεπαρκή... Η ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική δεν πρόκειται να γίνει αξιόπιστη αν δεν υπάρξει μία πραγματική ευρωπαϊκή άμυνα, δηλαδή ένας ευρωπαϊκός στρατός. Αλλά θα πρέπει να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους, κάτι που πάντα δυσκολεύονταν να κάνουν εντός της Ε.Ε. στο παρελθόν²²⁹... Αυτό φαίνεται και από την τύχη που είχε το ευρωπαϊκό Γενικό Επιτελείο. Η πρόταση διατυπώθηκε από τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο το 2003, αλλά προσέκρουσε σε μία ισχυρή αντίδραση από πολλά κράτη μέλη. Τελικά, εννέα μήνες αργότερα επιτεύχθηκε μία συμφωνία για να δημιουργηθεί μία «πολιτικό- στρατιωτική μονάδα». Η μονάδα αυτή είχε ως αποστολή να χειρίζεται το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή αυτόνομων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων αλλά δεν μπορεί να φέρει τον τίτλο του «γενικού επιτελείου» και δεν μπορεί να έχει την έδρα της σε εξωτερικό κτίριο²³⁰. Κι αυτό για να διατηρηθεί η ψευδαισθήση ότι η Ε.Ε. δεν προετοιμάζεται να αναπτύξει δικής της αυτόνομη στρατιωτική ικανότητα. Αυτού του τύπου οι επιχειρήσεις βιτρίνας πρέπει να σταματήσουν...

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να διαθέτει ένα στρατιωτικό βραχίονα ο οποίος να αποτελείται από τις δυνάμεις που τα κράτη μέλη θέτουν στη διάθεσή

²²⁹ S. Events 'Shaping a Credible EU Foreign Policy' Centre for European Reform, 2002

²³⁰ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

της. Αυτά τα κράτη μέλη πρέπει να αφιερώσουν ένα ελάχιστο ποσοστό του ΑΕΠ τους στις στρατιωτικές δαπάνες. Κι όλα αυτά για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας της ευρωπαϊκής άμυνας. Και φυσικά πρέπει να υπάρχουν οι εθνικές ένοπλες δυνάμεις, οι οποίες θα χρησιμεύουν ως τροφοδότες μίας ευρωπαϊκής αμυντικής δύναμης, και οι οποίες θα πρέπει να εμπλέκονται και σε άλλες αποστολές. Κατ' αρχήν μόνο η ευρωπαϊκή αμυντική δύναμη θα μπορεί να δρα εκτός της επικράτειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιείται σε διασώσεις, ειρηνευτικές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης ή ακόμα και προληπτικά σε ορισμένες περιπτώσεις.

Είναι αυτονόητο ότι μία τέτοια ευρωπαϊκή άμυνα δεν στρέφεται από στρατηγική άποψη εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών, ούτε αποσκοπεί στο να υπονομεύσει την Ατλαντική Συμμαχία²³¹. Το αντίθετο. Μία κοινή ευρωπαϊκή άμυνα θα καθιστούσε την Ευρώπη πραγματικό και αποφασισμένο εταίρο των Ηνωμένων Πολιτειών. Μία κοινή ευρωπαϊκή άμυνα θα συμπλήρωνε τη Συμμαχία με έναν ευρωπαϊκό πυλώνα, ισχυρό και αξιόπιστο²³². Μία ευρωπαϊκή άμυνα θα αποκαθιστούσε την ισορροπία που χρειαζόμαστε στο NATO. Επίσης θα επέτρεπε να συντονιστεί πολύ καλύτερα η προσπάθεια εναντίον της τρομοκρατίας. Είναι σημαντικό η Ευρώπη και οι Ηνωμένες Πολιτείες να αναπτύσσουν μία κοινή στρατηγική. Μία εταιρική στρατηγική όμως με την πλήρη έννοια του όρου²³³...

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ρόλος μιας ενωμένης, ισχυρής και αυτόνομης Ευρώπης αποτελεί κεντρικό στοιχείο στη διαμόρφωση ενός ισορροπημένου, πολυκεντρικού κόσμου²³⁴. Η έλλειψη ενός τέτοιου παράγοντα υπήρξε προφανής σε όλες τις τελευταίες διεθνείς κρίσεις. Η Ενωμένη Ευρώπη καλείται να κατακτήσει μια ισχυρή θέση στη διεθνή σκηνή, να αποκτήσει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και επιρροή, να καταθέσει τη δική της «ατζέντα» για τα παγκόσμια προβλήματα²³⁵.

Ο στόχος της πολιτικά ενοποιημένης Ευρώπης δεν πρέπει να προσεγγίζεται αμυντικά, απλώς ως απάντηση στην αμερικανική και ιαπωνική οικονομική κυριαρχία. Ζούμε εξάλλου σε συνθήκες παγκόσμιας

²³¹ J. Peterson and H. Sijrsen, *A common Foreign Policy Europe?* CFSP, London Routledge 1998

²³² Μπελαντής Δημήτριος, «Αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό- Διαστάσεις της αντιτρομοκρατικής πολιτικής», Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2004

²³³ Telhami S., «*Combating Terrorism: What works? What Doesn't ?*», Policy Impact Panel, Council of Foreign Relations, Washington D.C., October 11, 1996

²³⁴ S. Events '*Shaping a Credible EU Foreign Policy*' Centre for European Reform, 2002

²³⁵ Nanda Ved, *Law in the War on International Terrorism*, Transnational Publishers

αλληλεξάρτησης. Δεν επιδιώκουμε ένα «φρούριο Ευρώπη», δεν πρέπει να θέλουμε να αντικαταστήσουμε τους τοπικισμούς και τους εθνικούς κατακερματισμούς με ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό απομονωτισμό.

Η αναγκαία σταδιακή ισχυροποίηση και χειραφέτηση της Ευρώπης, για να παίξει ρόλο στο πλαίσιο μιας «παγκόσμιας διακυβέρνησης», δεν μπορεί και δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί στη λογική της ρήξης με τις ΗΠΑ αλλά στην προοπτική του επαναπροσδιορισμού των ευρω-ατλαντικών σχέσεων. Δηλαδή ως μιας ισότιμης σχέσης ανάμεσα σε δύο ισχυρούς εταίρους, που έχουν ένα διευρυμένο κοινό παρονομαστή ζωτικών συμφερόντων τόσο στη διεθνή σκηνή όσο και στην ανοικτή αγορά της παγκοσμιοποίησης. Εξάλλου και τα ιδιαίτερα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας μπορούν να προωθηθούν μόνο μέσα σε μια ισορροπημένη σχέση με Ε.Ε. και ΗΠΑ²³⁶. Όλοι λοιπόν επιθυμούμε λοιπόν μια ισχυρή και αυτόνομη Ε.Ε., πόλο δημοκρατίας, ειρήνης και σταθερότητας στον κόσμο, με σχέσεις ισότιμης συνεργασίας τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με τα άλλα κέντρα διεθνούς ισχύος (Ρωσία, Κίνα, Ιαπωνία, Ν.Α. Ασία, αραβικός κόσμος) και ταυτόχρονα αλληλέγγυα προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες του πλανήτη μας.

Όπως προαναφέραμε, είναι φανερό πως στο επίκεντρο μιας ενισχυμένης παρουσίας της Ευρώπης βρίσκεται η κοινή εξωτερική πολιτική και η κοινή στρατιωτική ικανότητα της. Οι όποιες διπλωματικές προσπάθειες για την επίλυση μιας κρίσης μοιάζουν άνευρες, αν δεν συνοδεύονται από την παρουσία μιας αξιόλογης στρατιωτικής δύναμης. Οι Ευρωπαίοι δεν θα μπορέσουν ποτέ να συνδιαμορφώσουν πραγματικά τη διεθνή πολιτική χωρίς ένα αξιόμαχο στρατιωτικό πυλώνα. Στο βαθμό που οι «15» δημιουργήσουν ένα λειτουργικό πυρήνα πολιτικής και αμυντικής συνοχής, και οι νέες χώρες της διεύρυνσης θα έχουν κάθε κίνητρο να προσδιορίσουν ευρωπαϊκά και όχι ατλαντικά την ασφάλειά τους για να μην βρεθούν σε μια δεύτερη ταχύτητα²³⁷.

Η κοινή ευρωπαϊκή άμυνα είναι ένα σύνθετο εγχείρημα που δεν μπορεί να ολοκληρωθεί αμέσως και βιαστικά. Ο στόχος δεν μπορεί να είναι η ανάδειξη μιας νέας στρατιωτικής υπερδύναμης ούτε η δημιουργία αντίπαλου στρατιωτικού δέους εφάμιλλου με των ΗΠΑ²³⁸. Κάτι τέτοιο είναι μεσοπρόθεσμα

²³⁶ Μπόση Μαίρη, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον», Εκδόσεις Σάκκουας, Αθήνα 2004.

²³⁷ Αποστολόπουλος Απόστολος, «Η παγκοσμιοποίηση και η τρομοκρατία», Εκδόσεις Νέα Σύνορα-Λιβάνης, Αθήνα 2001.

²³⁸ J. Peterson and H. Sijrsen, *A common Foreign Policy Europe? CFSP*, London Routledge 1998

ανέφικτο αλλά και απευκταίο, μεταξύ άλλων και λόγω των σοβαρών οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών για την Ευρώπη.

Απαιτούνται βεβαίως ενισχυμένοι οικονομικοί πόροι από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ελλάδα έχει ήδη υπέρογκες στρατιωτικές δαπάνες που πρέπει να μειωθούν. Κυρίως όμως απαιτείται πολιτική βούληση για εκχώρηση βαρύνοντος τμήματος εθνικής κυριαρχίας -εξωτερική πολιτική και άμυνα- σε υπερεθνικά ευρωπαϊκά όργανα. Αυτό αποτελεί μια καίρια πολιτική επιλογή την οποία στηρίζουμε ένθερμα. ΚΕΠΠΑ και διατήρηση της ομοφωνίας με δικαίωμα «βέτο» για τις επιμέρους χώρες, δεν συμβιβάζονται. Η ευρωπαϊκή οικοδόμηση μπορεί να προχωρήσει στη βάση των συνολικών συμφερόντων των χωρών-μελών, με σεβασμό στα δικαιώματα και των μικρών χωρών, χωρίς νέους εσωτερικούς ηγεμονισμούς, χωρίς άξονες και αντι-άξονες που δημιουργούν δράσεις και αντιδράσεις.

Σε μία ιστορική καμπή της βρετανικής πολιτικής που έθετε τέρμα στην χρονολογούμενη από δεκαετίες διαφωνία μεταξύ Λονδίνου και Παρισίων ως προς την ευρωπαϊκή άμυνα, ο Tony Blair, αναφερόμενος στην Ευρώπη, δήλωνε τον Νοέμβριο του 1998 ότι «η διπλωματία δεν έχει νόημα εάν δεν μπορεί να στηριχθεί σε στρατιωτική δύναμη». Σοφή τοποθέτηση που ερμηνεύθηκε, τότε, ως επιβεβαίωση της αλλαγής πλεύσεως της αγγλικής πλευράς στην στάση της έναντι της Ενωμένης Ευρώπης. Γιατί, πράγματι, η διαμόρφωση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής, που είναι έργο της διπλωματίας, πρέπει να μπορεί να στηριχθεί σε μία κοινή αμυντική πολιτική. Εξωτερική πολιτική και άμυνα είναι δύο έννοιες αλληλοσυνδεδεμένες²³⁹.

Η ανεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσεως σε θέματα που άπτονται των εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως απεδείχθη συχνά δύσκολη στην προσπάθεια επιτεύξεως μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής. Στην αντιμετώπιση, όμως, διεθνών κρίσεων μία ισχυρή κοινή αμυντική πολιτική θα επέτρεπε στην Ε.Ε. να εμφανίσει ένα μέτωπο αρραγές και να στερεώσει το κύρος της. Η Ε.Ε. έδωσε εξετάσεις το 1999 με τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία και απέτυχε, παραμένοντας ανήμπορος θεατής σε γεγονότα που διεξήχθησαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Ο αμερικανός διπλωμάτης Richard Holbrooke είπε δημοσία σε μία διεθνή συνάντηση στην Ιταλία ότι ο σημερινός γάλλος Πρόεδρος

²³⁹ "The EU fights against the scourge of terrorism"

www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm

είναι εκείνος που ζήτησε στον τότε αμερικανό Πρόεδρο Clinton να επέμβει η Ουάσιγκτον στην Γιουγκοσλαβία.

Τρία χρόνια μετά την δημιουργία της η Ευρώμυνα σημείωσε κάποια πρόοδο, που είναι, όμως, κατώτερη των προσδοκιών.

Η δημιουργία μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής αμυντικής δύναμης μη εξαρτωμένης από τις δομές της Ατλαντικής Συμμαχίας θα απαιτήσει μεγάλη αυξήση των αμυντικών προϋπολογισμών. Είναι, όμως, η απαραίτητη προϋπόθεση εάν η Ευρώπη θέλει να διαδραματίσει στο διεθνές προσκήνιο τον ρόλο μιας πολιτικής οντότητας ικανής να διατηρήσει και να προστατεύσει τις αξίες της και την ασφάλεια των πολιτών της και να έχει σχέσεις ισοτίμου εταίρου με την Ουάσιγκτον. Μία τέτοια ευρωπαϊκή αμυντική δύναμη δεν θα είναι ανταγωνιστική της Ατλαντικής Συμμαχίας έναντι της οποίας οι υποχρεώσεις των χωρών μελών της Ε.Ε. που είναι μέλη του Νάτο θα παραμείνουν ως έχουν.

Υπάρχουν, φυσικά, πολλές δυσκολίες, όπως η στάση της Αμερικής και η δημιουργία, τουλάχιστον στην αρχή, μιας Ευρώπης των δύο ταχυτήτων. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, τις πρώτες ήδη ημέρες της κυβερνήσεως Bush, εδήλωσαν δια στόματος του Υπουργού Αμύνης ότι η Ευρώμυνα μπορούσε να οδηγήσει «σε διαζύγιο μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής» Μία ενισχυμένη κοινή ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική ίσως προκαλέσει κάτι περισσότερο από δυσφορία. Ο όρος «revisited» (επανεξεταζόμενο) ακούσθηκε για πρώτη φορά στην δεκαετία του '70 για την αναθεώρηση επιστημονικών θεωριών, ιστορικών γεγονότων και πολιτικών εκτιμήσεων. Ήλθε η ώρα να εφαρμοσθεί και στην αμυντική πολιτική της Ε.Ε.

Ως γνωστόν, το ευρωπαϊκό οικοδόμημα αναπτύχθηκε μέσα από διαδοχικές κρίσεις. Διαχρονικά, κάθε κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχε ως ζητούμενο τη δημοκρατικοποίηση των θεσμών της και συνολικότερα την ιχυροποίησή της ως διεθνικού δρώντα στο διεθνές σύστημα ενώ το διακύβευμα ήταν η προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Και η παρούσα κρίση θα πρέπει να έχει ως ζητούμενο και διέξοδο την ιχυροποίηση της Ένωσης. Όσο πιο ιχυρούς υπερεθνικούς θεσμούς διαθέτει η Ένωση τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες για μια πιο ισχυρή Ευρώπη με συνεκτικές πολιτικές που θα ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των ευρωπαίων πολιτών. Η κρίση συνήθως συνεπάγεται πρόσκαιρη οπισθοδρόμηση. Όμως, ένα βήμα πίσω μπορεί στο μέλλον να οδηγήσει σε δύο βήματα εμπρός.

Αναδεικνύεται ως επιτακτική ανάγκη η Ευρωπαϊκή Ένωση να αναπτύξει ισχυρή εξωτερική πολιτική σε περιοχές όπως η Μ. Ανατολή, η Κίνα και η Ρωσία. Οι «απειλές» έναντι της ευρωπαϊκής ασφάλειας προέρχονται κυρίως από τις συγκεκριμένες περιοχές. Εξ' άλλου, οι «ασύμμετρες» απειλές, όπως η διεθνής τρομοκρατία, υποχρεώνουν σε κοινή συσπείρωση κράτη και κυβερνήσεις για ανάπτυξη και συντονισμό κοινών δράσεων στον τομέα άσκησης και ενίσχυσης της εξωτερικής πολιτικής. Στα παραπάνω πλαίσια το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να προβεί σε ορισμένες θεσμικές βελτιώσεις στην νομική βάση των υπάρχουσών Συνθηκών, έτσι ώστε ορισμένα από τα θετικά «κεκτημένα» της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης να μην πάνε χαμένα.

4.2. Η αδυναμία παρέμβασης της Ένωσης σε διεθνείς κρίσεις. –Η περίπτωση του Παλαιστινιακού προβλήματος

Όπως γνωρίζει ο καθένας, η Ε.Ε. θα είναι και στο μέλλον επιχειρησιακά εξαρτημένη από το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ. Η ΚΕΠΠΑ και η ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ καθυστερούν να υιοθετηθούν ως πολιτικές με πλήρη εφαρμογή και το γεγονός αυτό καθιστά ακόμα πιο αδύναμη την Ευρώπη στον τομέα της παρέμβασης σε διεθνείς κρίσεις.

Χαρακτηριστική περίπτωση είναι το Παλαιστινιακό. «Η ίδρυση ενός δημοκρατικού, βιώσιμου, ειρηνικού και κυρίαρχου Παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα του 1967 με ειδικές ρυθμίσεις για την Ιερουσαλήμ και το θέμα των προσφύγων» αποτελεί τη διακηρυγμένη θέση της Ε.Ε. έναντι του Παλαιστινιακού. Ωστόσο είναι χαρακτηριστικό ότι η πολιτική εμπλοκή της Ε.Ε. στις ειρηνευτικές διαδικασίες ήταν ιδιαίτερα υποτονική κυρίως μέσα από τη διαδικασία της Βαρκελώνης σε συνδυασμό με την προσπάθεια των ΗΠΑ περιθωριοποίησης της Ε.Ε. στις διαδικασίες επίλυσης, θεωρώντας ότι οι Ευρωπαίοι δε θα μπορούσαν να συμβάλλουν ούτε ως «συμπληρωματικός» παράγοντας λόγω της έλλειψης δυνατοτήτων και ικανοτήτων άσκησης παρεμβατικής εξωτερικής πολιτικής. Το ζήτημα του Παλαιστινιακού αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα βαθύτερων αδυναμιών της Ε.Ε. που έχουν να κάνουν με την έλλειψη βασικών λειτουργικών και πολιτικών δυνατοτήτων άσκησης παρεμβατικής πολιτικής. Η Ε.Ε. μπορεί να διακηρύσσει ότι ο διακανονισμός της Αραβοϊσραηλινής σύγκρουσης να αποτελεί βασική στρατηγική προτεραιότητά της ωστόσο δε διαθέτει τα στρατηγικά εκείνα μέσα τα οποία θα ενίσχυαν την επιρροή της και θα συνέβαλλαν στην καθιέρωσή της ως

πόλου επηρεασμού των εξελίξεων στο Μεσανατολικό ζήτημα. Ο Ευρωπαϊκός στρατός καθυστερεί να καταστεί λειτουργικά έτοιμος αλλά ακόμη και όταν αυτό συμβεί δε θα διαθέτει τις λειτουργικές δυνατότητες για αυτόνομη δράση στην ευρύτερη περιοχή.

Πέρα από όλα αυτά, είναι σκόπιμο στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου αποτέλεσαν την τέλεια ευκαιρία για την συντριβή των παλαιστινιακών οργανώσεων, οι οποίες μπορούσαν τώρα να κηρυχθούν «τρομοκρατικές» και να αντιμετωπίσουν μεταχείριση παρόμοια με τους Ταλιμπαν²⁴⁰. Έτσι σύμφωνα με την άποψη ορισμένων τα αμερικανικά στοιχεία συνεπικουρούμενα και από την Ε.Ε. έδωσαν ουσιαστικά το πράσινο φως για την αντιμετώπιση του Παλαιστινιακού ζητήματος ως «τρομοκρατικού» από τη στιγμή που πάγωσαν οι καταθέσεις των παλαιστινιακών οργανώσεων, οι οποίες κατατάχθηκαν ως τρομοκρατικές.

Ο διακανονισμός της αραβοϊσραηλινής σύγκρουσης αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για την Ευρώπη. Χωρίς αυτήν, δεν υπάρχει πιθανότητα επιτυχούς αντιμετώπισης των άλλων προβλημάτων της Μέσης Ανατολής²⁴¹. Η αραβο-ισραηλινή αντιπαράθεση, αποτελεί τη πιο μακροχρόνια σε ένταση σύγκρουση της μεταπολεμικής εποχής, με «μήλον της Έριδος» τη γη της Παλαιστίνης, μια έκταση 25.000 τετρ. χιλ. (περίπου όσο η Σ. Ελλάδα). Η επιβλητική παρουσία των ΗΠΑ στη περιοχή, δεν άφηνε πολλά περιθώρια δράσης στην Ε.Ε. που η έντονη ενεργοποίησή της ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια. Για τις ΗΠΑ μια ελεγχόμενη σταθερή Μέση Ανατολή συνιστά ζωτικό εθνικό συμφέρον που εδραιώνεται μέσα από την οικονομική και στρατιωτική βοήθεια που παρέχει στο Ισραήλ²⁴² και την Αίγυπτο (κυρίως). Η αδράνεια των υπόλοιπων διεθνών οργανισμών ή περιφερειακών δρώντων έχει διακοπεί από παροδικές παρεμβάσεις στις διαπραγματεύσεις που συνήθως είχαν άδοξο τέλος εξαιτίας κρίσεων²⁴³.

Η αποστολή ειρηνευτικών αποστολών της ΕΕ καθώς και η παρουσία παρατηρητών έχει αυξηθεί και έχει αποκτήσει ένα διακριτό ρόλο στη περιοχή. Η πολιτική της ΕΕ στηρίζεται περισσότερο στην παρουσία πολιτικού διαλόγου και λιγότερο στην επιβολή κυρώσεων

²⁴⁰ Φωτόπουλος Τάκης, «Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας: η γενικευμένη επίθεση των ελίτ», Εκδόσεις Γόρδιος, Αθήνα 2004, 119

²⁴¹ Χ, Σολάνα Μια ασφαλής Ευρώπη σε ένα καλύτερο κόσμο 2003 Βρυξέλλες σελ 8

²⁴² Η αμοιβαία συνεργασία φάνηκε σε πολλές περιπτώσεις, όπως στο Πόλεμο του Κόλπου το 1991 όπου οι Αμερικανοί εκτόξευσαν πυραύλους Patriot από το Tel-Aviv και τη Haifa

²⁴³ Αραβικό εμπάργκο πετρελαίου 1973-74

όπως επιθυμούν οι ΗΠΑ.²⁴⁴ Επιδίωξη της ΕΕ είναι η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ της Παλαιστινιακής Αρχής και της Κυβέρνησης του Ισραήλ²⁴⁵. Η αποστολή της ΕΕ με τον ονομασία **EU BAM Rafah** έχει ξεκινήσει από της 25-11-05 και θα διαρκέσει ένα χρόνο²⁴⁶.

Η αποστολή έχει ως στόχους:

- Τον ενεργό έλεγχο και τη επιβεβαίωση της ομαλής παρουσίας των Παλαιστινίων στα εδάφη της Rafa, σύμφωνα με την εφαρμογή του APRC (Agreed Principles for Rafah Crossing) και σύμφωνα με όλες τις εφαρμόσιμες (applicable) νόρμες.
- Να συνεισφέρουν στην ομαλή εγκατάσταση των Παλαιστινίων, ελέγχοντας τα σύνορα και έχοντας κάθε δικαιοδοσία παρέμβασης σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.
- Να συνεισφέρουν στη επικοινωνία μεταξύ Παλαιστινιακής, Ισραηλινής και Αιγυπτιακής Αρχής²⁴⁷.

Η υποστήριξη της Ε.Ε.στη Δυτική Τράπεζα (West Bank) και στη Λωρίδα της Γάζας²⁴⁸:

Η ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη-μέλη παρέχουν περίπου 500 εκ. ευρώ προκειμένου να προωθήσουν τη σταθερότητα, την οικονομική ανάπτυξη και τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις στη περιοχή.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε πως η χρηματική υποστήριξη στους Παλαιστινίους για το 2005 θα αυξηθεί κατά 280εκ. ευρώ.

Αυξημένη θα είναι η χρηματική βοήθεια από μέρους της ΕΕ όσον αφορά την ανοικοδόμηση κατοικιών, την προώθηση κοινωνιών υπηρεσιών. Όπως υπογράμμισε ο B. F.Waldne²⁴⁹ η *ΕΕ είναι έτοιμη για επιπλέον στήριξη ..και θα ανταποκριθεί στις προκλήσεις και στις απαιτήσεις τόσο των Παλαιστινίων όσο και των Ισραηλινών*. Στην εναρκτήρια ομιλία του ο Χ. Σολάνα, τόνισε πως η *παρουσία της ΕΕ γίνεται σε απόλυτη συνεργασία με τις δυνάμεις των ΗΠΑ.. και την Αίγυπτο την συνεισφορά της οποίας καλωσορίζουμε*. Η δήλωση αυτή αμφισβητεί ευθέως τη διακριτή παρουσία της ΕΕ στη περιοχή αν λάβουμε υπόψη της άποψη του J.Nye πως οι ΗΠΑ πρέπει να επιδιώξουν να συνεργαστούν σε μια πολυμερή βάση μιας και η απομονωμένη πολιτική της

²⁴⁴ M. Monshipouri, "Paradoxes of U.S. policy in the Middle East" M.E.Policy, V.9, 9/2003

²⁴⁵ Eurofuture, P.64

²⁴⁶ Eurofuture P.64

²⁴⁷ Eurofuture p.64

²⁴⁸ Source : EU Commission

²⁴⁹ Επίτροπος για τις Εξωτερικές Σχέσεις και την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτνίασης , 10/11/2005

μόνο σταθερότητα δε μπορεί να αποφέρει²⁵⁰. Είναι λοιπόν κατανοητό πως εάν οι ίδιες οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν το συντονισμό της δράσης πως, η ΕΕ οφείλει να προωθήσει τα δικά της μέσα για μια ισόρροπη και βιώσιμη λύση. Η Λωρίδα της Γάζας με πληθυσμό 1.376.289, με το 81% να ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και Μ.Ο. ηλικίας τα 16 περίπου χρόνια²⁵¹, έχει ποσοστό ανεργίας λίγο πάνω από 50%. Στοιχεία που αποτελούν δυναμίτη για ενδεχόμενη πολεμική σύρραξη. Ο ρόλος της ΕΕ πρέπει να βασίζεται στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής μεταρρύθμισης με αντιμετώπιση των βραχυπρόθεσμων προβλημάτων μέσα σε μια μακροχρόνια βάση.

4.3. Σύντομη κριτική στις βασικές αρχές της Ε.Ε. αναφορικά με τη διεθνή δράση της

«Ο Bismark ρώτησε κάποιο Ρώσο Διπλωμάτη γιατί χρησιμοποιούσε συχνά τη λέξη 'Χριστιανισμός' στις μεταξύ τους συζητήσεις και εκείνος απάντησε πως εννοεί τις Μεγάλες Δυνάμεις. Ο Bismark απάντησε: Και τι συμβαίνει αν δε συμφωνούν μεταξύ τους ?

Martin Wight, *«Διεθνής Θεωρία. Τα τρία ρεύματα σκέψης»*

Πριν εισχωρήσουμε στην αναλυτική διαδικασία εξέτασης των επιμέρους δράσεων της Ε.Ε. κρίνεται σκόπιμο να σκιαγραφήσουμε τη κριτική που ασκείται στην Ένωση τόσο από θεωρητική όσο και από πρακτική πλευρά. Σκοπός είναι η απόληξη σύνθεσης, ενός μαθηματικού αποτελέσματος που θα παρέχει τη δυνατότητα για συμπεράσματα σχετικά με την σύγχρονη όψη της Ασφάλειας αλλά και την συνεισφορά της Ε.Ε. στη διαμόρφωση ενός σκληρού σταθερότητας και ευημερίας.

Η θέση και η δυναμική της Ε.Ε. μέσα στο διεθνές σύστημα αμφισβητείται από αρκετούς οπαδούς του κλασσικού ρεαλισμού που αντιλαμβάνονται τα κράτη ως τους βασικούς δρώντες στη διεθνή σκηνή, με αυτόνομα συμφέροντα επιβίωσης βάσει των οποίων καθορίζουν τη δράση τους²⁵². *Ως εκ τούτου τα κράτη είτε είναι καλοπροαίρετα είτε όχι, δεν γίνεται να βασιστούν στα άλλα κράτη και η εθνική*

²⁵⁰ J. Nye, *Το παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*, σελ 89, Εκδ Παπαζήση 2003

²⁵¹ Source EU Commission

²⁵² Hobbes Th. *Leviathan*. Cambridge University Press (1991) p.100

ασφάλεια αποτελεί αξία που κατευθύνει τη δράση κάθε κράτους²⁵³. Η παροδικότητα αυτής της εύθραυστης ασφάλειας, έρχεται να αντικρούσει το θέμα της παγκόσμιας συνεργασίας μεταξύ των διεθνών οργανισμών αλλά και μεταξύ των ίδιων των κρατών-μελών της Ε.Ε. .Η ανυπαρξία μιας οικουμενικής νομοθετικής ή εκτελεστικής εξουσίας ως φορέας καταναγκασμού²⁵⁴, καθιστά το ζήτημα της συνεργασίας απόληξη του συσχετισμού δυνάμεων τη δεδομένη στιγμή στο διεθνές περιβάλλον.

Οι ανωτέρω θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν επιβεβαιωθεί σε πολλές στιγμές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η απουσία πραγματικής συνεκτικής πολιτικής, η έλλειψη διαφάνειας, η αναποτελεσματικότητα των μέσων, έχουν οδηγήσει σε συρρίκνωση της Ευρώπης από άποψη ισχύος στρατιωτικής και οικονομικής, με συνέπειες την σύναψη πρωτοβουλιακών συνεργασιών μεταξύ κρατών-μελών, την χαλάρωση της συνοχής της και πολλές φορές την απομάκρυνση της Ε.Ε. από τα πραγματικά συμφέροντά της. Μια τέτοια περίπτωση αποτελούσε η ξεχωριστή σύνοδος Κορυφής που διεξήχθη στις 29-4-03 στις Βρυξέλλες μεταξύ της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Βελγίου και του Λουξεμβούργου και προώθησε την δημιουργία Ευρωπαϊκής Ένωσης Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΕΑΑ) που θα τελεί όμως σε σχέση *συμπληρωματικής συνεργασίας με το NATO* που παραμένει το θεμέλιο της συλλογικής ασφάλειας. Παράλληλα έχουν καταγραφεί περιπτώσεις που η έννοια της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι αρκετά διφορούμενη και η αναγκαιότητα των ανθρωπιστικών επεμβάσεων αμφιλεγόμενη αλλά και επιλεκτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία με σκοπό την ανατροπή του Μιλόσεβιτς, μια επέμβαση που «έβγαλε στην επιφάνεια» πολλά από τα ανωτέρω στίγματα της Ε.Ε. .

Η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης αποτελεί σημαντικό σταθμό στη διαχείριση του θέματος της ασφάλειας μιας αναδεικνύει σε μεγάλο βαθμό τις αδυναμίες της Ένωσης ενώ αποτελεί προθάλαμο του Κόσσοβου που θα εξετάσουμε αμέσως παρακάτω. Η Ε.Ε. επιτέθηκε στην Γιουγκοσλαβία με βάση την απόφαση άλλου οργανισμού, του NATO, χωρίς το παραμικρό ενδοκοινοτικό διάλογο, κάτι που ελαχιστοποίησε τις δυνατότητες θεμελίωσης διακριτής αμυντικής ταυτότητας της Ε.Ε., ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τα διαφορετικά και πιθανώς ανταγωνιστικά συστήματα ασφαλείας των κρατών-μελών της.²⁵⁵

²⁵³ Βουτσάκης Β., *Ο ρεαλισμός των ρεαλιστών, στο «Τρομοκρατία και Δικαιώματα, από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια δικαίου»* εκδ Σαββάλας σελ. 94

²⁵⁴ στο ίδιο σελ 94

²⁵⁵ .Βεργόπουλος Κ, *Παγκοσμιοποίηση, Η μεγάλη χίμαιρα*, σελ 260, Εκδ. Λιβάνη

Επί προσθέτως:

- Διαφαίνεται μια έντονη τάση εσωστρέφειας με περιορισμό των αμυντικών δαπανών, με ανεπαρκή για τις προκλήσεις του μέλλοντος επίπεδα. Εγκαταλείπονται ενεργειακά και τεχνολογικά προγράμματα που θα μπορούσαν να εκσυγχρονίσουν τα ευρωπαϊκά αμυντικά συστήματα, στο μέτρο που θεωρούνται ανταγωνιστικά των αντίστοιχων αμερικανικών²⁵⁶.
- Η γαλλοβρετανική πρωτοβουλία του Σαιν Μαλό (1998) ουσιαστικά ενσωμάτωσε τις ευρωπαϊκές αμυντικές δυνάμεις στο πλαίσιο του NATO, εξυπηρετώντας τους σκοπούς της ατλαντικής συμμαχίας για υπαγωγή της αμυντικής Ευρώπης στους μηχανισμούς του.

Η Περίπτωση του Κοσόβου και η θεσμική θωράκιση της Ε.Ε.

Η πολεμικές επιχειρήσεις του NATO ανέδειξαν τα δραματικά ελλείμματα που έχει η Ε.Ε. σε πολιτικά μέσα και θεσμικά όργανα για τη διαχείριση προβλημάτων στον ίδιο τον ευρωπαϊκό χώρο. Η απουσία ιδίων πολεμικών ικανοτήτων δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση πως η Ε.Ε. ακολούθησε χωρίς βούληση τις Η.Π.Α. , αλλά πως δεν διέθετε τα δικά της μέσα προκειμένου να επέμβει²⁵⁷. Είναι χαρακτηριστικό πως η Ευρώπη αρχικά ζήτησε τη συνδρομή των Η.Π.Α. ενώ ο Γάλλος υπουργός εξωτερικών H. Vedrine προέβαλε το επιχείρημα πως μια ενδεχόμενη άρνησή τους να συμμετάσχουν κλόνιζε την συνοχή της ατλαντικής συμμαχίας.

Απαιτείται ολοκληρωμένη πολιτική για τα Βαλκάνια (πρόταση Ελλάδας) αλλά και ισορροπημένη ανθρωπιστική πολιτική χωρίς διακρίσεις πρόνοιας (Κουρδοι-Κοσοβάρτοι). Καθίσταται αναγκαία η θωράκιση της Ε.Ε. με γνήσια και ευέλικτα στρατεύματα που θα οδηγήσουν στην ενδυνάμωση της και θα της παρέχουν την ικανότητα άμεσης επέμβασης σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων αλλά και πρόληψης συγκρούσεων²⁵⁸ σε αυτόνομο πλαίσιο από του NATO. Η M. Albright σε συνέντευξή της στους New York Times (2000) είχε καταδείξει τις προθέσεις σχετικά με την δυναμική της ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας υπογραμμίζοντας πως θα η υλοποίησή της δε θα πρέπει να παραβιάζει τα **τρία D**.

²⁵⁶ στο ίδιο σελ 263

²⁵⁷ .Ιωακείμης Π.Κ, **Οικονομικός Ταχυδρόμος 20/5/1999**

²⁵⁸ Χώρες όπως η Σουηδία θεωρούν πως κάτι τέτοιο θα οδηγήσει στην στρατιωτικοποίηση της Ε.Ε.

1. **no Decoupling.** Δεν αποσυνδέει την Ευρώπη από την Αμερική
2. **no Duplication.** Δεν επαναλαμβάνει τις Νατοϊκές δραστηριότητες
3. **no Discrimination.** Δεν υποθάλλει διακρίσεις ανάμεσα στις χώρες του NATO.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας τον Ιούνιο του 1999 έδωσε ιδιαίτερη σημασία, στα πλαίσια της ενίσχυσης της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, στις αποστολές διαχείρισης κρίσεων, γνωστές επίσης και ως “αποστολές του Petersberg” στις οποίες αναφερθήκαμε παραπάνω. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όρισε ότι : “η Ένωση πρέπει να διαθέτει μια δυνατότητα αυτόνομης δράσης που θα υποστηρίζεται από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, να έχει τα μέσα να αποφασίσει να προσφύγει σε αυτές και να είναι έτοιμη να το πράξει προκειμένου να αντιδράσει στις διεθνείς κρίσεις, χωρίς να θίγονται οι δράσεις που αναλαμβάνονται από το NATO”.

Στο επόμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, η Προεδρία ανταποκρίθηκε κατά προτεραιότητα στην εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας να ενισχυθεί η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για την ασφάλεια και την άμυνα, προωθώντας τις εργασίες για τις στρατιωτικές και τις μη στρατιωτικές πτυχές της διαχείρισης κρίσεων.

Η Ένωση ως το 2003 θα έπρεπε να είναι σε θέση να μπορεί να αναπτύσσει εντός προθεσμίας εξήντα ημερών και για τουλάχιστον ένα έτος, δύναμη 60.000 προσώπων ικανών να εκτελούν όλες τις “αποστολές τύπου Petersberg” (αποστολές ανθρωπιστικού χαρακτήρα και διάσωσης, διατήρησης της ειρήνης και ειρήνευσης με τη χρήση μάχιμων δυνάμεων). Υπογραμμίζεται ότι η πραγματοποίηση αυτού του στόχου **δεν συνεπάγεται τη δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού**, διότι η ανάπτυξη εθνικών στρατευμάτων γίνεται με απόφαση των κρατών μελών.

Η πολιτική βούληση για το αν η ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα θα αποτελεί πυλώνα του NATO ή θα έχει μια διακριτή μορφή αυτόνομης στρατιωτικής ικανότητας περνάει σύμφωνα με πολλούς αναλυτές μέσα από τα εξής στάδια:

- Θεσμοποίηση της δυνατότητας **ενισχυμένων συνεργασιών** μεταξύ των κρατών-μελών στο τομέα της άμυνας

- Υλοποίηση ρήτρας αμοιβαίας αλληλεγγύης και ασφαλείας έναντι κάθε κινδύνου, οποιασδήποτε φύσης απειλεί τα κράτη-μέλη της ΕΕ
- Δημιουργία ευρωπαϊκής Υπηρεσίας ανάπτυξης και απόκτησης στρατιωτικής ικανότητας η οποία θα αναπτύξει την ευρωπαϊκή πολεμική βιομηχανία
- Αύξηση των στρατιωτικών δαπανών²⁵⁹ και συντονισμένη δράση για κοινή εκπαίδευση αξιωματικών και σύσταση πολυεθνικού Γενικού Επιτελείου για συνδυασμένες επιχειρήσεις²⁶⁰.

Στις πρόσφατες συνόδους του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων²⁶¹ έγιναν αποδεκτοί οι νέοι-μετά το Ελσίνκι- στρατιωτικοί στόχοι με αντίστοιχο χρονοδιάγραμμα έως το 2010 (Headline Goal) ²⁶². Η επίτευξη των στόχων αυτών, ουσιαστικά ενισχύει την αποτελεσματικότητα της δράσης Ένωσης και καταδεικνύει την αδιαμφισβήτητη πρόοδο της μετά το Ελσίνκι.

- Ανακοινώθηκε η δημιουργία **''Τακτικού στρατού άμεσης επέμβασης''** (*Battlegroups*). Η σημασία του για την άμεση αντίδραση της Ένωσης σε περιόδους κρίσεων και στην αντιμετώπιση **''απρόσμενων ταραχών''** είναι φανερή. Καθίσταται βέβαια σαφές που η διατήρηση ενός ευέλικτου σχήματος απαιτεί αύξηση των αμυντικών δαπανών κάτι που προϋποθέτει την άρση των αντιθέσεων μέσα στην ίδια την Ένωση σχετικά με το ύψος της χρηματοδότησης. Οι Σκανδιναβικές χώρες πρεσβεύουν πως κάτι τέτοιο θα επιφέρει την στρατιωτικοποίηση της Ε.Ε. ενώ χώρες όπως η Αγγλία παραμένουν αγκιστρωμένες στην ατλαντική συμμαχία.
- Εγκρίθηκε η παράταση -για ένα χρόνο - της επιχείρησης **''ΑΛΘΑΙΑ''** που διεξάγει Ευρωπαϊκή Ένωση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Επιχείρηση που έχει συμβάλει στη σταθεροποίηση της περιοχής και συνιστά τη πρώτη αυτόνομη αποτελεσματική ευρωπαϊκή παρουσία στη περιοχή. Η αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης δράσης καταδεικνύει τη θετικά απόληξη που υπάρχει όταν κυριαρχεί η πολιτική βούληση στη βάση

²⁵⁹ Οι ΗΠΑ δαπανούν για εξοπλισμό το διπλάσιο όλων των άλλων συμμάχων στο ΝΑΤΟ

²⁶⁰ www.euroobserver.com/eu/security

²⁶¹ http://www.europa.eu.int/comm/secretariat_general/impact/index_en.htm

²⁶² Πρωταρχικός Στόχος Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι, Δεκέμβριος 1999, <http://ue.eu.int/resc/military/el/headgoal.htm>

ενός συνολικού σχεδίου ανάπτυξης –εκδημοκρατισμού-ενσωμάτωσης των Βαλκανίων στο ευρωπαϊκό θεσμικό σύστημα²⁶³.

- Η έγκριση του “αμυντικού προϋπολογισμού” για το 2006 του Ευρωπαϊκού Αμυντικού Οργανισμού (Ε.Α.Ο.) είναι ιδιαίτερα σημαντική μιας και αυξημένη έμφση αποδίδεται στους τομείς της Έρευνας και της Τεχνολογίας²⁶⁴ με σκοπό την ποιοτικότερη αναβάθμιση της δράσης της Ένωσης. Η ανάπτυξη τεχνολογικής αμυντικής βιομηχανίας εξοπλίζει την Ε.Ε. με τα κατάλληλα εκέγγυα για τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής της δύναμης.
- Καταλυτική είναι η μεταρρύθμιση του τομέα ασφαλείας (Security Sector Reform) μιας και η ΕΠΠΑ μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της ευημερίας και στην ειρηνική συνύπαρξη μειονοτήτων μέσω μιας συνολικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα ενισχύει τόσο την εσωτερική όσο και τη διεθνή συνεργασία, σύμφωνα με τις αρχές στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Είναι απαραίτητη επομένως η θεσμική και ουσιαστική κατοχύρωση της Ένωσης με γνήσια Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Άμυνα που θα της δίνει συνοχή και αποτελεσματικότητα στη δράση της²⁶⁵. Η εκχώρηση στρατιωτικών δυνατοτήτων άσκησης αμυντικής πολιτικής με στρατιωτικά μέσα από τα κράτη μέλη (military capabilities) δεν επαρκεί, εάν η Ε.Ε. δεν αποκτήσει τις κατάλληλες δομές και τους αναγκαίους μηχανισμούς πληροφόρησης. Καθίσταται λοιπόν αναγκαία η στρατιωτική αυτάρκεια της Ένωσης, χωρίς να απαιτείται η προσφυγή στις δυνάμεις του NATO για την υλοποίηση των στόχων της. Η αναγκαιότητα αυτή δεν υπονομεύει το ρόλο της Ατλαντικής Συμμαχίας, αλλά συμβάλλει στις συντονισμένες προσπάθειες για τη διασφάλιση της σταθερότητας και της ειρήνης στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας και έναντι των νέων ασύμμετρων απειλών.

²⁶³ Κουλουμπής Θ., *Περιοδικό Αντι*, 9/4/2003, σελ. 45

²⁶⁴ Έγγρ. 13629/05

²⁶⁵ Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Βρυξελλών 15-16/12/2005

Η Περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. στη Νοτιοανατολική Ευρώπη στο ζήτημα της ασφάλειας

Η αρχή της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) επισημοποιήθηκε το 1992 με τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Λίγους μόλις μήνες αργότερα ξέσπασε ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε χωρίς επιτυχία να διαμεσολαβήσει για την εξεύρεση πολιτικής λύσης στην κρίση εκείνη. Καθώς η ΕΕ δεν διέθετε ένοπλες δυνάμεις, τα κράτη μέλη της μπορούσαν να παρέμβουν αποκλειστικά στο πλαίσιο των δυνάμεων του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ που στάλθηκαν αργότερα στην περιοχή.

Από το 1989 μέχρι περίπου τα τέλη της δεκαετίας του 90, η απουσία περιφερειακής στρατηγικής παράλληλα με την τάση σύναψης διμερών σχέσεων μεταξύ των κρατών έκανε ακατόρθωτη τη δημιουργία ενιαίας στρατηγικής στον ποικιλόμορφο χώρο των Βαλκανίων. Τα ανταγωνιστικά εθνικά συμφέροντα άρχισαν να απαλείφονται στη μετά-Dayton περίοδο, παρόλα αυτά η πολιτική και οικονομική αστάθεια, τα μειονοτικά προβλήματα που επικρατούσαν με τις έντονες και συχνά καθοδηγούμενες αποσχιστικές τάσεις αλλά και η έλλειψη συντονισμού είχε ως απόρροια την επίτευξη ελάχιστης προόδου μέχρι και μετά το πέρας του πολέμου.

Η εποχή μετά την κρίση χαρακτηρίζεται από μια αναδιοργανωμένη διαδικασία στα πλαίσια συνεκτικής περιφερειακής προσέγγισης, με συντονισμένες δράσεις οικονομικής βοήθειας σε μια πιο ισορροπημένη εφαρμογή της αρχής της αιρεσιμότητας²⁶⁶.

Η στρατηγική της ΕΕ έχει ως βασικούς συντελεστές:

- I. **Το Σύμφωνο Σταθερότητας.** Αποτελεί το κεντρικό άξονα πολυμερούς συνεργασίας και ανοικοδόμησης της περιοχής. Χρηματοδοτικά ενισχύεται από την Ε.Ε. αλλά και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, δωρητές και οικονομικά ιδρύματα, κάτι που ίσως να εμποδίζει την Ένωση να θέσει σε εφαρμογή απόλυτα τα σχέδιά της. Το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών κατευθύνονται στις υποδομές, ενώ ένα μικρό μέρος παρέχεται σε θέματα ασφάλειας.²⁶⁷

²⁶⁶ Αναστασιάκης Οθ., **Η πολιτική της ΕΕ για τη περιφερειακή συνεργασία στη ΝΑ Ευρώπη.**

Ανασκόπηση ΕΛΙΑΜΕΠ 2002 σελ 190 εκδ Σιδέρης

²⁶⁷ στο ίδιο σελ 191

II. **Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.** Αποτελεί κομβικό σημείο στη διαδικασία σταθεροποίησης μιας και διαμορφώνει το προθάλαμο ένταξης των χωρών των Βαλκανίων στην Ε.Ε. . Καθοριστικής σημασίας όπως αποφασίστηκε και στη Συνοδό Κορυφής του Ζάγκρεμπ, είναι ο τομέας του **πολιτικού διαλόγου** ως θεσμικό μέσο επίλυσης συγκρούσεων αλλά και πρόληψης κρίσεων. Ο πολιτικός διάλογος διευρύνει λειτουργικά τις δυνατότητες της ΕΕ, και αντισταθμίζει σε κάποιο βαθμό την έλλειψη «καθαρής» στρατιωτικής δύναμης.

III. **Η Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση**²⁶⁸. Η οικονομική βοήθεια αποσκοπεί στη προαγωγή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, στον εκσυγχρονισμό των δομών, την ενοποιημένη διαχείριση των συνόρων. Ζητήματα που ενισχύουν παράλληλα με τον πολιτικό διάλογο την ασφάλεια στη περιοχή και δίνουν στην Ε.Ε. το ρόλο του επιδιαιτητή στη περιοχή ως ένα βαθμό²⁶⁹.

Δυσχέρειες στη διασφάλιση ενός σταθερού επιπέδου ευημερίας και ασφάλειας στη περιοχή

Παρά τη βούληση της Ε.Ε. να προωθήσει τη μελλοντική ενσωμάτωση των βαλκανικών χωρών στην ενωμένη Ευρώπη, δημιουργώντας ένα ευρύτερο περιβάλλον σταθερότητας, η περιοχή των Βαλκανίων και του Κοσσυφοπεδίου διέρχεται ακόμα μια ρευστή περίοδο. Η κριτική ασκείται πάνω στα εξής θέματα:

- Όλες οι περιφερειακές πρωτοβουλίες έχουν βραχυπρόθεσμους στόχους – κυρίως τη διαχείριση πολεμικών συρράξεων – και όχι ένα μελλοντικό σχεδιασμό. Η κοντόφθαλμη και αποσπασματική πολιτική της Ε.Ε. διευρύνει το κλίμα ανασφάλειας ²⁷⁰ και ενισχύει τις τάσεις ασφάλειας στη περιοχή
- Οι περισσότερες συνεργασίες είχαν ως κύριους εκφραστές όχι τα άμεσα ενδιαφερόμενα μέλη αλλά εξωτερικούς παράγοντες με

²⁶⁸ Το 2006 η Ένωση θα παράσχει 483εκ. ευρώ μέσω του προγράμματος CARDS

²⁶⁹ Regional Strategy Paper 2002-06 CARDS Assistance Programme to the western balkans ,
Commission of the E.C.

²⁷⁰ . Ioakeimidis P.C, "Greece, the E.U. and S.E. Europe past failures and future prospects" στο "Greece and the New Balkans:Challenges and Oppurtunities, p 56 New York, Pella 1999

αποτέλεσμα τα αποτελέσματα των δράσεων να μην γίνονται αντιληπτά από τους αποδέκτες της²⁷¹.

- Το Σύμφωνο Σταθερότητας χαρακτηρίζεται από πολλούς αναλυτές αρκετά φιλόδοξο σε μια περιοχή με οικονομική οπισθοδρόμηση, ανασφάλεια και χαμηλό βαθμό ενοποίησης με την ΕΕ. Απαιτείται μια ριζική αναθεώρησή του μιας και δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε ζητήματα υποδομών, ενώ η χρηματοδοτική ενίσχυση για την ασφάλεια και τον εκδημοκρατισμό κρίνεται ανεπαρκής.

Η ιδιαιτερότητα του Κοσσυφοπεδίου έχει ευρύτερες νομικές και πολιτικές διαστάσεις. Το ερώτημα γεννιέται ως προς το εάν έχουν τη δυνατότητα οι Κοσσοβάροι να διεκδικήσουν την απόσχισή τους.

Θα πρέπει να κάνουμε τρεις επισημάνσεις:

- Η μεταπολεμική πρακτική του ΟΗΕ έδειξε πως η αρχή της *αυτοδιάθεσης* δεν εφαρμόζονταν παρά μόνο στους αποικιακούς λαούς και στους λαούς υπό ξένο (*Παλαιστίνη*) ή *Ρατσιστικό ζυγό (Αφρική)*. Όπου αυτό έλαβε χώρα, αυτό δικαιολογήθηκε επειδή τα αποσχισθέντα εδάφη είχαν ενσωματωθεί με τη χρήση βίας (*Βαλτικά Κράτη*)²⁷².
- Οι Κοσσοβάροι αποτελούν *μειονότητα και όχι λαό*, και το διεθνές δίκαιο είναι αρνητικό σε όλα τα κείμενα (ΟΗΕ, ΟΑΣΕ κείμενο Γενεύη 91, ΣτΕ) σχετικά με το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των μειονοτήτων (κριτήριο του πληθυσμού).
- Ενώ το διεθνές δίκαιο βάσει της αρχής της αποτελεσματικότητας αποδέχεται την απόσχιση αν τελικά επικρατήσει (αν και δεν την έχει εγκρίνει), *εντούτοις η μη νόμιμη δράση εξωτερικού παράγοντα* (δράση NATO χωρίς έγκριση ΟΗΕ), θεωρείται παράνομη άσκηση βίας και δεν αναγνωρίζεται²⁷³.

Η απόσχιση λοιπόν του Κοσσυφοπεδίου ως απόληξη βίας (παράνομης) αντιβαίνει στους διεθνείς κανόνες δικαίου και σύμφωνα με τον καθηγητή της

²⁷¹ . Αναστασάκης Οθ, *Η πολιτική της ΕΕ για τη περιφερειακή συνεργασία στη ΝΑ Ευρώπη. Ανασκόπηση ΕΛΙΑΜΕΠ 2002* σελ 189 εκδ. Σιδέρης

²⁷² Μπρεδήμας Α. , *Αντί* , 18/4/1999

²⁷³ Εφημ *Ελευθεροτυπία* 21/4/06, σελ. 36

Νομικής Κ. Μπρεδήμα θα δημιουργήσει νομική ρευστότητα στη περιοχή όπου οι ιοχυροί θα επιβάλλουν λύσεις ανάλογα με το συμφέρον τους²⁷⁴.

Μια ενδεχόμενη ανεξαρτητοποίηση της περιοχής κάλλιστα θα μπορούσε να επιφέρει ζητήματα ανεξαρτητοποίησης στο μέλλον της Θράκης, της Κορσικής, της Βοιβοντίνα.

Το μοντέλο ανεξαρτησίας που προτείνει η διεθνής κοινότητα πρέπει να θέτει ως προτεραιότητα την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη στη περιοχή. Οι θεσμοί της Ε.Ε. επιθυμούν την υλοποίηση τριών προϋποθέσεων

- τη λειτουργία των κεντρικών θεσμών
- τον σεβασμό της θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- την οικονομική ανάπτυξη

Υπάρχει ωστόσο μια περιοχή στην οποία η διεθνής κοινότητα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο μιας πιο παρεμβατικής αποστολής: το βόρειο Κόσσοβο και συγκεκριμένα η Μιτρόβιτσα, όπου οι σερβικές παράλληλες δομές αντιστέκονται εξίσου στην προσωρινή κυβέρνηση της περιοχής²⁷⁵. Το να αφεθεί ελεύθερη μια νέα κυβέρνηση στο Κόσσοβο προκειμένου να προσπαθήσει να ενσωματώσει το βορρά, θα προκαλούσε μια άμεση ρήξη. Μια μεταβατική διεθνής αρχή είναι η μόνη λογική απάντηση στο πρόβλημα όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα.

Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία

Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία είναι η πιο σημαντική περιφερειακή διαδικασία, που συμβαίνει σήμερα στη Μεσόγειο, κυρίως γιατί έχει καταφέρει να συγκεντρώσει ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση και 12 Μεσογειακές χώρες στη Βόρειο Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Πλέον τα μέλη της EuroMed Partnership είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ιορδανία, ο Λίβανος, το Μαρόκο, η Παλαιστινιακή Αρχή, η Συρία, η Τυνησία και η Τουρκία. Η τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπεριέλαβε άλλα δύο μέλη της Μεσογειακής Συνεργασίας και έτσι η ΕΜΣ αριθμεί συνολικά 35 κράτη μέλη²⁷⁶. (Η Λιβύη έχει καθεστώς παρατηρητή από το 1999)

²⁷⁴ Η Κρίση στο Κόσσοβο σελ 77 εκδ Παπαζήση.

²⁷⁵ Κ. Καπόπουλος, Διεθνείς Εξελίξεις, Τεύχος 4, σελ. 65

²⁷⁶ J.Solana, *Barcelona Ten Years On. New Impetus for a Lasting Vision*, Eurofuture Winter 2005

Ωστόσο, το διεθνές περιβάλλον έχει μεταβληθεί άρδην από τη στιγμή της δημιουργίας της, γεγονός που υποβάλλει τη Ευρωμεσογειακή συνεργασία σε μεγάλες πιέσεις για μεταρρύθμιση. Όταν η Ευρωμεσογειακή συνεργασία συστάθηκε το 1995, στη Μέση Ανατολή επικρατούσε ένα πνεύμα ειρηνευτικών συνομιλιών, στο διεθνές σύστημα υπήρχε ένα πνεύμα πολυμερούς συνεργασίας. Σήμερα, η ειρηνευτική διαδικασία έχει καταρρεύσει, η βία και η μονομέρεια χαρακτηρίζουν τη Μέση Ανατολή, ιδιαίτερα στις σχέσεις μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης, ενώ η 11η Σεπτεμβρίου και η εμπλοκή των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή έχουν αλλάξει τα δεδομένα ²⁷⁷.

Το τρομοκρατικό χτύπημα βέβαια δεν αποτελεί το αίτιο κρίσης στο ξεκίνημα του νέου αιώνα. Αυτές οι τρομοκρατικές ενέργειες προέρχονται από την πολιτικοοικονομική αποτυχία του μουσουλμανικού κόσμου, ίσως και την αποτυχία της Δύσης²⁷⁸. Συστατικά στοιχεία της κρίσης αποτελούν: η ευρύτερη γεωπολιτική αστάθεια, η αναποτελεσματική προώθηση δικτύων μεταφοράς, τεχνογνωσίας και οικονομικής συνεργασίας²⁷⁹. Η πρακτική τόσων χρόνων έχει δείξει πως η δημιουργία ενός χώρου ασφάλειας και σταθερότητας στη περιοχή της Μέσης Ανατολής δε μπορεί να βασιστεί μόνο στα στρατιωτικά μέσα. Η ΕΜΣ «βλέπει» την οικονομική ανάπτυξη²⁸⁰ ως τον προθάλαμο της ευημερίας και της σταθερότητας στη περιοχή. Ως εκ τούτου η ΕΜΣ αντιπροσωπεύει περισσότερο μια ισορροπία ανάμεσα στα ευρωπαϊκά και νότια μεσογειακά συμφέροντα, παρά μια ομάδα κοινών ευρω-μεσογειακών συμφερόντων²⁸¹.

Η Διαδικασία της Βαρκελώνης άρχισε το 1995 με μία Διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των 15 –τότε– κρατών μελών της Ε.Ε. και των 12 Μεσογειακών εταίρων τους και προβλέπει συνεργασία σε τρεις τομείς: α) Πολιτική και Ασφάλεια, β) Οικονομία και Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης, και γ) Κοινωνικά, Πολιτιστικά και Ανθρωπιστικά Ζητήματα. Η Συνεργασία σε θέματα Πολιτικής και Ασφάλειας έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός «Ευρωμεσογειακού Χάρτη Ειρήνης και Σταθερότητας». Η Οικονομική και Χρηματοδοτική Συνεργασία στοχεύει στην προώθηση της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, όχι μόνο μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των μεσογειακών χωρών, αλλά και του ενδομεσογειακού εμπορίου. Προωθούνται Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου, όπως η Συμφωνία Agadir του Φεβρουαρίου 2004 μεταξύ

²⁷⁷ ΚΕΜΜΕΣ, Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μ.Α. και τη Μεσόγειο Τεύχος 9, 2/06

²⁷⁸ Τα Νέα 4-11-01

²⁷⁹ Ξενάκης Δ., **Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία μετά τη κρίση**, σελ 109 Ανασκόπηση ΕΛΙΑΜΕΠ, 2002

²⁸⁰ Αναμένεται να λειτουργήσει σαν Ζ.Ε.Σ. ως το 2015

²⁸¹ Ξενάκης Δ., **Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία μετά τη κρίση**, σελ. 115 Ανασκόπηση ΕΛΙΑΜΕΠ 2002

του Μορόκου, της Τυνησίας, της Αιγύπτου και της Ιορδανίας ενώ γίνεται προσπάθεια ελάττωσης των διοικητικών εμποδίων μέσω μέτρων, όπως η εναρμόνιση των τεχνικών προτύπων. Η συνεργασία σε Κοινωνικά, Πολιτιστικά και Ανθρωπιστικά Ζητήματα στοχεύει στην εμβάθυνση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των λαών της περιοχής²⁸². Στη συνεργασία εντάσσεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και η συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και της μετανάστευσης.

Τα εργαλεία με τα οποία προσπαθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να προωθήσει τους σκοπούς της είναι οι Συμφωνίες Σύνδεσης με τα κράτη της περιοχής. Αντίθετα από τις συμφωνίες των υποψηφίων προς ένταξη χωρών, αυτές οι συμφωνίες παρέχουν ένα χρονοδιάγραμμα στα κράτη για τη μετάβαση στο ελεύθερο εμπόριο. Οι Συμφωνίες Σύνδεσης είναι σε ισχύ με την Τυνησία από το 1998, με το Ισραήλ και με το Μορόκο από το 2000, με την Αλγερία το 2001, με την Ιορδανία και το Λίβανο από το 2002, την Αίγυπτο το 2004, ενώ η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων με τη Συρία στο τέλος του 2004 συμπληρώνει το πλέγμα των σχέσεων με τα κράτη της περιοχής²⁸³. Τέλος, υπάρχει μία ενδιάμεση Συμφωνία Σύνδεσης με την Παλαιστινιακή Αρχή από το 1997. Το κύριο χρηματοδοτικό εργαλείο για τις Συνεργασίες είναι τα προγράμματα MEDA (*Mesures d'ajustement*) I & II που παρείχαν χρηματοδότηση περίπου 20 δισ. Ευρώ (9 δισ. σε επιχορηγήσεις από το MEDA και 11 δισ. από δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων). Το MEDA θα αντικατασταθεί το 2007 από το νέο Ευρωπαϊκό Μέσο Συνεργασίας και Γειτονίας (*European Neighborhood and Partnership Instrument*). Ο διάλογος και η συνεργασία έχει επεκταθεί και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Από το Σεπτέμβριο του 2005 άρχισαν συναντήσεις μεταξύ επιλεγμένων δημοσιογράφων, ώστε να σχεδιαστεί η επιρροή τους στην πολιτική των κρατών στις επόμενες φάσεις της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας.

Τα επιτεύγματα της δεκαετούς προσπάθειας, σύμφωνα με την Ε.Ε., συνίστανται στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης για τη συνεργασία στους τομείς της μετανάστευσης και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, στην καλύτερευση της ζωής των κατοίκων λόγω της βελτίωσης της παιδείας και των ευκαιριών εργασίας. Επίσης, τα δασμολογικά εμπόδια μειώνονται και διαφαίνεται η προοπτική μίας περιοχής ελεύθερου εμπορίου.

²⁸² KEMMES, Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μ.Α. και τη Μεσόγειο Τεύχος 9, 2/06

²⁸³ E.F.A.R. *From EMP to ENP: What is at Stake with the ENP towards the S.Mediterranean?* V.10 2005, p. 33

Στον πολιτικό τομέα, η ΕΕ στη προσπάθειά της να δημιουργήσει μια ζώνη αυξανόμενης ασφάλειας και σταθερότητας υπερβαίνει τη μέχρι σήμερα μορφή συνεργασίας και επιδιώκει να αναπτύξει στενότερους πολιτικούς δεσμούς προσδίδοντας εκείνα τα εφόδια αλλά και τη απαιτούμενη βοήθεια στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (European Neighborhood Policy) για την υλοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων που θα ωθήσουν στην οικονομική μεγέθυνση. Ο πρώην πρόεδρος της Επιτροπής R. Prodi είχε τονίσει πως *η ΕΕ έχει ανάγκη και θα πρέπει να εργαστεί για τη δημιουργία ενός δακτυλίου Φίλων γύρω από τα εξωτερικά της σύνορα, τον οποί θα αποτελούν κράτη, με τα οποία η ΕΕ πρέπει να συνεργάζεται χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα προοπτική ένταξης για τις εν λόγω χώρες*²⁸⁴.

Όπως σημειώνει ο Ισπανός πρωθυπουργός José Luis Rodríguez Zapatero στη συνέντευξη του στο περιοδικό Afkar/Ideas, η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία ήταν το μόνο περιφερειακό forum όπου κάθονταν στο ίδιο τραπέζι το Ισραήλ, η Παλαιστινιακή Αρχή, η Συρία και ο Λίβανος. Το γεγονός πάντως πως στη φετινή διάσκεψη δεν παρέστησαν πολλοί αρχηγοί των αραβικών κρατών (μεταξύ αυτών και ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Mubarak), ενώ το Ισραήλ απείλησε να αποχωρήσει από το Κοινοβούλιο της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας αν δεν σταματήσουν «να του συμπεριφέρονται σαν ένα σάκο του μποξ», δείχνει πως ο δρόμος είναι πολύ μακρύς ακόμα.

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας σηματοδοτεί το πέρασμα από την αρνητική αιρεσιμότητα στη θετική αιρεσιμότητα, πράγμα που σημαίνει πως η βοήθεια θα κατευθύνεται στα κράτη που εφαρμόζουν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, αν και αυτό απομένει να αποδειχθεί στην πράξη²⁸⁵. Η δημιουργία της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας πλησιάζει στη (νέο)φιλελεύθερη προσέγγιση των διεθνών σχέσεων, η οποία αποδέχεται μεν τη Ρεαλιστική ανάλυση των διλημάτων ασφαλείας που αντιμετωπίζουν οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος - τα κράτη-, πιστεύει δε στη βαρύνουσα σημασία της οικονομίας της αγοράς, του ελεύθερου ανταγωνισμού, και της φιλελευθεροποίησης²⁸⁶. Εφαρμόζοντας αυτές τις πολιτικές, θα προωθηθεί το εμπόριο, γεγονός που θα αυξήσει την ευημερία των κρατών, ωθώντας τα να αποδεχθούν την ειρηνική επίλυση των διάφορων και να διαρρήξουν το δίλημμα

²⁸⁴ Speech by Prodi "Wider Europe"- A proximity Policy as the key to stability, Sixth ecsa-World conference 12/2002

²⁸⁵ Χαρδαλούπας Α., *Διεθνείς Εξελίξεις*, Τεύχος 4, σελ. 85

²⁸⁶ ΚΕΜΜΕΣ, *Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μ.Α. και τη Μεσόγειο* Τεύχος 9, 2/06

ασφαλείας τους, επιτυγχάνοντας απόλυτα κέρδη. Στην πραγματικότητα, αυτό το σχήμα όμως δεν έχει λειτουργήσει, καθώς τα κράτη προτιμούν τα σχετικά κέρδη (κέρδη ενός κράτους σε σχέση με το άλλο), παρά τα απόλυτα, πράγμα που αντικατοπτρίζεται στις επιλογές πολιτικής τους. π. χ. Οι προτεραιότητες της Γαλλικής κυβέρνησης είναι η πρόληψη της μετανάστευσης και η κοινωνική ανάπτυξη των χωρών αυτών, αλλά προτιμά να συνδιαλέγεται με τα κράτη σε διμερή βάση ανάλογα με τις συνθήκες, παρά στο πολυμερές πλαίσιο της Euro-Med.

Ωστόσο, πολλά στοιχεία υποδηλώνουν πως δεν πρόκειται για μία αμιγή νεοφιλελεύθερη προσέγγιση, καθώς τα Ευρωπαϊκά κράτη, παράλληλα με την εισαγωγή της αρχής της ειδικής και διαφοροποιημένης μεταχείρισης, έχουν μία πολυδιάστατη προσέγγιση, που συμπεριλαμβάνει κοινωνικά και πολιτιστικά ζητήματα, μαζί φυσικά με τα ζητήματα ασφαλείας. Επίσης, προσπαθώντας να ελαφρύνει το μεγάλο κοινωνικό κόστος της προσαρμογής, τα Ευρωπαϊκά κράτη παρέχουν βοηθήματα είτε με την χρηματοδότηση δημιουργίας υποδομών είτε με την αποζημίωση της χώρας για τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

Παράλληλα με την Ευρωμεσογειακή Συνεργασία εξελίσσεται και ο Ευρωμεσογειακός διάλογος του NATO, που καλύπτει το κομμάτι της ασφάλειας στην περιοχή της Μεσογείου. Ο Ευρωμεσογειακός διάλογος του NATO είναι ένα σχήμα συνεργασίας που δρα επικουρικά στην περιοχή της Μεσογείου, έχοντας μία εποικοδομητική επίδραση στις σχέσεις των Μεσογειακών κρατών αντισταθμίζοντας τα προβλήματα που αναφέρονται στη συνεννόηση των Μεσογειακών κρατών για ζητήματα ασφαλείας. Από τον Δεκέμβριο του 1994 το NATO έχει εμπλακεί στον Ευρωμεσογειακό Διάλογο με τις εξής χώρες: Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Μαυριτανία, Μαρόκο και Τυνησία. Η οικονομική και πολιτική ισχύ των συγκεκριμένων χωρών είναι εμφανής και ο ρόλος που διαδραματίζουν στη περιοχή πλέον καθοριστικός. Η συνύπαρξη του NATO και της ΕΕ στην ίδια περιοχή δημιουργεί αμφιβολίες για το κατά πόσο μπορεί να εγκαθιδρυθεί μια γνήσια ευρωμεσογειακή συνεργασία ή δράση της ΕΕ επικαλύπτεται από την παρουσία της ατλαντικής συμμαχίας.

Σε αυτό το σημείο κυριαρχούν τρεις απόψεις:

- A. Η πρώτη άποψη υποστηρίζει **πως απαιτείται ομαλή συνεργασία μεταξύ NATO-ΕΕ προκειμένου να διασφαλιστεί η σταθερότητα στη**

περιοχή. Προϋπόθεση όμως είναι η διακριτή παρουσία των οργανισμών μέσα σε ένα διαφανές πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών²⁸⁷. Η ειδοποιός διαφορά βρίσκεται στην απουσία ανταγωνισμού και στον ισότιμο καταμερισμό των ρόλων.

- B. Η δεύτερη θέση επιδιώκει να απομυθοποιήσει **την αυταπάτη του ανταγωνισμού μεταξύ ΕΕ και NATO και να τονίσει πως η ΕΕ ουσιαστικά συμπράττει παθητικά στις προσδοκίες του NATO**. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις η ΕΕ επιδεικνύει χαρακτηριστική εσωστρέφεια στη δράση της, την ίδια ώρα που Ευρωπαίοι Ηγέτες δραστηριοποιούνται έντονα στα πλαίσια του NATO.
- C. Τέλος υπάρχει μια ακόμα θεωρία που προσβέυει την άποψη πως **η ΕΕ οφείλει να λάβει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες**, που θα αποδεικνύουν τη δυναμική της ΕΜΣ στη περιοχή, ενισχύοντας περισσότερο τη θεσμική δομή της δια- περιφερειακής συνεργασίας στη περιοχή²⁸⁸.

Η άποψη των Μεσογειακών κρατών δεν διακρίνεται από μεγάλη εμπιστοσύνη για τις προθέσεις των Ευρωπαίων εταίρων τους σε κάθε περίπτωση. Σημαντική θέση στο τελευταίο Πρόγραμμα Δράσης (Action Plan), κατέχουν τα θέματα της *πρόληψης συγκρούσεων, της διαχείρισης κρίσεων και του πολιτικού διαλόγου*. Η καχυποψία που διαφαίνεται από μέρους των Κρατών-Μελών της Νοτίου Μεσογείου, απεικονίζεται στο γεγονός πως δεν επιθυμούν να προσδιορίζονται ως «χώρες κρίσης» (Risk Countries) κάτι, που δεν τις καθιστά περιοχές επέμβασης²⁸⁹.

Το Ισραήλ είναι μία χαρακτηριστική περίπτωση, καθώς διατηρεί τις αμφιβολίες του τόσο για τις προθέσεις και την ειλικρίνεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και για την αμεροληψία της²⁹⁰.

Μία μερίδα του ισραηλινού πληθυσμού πιστεύει πως η Ευρώπη είναι προκατειλημμένη εναντίον του, και για αυτό δεν μπορεί να την εμπιστευτεί αναφορικά με την ασφάλειά του. Παράλληλα, το Ισραήλ θεωρεί πως η θέση του δεν είναι στη Μεσόγειο, αλλά στην Ευρώπη. Άρα δεν υπάρχει λόγος, να

²⁸⁷ Eurofuture Winter 2005 p.21

²⁸⁸ Eurofuture, A. Barrio, *Ups and Downs of the Security Dimension: An assessment for the Fututre*, p.17

²⁸⁹ ασύμμετρες

²⁹⁰ S. Bishop, *Euro-Mediterranean Security* p.86, Ash gate 2003

προωθήσει τη συνεργασία σε επίπεδο Μεσογειακής Συνεργασίας, αφού ο στόχος του είναι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εκτός από την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών του Βορρά και των αναπτυσσόμενων του Νότου, από αυξανόμενες εντάσεις και κρίσεις, χαρακτηρίζονται οι σχέσεις και μεταξύ των αναπτυσσομένων χωρών της νότιας Μεσογείου. Τα αραβικά κράτη δεν αισθάνονται καθόλου άνετα να συνεργάζονται με το Ισραήλ σε πολυμερές επίπεδο, διευκολύνοντας την προώθηση της ευημερίας του, όσο υπάρχει ανοικτό το παλαιστινιακό ζήτημα. Η επιδείνωση των αραβοϊσραηλινών σχέσεων αποτελεί το δυσκολότερο εμπόδιο για την περαιτέρω σύσφιξη των ευρωμεσογειακών σχέσεων

Αυτό δεν σημαίνει πως η συνεργασία μεταξύ τους είναι αγαστή, καθώς εκτός από τις κρατικές διαφορές τους, τα μέτρα που τους ζητείται να εφαρμόσουν έχουν βαθύτατες συνέπειες στο εσωτερικό²⁹¹.

Η ενότητα μέσα στη ποικιλομορφία λαμβάνει χώρα πλήρως στη περιοχή της Μεσογείου και το είδος της συνεργασίας που πρέπει να υιοθετηθεί θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό και την εξέλιξή της²⁹². Προς το παρόν η *υποδομή* του ευρωμεσογειακού συστήματος υστερεί στη θεσμοθέτηση μηχανισμών συλλογικής δράσης, αδυνατεί να μετασχηματίσει το αόριστο σύνολο από νόρμες σε δεσμευτικούς κανόνες συμπεριφοράς και υστερεί στη μετεξέλιξη του πλαισίου οικονομικής ανισοκατανομής σε μια Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών²⁹³. Παρόλα αυτά το ελεύθερο εμπόριο δε μπορεί από μόνο του να αποτελέσει το μέσο για την κοινωνική, πολιτική και οικονομική μεταβολή. Ο εκδημοκρατισμός περνάει μέσα και από άλλα στάδια. Πολλοί υποστηρίζουν²⁹⁴ πως ο *πολιτισμικός διάλογος*, που θα υπερβαίνει τις ιστορικές μνήμες της αντιπαλότητας, της περικαράκωσης και του κατακερματισμού, έχει την ικανότητα να συμβάλλει στην αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία.

Πρόγραμμα Δράσης – Προτάσεις –Οι επτά πυλώνες της επιτυχίας

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2004 προχώρησε στην σύνταξη κειμένου με τίτλο: ***Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Συνεργασίας στη Μεσόγειο***

²⁹¹ S. Bishop, *Euro-Mediterranean Security* p.103, Ash gate 2003

²⁹² *European Foreign Affairs Review, Towards a New Euro-Mediterranean Neighborhood Space* V.10 2005 p.76

²⁹³ Ξενάκης Δ., *Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία μετά τη κρίση*, σελ. 118, Ανασκόπηση ΕΛΙΑΜΕΠ 2002

²⁹⁴ E. Said , *Ένας πόλεμος χωρίς μέτωπα*, Το Βήμα 7/10/01

και στη Μέση Ανατολή που ακολουθούσε την ίδια αδρανή προσέγγιση στη περιοχή²⁹⁵. Ανάμεσα στα προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών²⁹⁶, πρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

- Δράση για τη μη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής
- Ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου
- Αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μέσω αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας.

Η στάσιμη αυτή προσέγγιση του θέματος²⁹⁷ φαίνεται να απορρέει από τη αδυναμία των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων να αντιληφθούν πως τα πλεονεκτήματα από μια τέτοια δράση είναι ελάχιστα. Είναι επίσης φανερό πως οι κυβερνήσεις επιδεικνύουν ελάχιστη προσοχή στις συνέπειες που θα υπάρξουν μακροπρόθεσμα στη περιοχή μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο. Η απουσία κινήτρων για την προαγωγή ενός γόνιμου διαλόγου στο ζήτημα της μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων, καθιστά επικίνδυνη μια τέτοια διαδικασία. Παράλληλα η περιορισμένη πρόοδος του πρώτου κεφαλαίου της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, αποδίδεται σε διάφορους παράγοντες. Υπάρχουν εφτά²⁹⁸ πυλώνες που μπορούν να αποτελέσουν εφελτήριο προβληματισμού και προτάσεων:

Προσδιορίζοντας τη στρατηγική περιοχή

Ο χώρος της Μεσογείου όπως προσδιορίστηκε από τη συνδιάσκεψη της Βαρκελώνης, ήταν κυριολεκτικά ανεπαρκής προκειμένου να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες προκλήσεις της ασφάλειας στη περιοχή, ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο στο Ιράκ, αν και η πρόοδος σε κάποιους τομείς της συνεργασίας μεταξύ των κρατών ήταν διόλου ευκαταφρόνητη.

Πρόταση: Παροχή κινήτρων για την οικοδόμηση ενός ευρύτερου διαλόγου, προσθέτοντας και τη περιοχή του Καυκάσου στην ατζέντα. Αποφυγή όμως κάθε διαστρέβλωσης του υγιούς εμπορίου στη περιοχή.

Αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

²⁹⁵ Eurofuture, A. Barrio, **Ups and Downs of the Security Dimension: An assessment for the Fututre**, p.17

²⁹⁶ Ως Ασύμμετρες απειλές μπορούν να οριστούν: Η ανάπτυξη του πολιτικού Ισλάμ, η διεθνής τρομοκρατία, η διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής, το έλλειμμα δημοκρατίας, η κατανομή υδάτων στη περιοχή, η λαθρομετανάστευση. Σεμινάρια ΙΔΟΣ για τη Μέση Ανατολή

²⁹⁷ στο ίδιο σελ 18

²⁹⁸ www.ucm.es/info/unisci

Η απουσία ενός ξεκάθਾਰου, συνεκτικού πλαισίου που θα παρέχει τις ρήτρες μιας αμοιβαίας και συντονισμένης συνεργασίας στο τομέα της ασφάλειας είναι εμφανής. Ο αγώνας ενάντια στη τρομοκρατία δεν αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα για τη δομική μετεξέλιξη της ασφάλειας και της άμυνας στη Μεσόγειο. Η προσπάθεια εισαγωγής του θέματος της ανθρώπινης ασφάλειας, είναι εντελώς λανθασμένη και αντιφατική²⁹⁹ μιας και ανάμεσα στους πιο σημαντικούς εταίρους της ΕΜΣ βρίσκονται αρκετά ολοκληρωτικά καθεστώτα.

Πρόταση: Αποφυγή της χρησιμοποίησης της έννοιας της Ισλαμικής τρομοκρατίας ως στρατηγικής απειλής.

Αναθεώρηση των προσδοκιών που έχουν οι συμβαλλόμενες χώρες

Η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση Βορρά – Νότου και η ασύμμετρη ανάπτυξή των χωρών της Μεσογείου, καθιστά καίριο το πρόβλημα της κοινής αντιμετώπισης πολεμικών αναταραχών, της κοινής διαχείρισης κρίσεων. Παρόλα αυτά τα απουσιάζουν τα μέτρα που θα «καθησυχάσουν» τις νότιες χώρες της Μεσογείου και θα προωθήσουν την αναδιοργάνωση της ασφάλειας και της άμυνας στη περιοχή. Κάτι τέτοιο υποδηλώνει με σαφήνεια τη διαμόρφωση τρόπων παρέμβασης στη περιοχή σε περιόδους αστάθειας και ανασφάλειας. Με σκοπό να αποφευχθεί μια παρόμοια περίπτωση στη Μεσόγειο, η υιοθέτηση αυθεντικών μέτρων συνεργασίας, αποτελεί ένα εργαλείο πολύ χρήσιμο.

Πρόταση: Με σκοπό να λάβει χώρα η αναδιοργάνωση της ασφάλειας στη περιοχή, πρέπει να ληφθούν από την αρχή κρίσιμες εγγυήσεις για τις χώρες της Νοτίου Μεσογείου³⁰⁰.

Απόσυρση κάθε αναποτελεσματικού μέτρου

Η δημιουργία Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών στη Μέση Ανατολή σύμφωνα με το πλαίσιο της Βαρκελώνης, δεν φαίνεται να είναι βιώσιμο, ειδικά μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ.

Πρόταση: Η ΕΕ πρέπει να αντιληφθεί πως είναι ένας από τους σημαντικότερους δρώντες στη περιοχή. Για παράδειγμα, στις πρόσφατες διαπραγματεύσεις με το Ιράν η ΕΕ παρουσιάστηκε ως ένα αδύναμο να επιβάλλει την άποψή του εργαλείο σε σχέση με τις ΗΠΑ³⁰¹.

²⁹⁹ Eurofuture, A. Barrio, *Ups and Downs of the Security Dimension: An assessment for the Future*, p.19

³⁰⁰ www.ucm.es/info/unisci

³⁰¹ Le monde, 18-4-06, p.54

Ουσιαστική πρόοδος σε ζητήματα εκδημοκρατισμού

Η έμφαση που προσδίδεται στην αναθεώρηση του τομέα της ασφάλειας, πρέπει να συνδεθεί με την ανάγκη προόδου και εκδημοκρατισμού αρκετών καθεστώτων της Μεσογείου.

Πρόταση: Η μεταρρύθμιση του συστήματος ασφάλειας πρέπει να συνδεθεί με τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό θεσμικών και πολιτειακών παραγόντων των χωρών της Μεσογείου³⁰². Είναι ιδιαιτέρως σημαντική η προσοχή στο μοντέλο δημοκρατίας που πρέπει να δοθεί μιας και η Δύση έχει κατηγορηθεί συχνά για τον τρόπο που επιδιώκει να προωθήσει τη δημοκρατία σε κάποιες χώρες³⁰³.

Παγκοσμιοποιημένη Σκέψη

Αναγκαία είναι μια παγκοσμιοποιημένη προσέγγιση προκειμένου να εγκαθιδρυθεί συνεργασία ασφάλειας. Η σύγχρονη τάση να είναι πιο προνομιούχες οι διμερείς και διακρατικές συμφωνίες μεταξύ των χωρών της ΕΕ και των χωρών της Νοτίου Μεσογείου, δυσχεραίνει την εφαρμογή της αναθεώρησης του συστήματος ασφαλείας.

Πρόταση: Σχεδιασμός ενός υγιούς καναλιού μέσα από το οποίο θα επιτευχθεί συνεργασία στο τομέα της ασφάλειας, ξεκινώντας από την διαχείριση κοινών ζητημάτων, που μπορούν να συνεισφέρουν στη μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση³⁰⁴.

Βελτίωση της Συνεργασίας

Η ανάδυση ενός στέρεου περιβάλλοντος ασφαλείας στη Μεσόγειο και η δημιουργία συνολικής κοινότητας ασφαλείας, συνιστά μια μακροπρόθεσμη στρατηγική³⁰⁵. Αρκετές μορφές συνεργασίας ενδέχεται να βαίνουν παράλληλα με δραστηριότητες των ΗΠΑ, ενώ μονομερείς πρωτοβουλίες σαν αυτές του πολέμου στο Ιράκ, εκτροχιάζουν το πρώτο κεφάλαιο της Διαδικασίας της Βαρκελώνης

Πρόταση: Προσπάθεια για τον συμβιβασμό παγκόσμιων και τοπικών προσεγγίσεων στη περιοχή.

³⁰² www.iss-eu.org/occasion/occ52.pdf (Rosa Balfour)

³⁰³ Εφ. Καθημερινή, 22-01-06

³⁰⁴ Τέτοια ζητήματα ενδέχεται να είναι η κοινή διαχείριση των συνόρων, η κοινή εκμετάλλευση φυσικών πόρων.

³⁰⁵ European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005

4.3. Η Αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο πλαίσιο της ευρωμεσογειακής συνεργασίας

Οι χώρες της Ευρω-μεσογειακής συνεργασίας καθοδηγούνται από τις αρχές και τους στόχους της **Δήλωσης της Βαρκελώνης**³⁰⁶ και στο **ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας**.

Τα κράτη-μέλη εμφανίζονται αποφασισμένα να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά και συντονισμένα το πρόβλημα, τόσο της καταπολέμησης όσο και της πρόληψης των τρομοκρατικών επιθέσεων. Αυξημένης σημασίας εμφανίζεται επίσης η αποκοπή της χρηματοδοτικής ενίσχυσης των οργανώσεων αυτών. Τα κράτη-μέλη έχουν προχωρήσει στις επιγραμματικά στα ακόλουθα βήματα³⁰⁷:

- Έμφαση και σεβασμός στον χάρτη του ΟΗΕ, ΣΤΟ διεθνές δίκαιο και στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο.
- Επικύρωση και εφαρμογή των συμβάσεων που έχουν θεσπίσει τα Η.Ε. για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.
- Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών, στο πλαίσιο του διεθνούς και του εθνικού δικαίου.
- Διμερείς συνεργασίες- σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία-προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η λειτουργικότητα της συνεργασίας, ιδίως στο δικαστικό τομέα.³⁰⁸
- Άρνηση παροχής ασύλου σε τρομοκράτες.
- Παροχή τεχνογνωσίας και εμπειρίας μεταξύ των κρατών-μελών.
- Ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας να συνοδεύεται με σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
- Συνεργασία προκειμένου να ολοκληρωθεί η Περιεκτική Συνθήκη για τη Παγκόσμια Τρομοκρατία³⁰⁹, με σαφή προσδιορισμό της έννοιας της τρομοκρατίας, προκειμένου να προβλεφθούν και οι κυρώσεις.
- Ενίσχυση του Διαλόγου, της Ανεκτικότητας, της Κατανόησης μεταξύ των κοινωνιών.

..Και ο ρόλος του Ο.Η.Ε.

Παρόμοιες προτάσεις συνέταξε στη πρόσφατη έκθεσή του ο γενικός γραμματέας του Ο.Η.Ε. Κόφι Ανάν³¹⁰, προσθέτοντας μεταξύ άλλων τον κίνδυνο από τη

³⁰⁶ www.europa.eu.int/comm/europaid/idex_en.htm

³⁰⁷ www.europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/publication.htm

³⁰⁸ Δίκη όσων σχετίζονται με τρομοκρατικά χτυπήματα.

³⁰⁹ Comprehensive Convention on International Terrorism

χρήση βιολογικών όπλων, την εκμετάλλευση του Διαδικτύου από τους τρομοκράτες αλλά και την αναγκαιότητα του *σεβασμού των δικαιωμάτων όλων-θυμάτων της τρομοκρατίας, υπόπτων για τρομοκρατία ή πληγέντων από τις συνέπειες της τρομοκρατίας*³¹¹.

Η μη αποσαφήνιση του ορισμού της τρομοκρατίας δημιουργεί προσκόμματα στη προσπάθεια εξασφάλισης συναίνεσης για τη σύνταξη Περιεκτικής Συνθήκης για τη Διεθνή Τρομοκρατία.

Η τρομοκρατία, σύμφωνα με την Σάσκια Σάσεν³¹² είναι μια ακραία πράξη που το πέραςμα σε αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων, οι οποίες δημιουργούν γόνιμο έδαφος για τη στρατολόγηση ατόμων σε τρομοκρατικές ενέργειες. Η αύξηση της φτώχειας και των ανισοτήτων, η ασφυκτική υπερχρέωση των κυβερνήσεων που τους αναγκάζει να δαπανούν ολοένα και λιγότερους πόρους για την ανάπτυξη των χωρών τους, όλα αυτά αποτελούν στοιχεία ενός ευρύτερου συνόλου καταστάσεων μέσα στο οποίο ευδοκیمی η απελπισία. Κρίσιμης σημασίας είναι το γεγονός ότι ολοένα και περισσότερες κυβερνήσεις έχουν εγκλωβιστεί στη παγίδα του χρέους, που τις καθιστά σε μεγάλο βαθμό ανίσχυρες και εξαρτημένες. Αυτό σημαίνει μείωση των δαπανών για την ανάπτυξη, και για την κάλυψη ανθρωπίνων αναγκών, όπως τροφή, στέγαση, υγεία, εκπαίδευση. Σήμερα υπάρχουν πενήντα περίπου χώρες που αναγνωρίζονται ως υπερχρεωμένες με το ύψος των χρεών ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π. , σε πολλές χώρες να ξεπερνά το επίπεδο επιβίωσής τους³¹³³¹⁴. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ζητά από τις υπερχρεωμένες χώρες να δίνουν το 20-25% από τα έσοδα των εξαγωγών τους για την αποπληρωμή των χρεών, ενώ οι φτωχές χώρες είναι αναγκασμένες να εισάγουν αγαθά και η Δύση δέχεται πληρωμές μόνο σε Δολάρια ή σε άλλο νόμισμα υψηλής αξίας. Εάν οι χώρες αυτές πληρώσουν με δικό τους νόμισμα, θα ενισχύσουν το νόμισμά τους και παράλληλα θα εισάγουν αγαθά αναγκαία για την ανάπτυξή τους.

Ο ρόλος της ΕΕ πρέπει να είναι υποστηρικτικός προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αιτίες που γεννούν τα τρομοκρατικά φαινόμενα και δίνουν πάτημα για την στρατολόγηση νέων τρομοκρατών. Φαίνεται να είναι

³¹⁰ Η έκθεση Ανάν συζητήθηκε εκτενώς στη Γ.Σ. στις 11/5/2006

³¹¹ Εφ. Ελευθεροτυπία 04/5/2006, σελ. 34

³¹² Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, **Globalization and Discontents** p.87

³¹³ **Η Τρομοκρατία και η Κοινωνία των πολιτών**, Σελ 66, Εκδ. Μεταίχμιο

³¹⁴ Για παράδειγμα στην Αφρική 123% του ΑΕΠ,

αποτελεσματικότερη λύση από τη μόνιμη, καθολική παρακολούθηση των τηλεπικοινωνιών των πολιτών της Ένωσης³¹⁵.

Να σημειωθεί εδώ ότι αυτή η καθολική παρακολούθηση έρχεται να συμπληρώσει μια σειρά άλλων μέτρων που έχουν ήδη αποφασισθεί ή και υλοποιηθεί, όπως είναι η λεπτομερής καταγραφή όλων των (αεροπορικών) μετακινήσεων των πολιτών, η παρακολούθηση των τραπεζικών και εν γένει οικονομικών συναλλαγών τους, οι πρόσφατες κινήσεις για τον αυστηρό έλεγχο των μεταναστών και η σταδιακή πανευρωπαϊκή μετάβαση σε «ευφυή», με άλλα λόγια ικανά να αποθηκεύουν και να ανανεώνουν σωρεία στοιχείων, διαβατήρια, δελτία ταυτότητας ή ακόμα και διπλώματα οδήγησης.

Είναι δε ενδιαφέρον ότι οι κυβερνήσεις προχωρούν σε όλα τα ανωτέρω ομνύοντας συνεχώς στην προστασία των ατομικών ελευθεριών και πολιτικών δικαιωμάτων παρακάμπτοντας μια μάλλον στοιχειώδη διαπίστωση: η βασική δικλίδα ασφαλείας για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών είναι να μην γνωρίζουν οι υπηρεσίες ασφαλείας τα πάντα.

Σύνοψη και επιγραμματικές κατευθύνσεις

Η αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων προκλήσεων στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου σχετίζονται είτε με την ίδια την Ε.Ε. είτε με τη φύση της Περιοχής της Μεσογείου, είτε με το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι ΗΠΑ στη περιοχή.

Πρώτιστα, η Ε.Ε. και κυρίως οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών πρέπει να κατανοήσουν πως η αποτελεσματικότητα της δράσης τους στη Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, εξαρτάται από τη μακροπρόθεσμη και επίμονη προσπάθειά τους. Όπως έχει διαφανεί οι εθνικές θέσεις απέχουν παρασάγγας από αυτή την προοπτική. Παράλληλα η είσοδος των νέων δέκα κρατών μελών, έχει μετακινήσει το κέντρο ενδιαφέροντος περισσότερο Ανατολικά και Βόρεια³¹⁶. Την ίδια στιγμή αναμένεται μείωση των χρημάτων που θα λάβουν οι νέες αυτές χώρες και είναι απορίας άξιο με ποιο τρόπο θα ενισχύσει η ΕΕ την ΕΜΣ στο βαθμό που το επιθυμεί και που υπάρχει η πολιτική βούληση για κάτι τέτοιο.

Δευτερευόντως, η πολιτική και οικονομική ανάπτυξη των Νοτίων χωρών της Μεσογείου δεν αναμένεται χωρίς προβλήματα. Η Επιτροπή Επικοινωνίας έθεσε

³¹⁵ Καθημερινή 03/ 12/2006, σελ.24

³¹⁶ Εφ. Ελευθεροτυπία 4-12-05, σελ.52

τα προβλήματα του εκδημοκρατισμού, της καλής διακυβέρνησης (*good governance*) και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ποιότητα της διεθνούς κοινωνίας εξαρτάται από την ποιότητα των κυβερνήσεων

στις οποίες θεμελιώνεται. Η καλύτερη εγγύηση της ασφάλειάς είναι ένας κόσμος δημοκρατικών κρατών με χρηστή διακυβέρνηση. Η διάδοση της χρηστής διακυβέρνησης, η υποστήριξη των κοινωνικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων, η αντιμετώπιση της διαφθοράς και της κατάχρησης εξουσίας, η εδραίωση του κράτους δικαίου και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι οι καλύτεροι τρόποι ισχυροποίησης της διεθνούς τάξης³¹⁷.

Η οικονομική ανάπτυξη σε μπορεί να διασφαλιστεί εάν δεν υπάρχει σοβαρή πρόοδος στα ζητήματα αυτά.

Τρίτον, η έκθεση της euromesco, με τίτλο *Βαρκελώνη: Προς μια Μεσογειακή Κοινότητα δημοκρατικών κρατών*(2/2005) υπογραμμίζει πως οι προσπάθειες για θεσμική ενίσχυση της ΕΜΣ πρέπει να ενισχυθούν και πως τα κράτη-μέλη της Νοτίου Μεσογείου δε θα πρέπει να είναι απλώς υποκείμενα της διαδικασίας αυτής αλλά και φορείς της. Απαραίτητη κρίνεται η δημιουργία νέων θεσμικών οργάνων που θα αναθεωρήσουν τα υπάρχον πλαίσιο μέσα στα νέα δεδομένα και θα δρουν διαλεκτικά και διορατικά.

Τέταρτον³¹⁸, δεν έχει καταστεί εφικτή η αναγκαία πολιτική συνεργασία της ΕΕ και των ΗΠΑ. Οι αμερικάνικες και οι ευρωενωσιακές προσπάθειες για την προώθηση της δημοκρατίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην ευρύτερη Μέση Ανατολή δε συμπίπτουν κάτι που θα τονίζαμε πως βαίνει συνήθως σε βάρος της Ε.Ε³¹⁹.

Για άλλους Οι μόνιμες ρυθμίσεις ΕΕ-NATO, και ιδίως οι λεγόμενες «Βερολίνο + », ενισχύουν την επιχειρησιακή ικανότητα της Ένωσης και παρέχουν το πλαίσιο για τη στρατηγική εταιρική σχέση των δύο οργανισμών στη διαχείριση των κρίσεων. Αυτό απηχεί την κοινή εδραιωμένη πρόθεση να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του νέου αιώνα³²⁰.

Η νέα κρίση στο Ιράν, με τις συνεπακόλουθες επιπτώσεις στη τιμή του πετρελαίου, αποδεικνύει την γεωστρατηγική κρισιμότητα της περιοχής. Αναγκαία είναι η ενότητα της διεθνούς κοινότητας, με σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Η κρίση που πέρασε η ΕΕ από το πόλεμο του Ιράκ είναι ακόμη νωπή και μια νέα ενδεχόμενη διάσπαση στο θέμα του Ιράν θα κάνει το

³¹⁷ Χ, Σολάνα **Μια ασφαλής Ευρώπη σε ένα καλύτερο κόσμο** 2003 Βρυξέλλες σελ 15

³¹⁸ Eurofuture, p. 21

³¹⁹ προσωπική άποψη

³²⁰ Χ, Σολάνα **Μια ασφαλής Ευρώπη σε ένα καλύτερο κόσμο** 2003 Βρυξέλλες σελ 12

μέλλον της ΚΕΠΠΑ ζοφερό. Δεδομένου ότι η Κίνα και η Ρωσία πρόσφατα υπέγραψαν ενεργειακές συμφωνίες με τη Τεχεράνη³²¹ και οι ΗΠΑ επικαλούνται την ελλιπή συνεργασία του Ιράκ, η ΕΕ καλείται να κάνει αισθητή τη παρουσία της.

Η ΕΕ, οι ΗΠΑ και οι προσδίδουν ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα δημοκρατίας και χρηστής διακυβέρνησης σε όλες τις περιφερειακές πρωτοβουλίες. Παρόλα αυτά η soft power της ΕΕ φαίνεται πως έχει μικρότερη επίδραση από την hard power των ΗΠΑ στη συγκεκριμένη περιοχή.

³²¹ Εφημ Ελευθεροτυπία 30/4/06

5° Κεφάλαιο:

Η ευρωπαϊκή πολιτική γειτνίασης ως μέσο ενίσχυσης της διεθνούς ασφάλειας

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας η Ε.Ε. έχει τουλάχιστον δύο ευδιάκριτες προσεγγίσεις και πολιτικές προς τις όμορες χώρες³²²:

- Η προσπάθεια σταθεροποίησης μέσα από εθνικές συνεργασίες και διευρυμένες συνδέσεις (partnerships)
- Η προσπάθεια ενσωμάτωσης των γειτονικών χωρών, στο ενωσιακό σύστημα, μέσα από διμερείς συμφωνίες στη βάση αυστηρών ρητρών αιρεσιμότητας.

Η επίτευξη σταθερότητας μέσα από εθνικές συνεργασίες συνιστά μια συνηθισμένη πολιτική τεχνική κάθε χώρας. Η πρώτη εφαρμογή της έλαβε χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 90, στη Γιουγκοσλαβία, με πολύ μικρή επιτυχία³²³. Αν και η αναγκαιότητα ΕΠΓ είχε γίνει εμφανής, εντούτοις, τα μέτρα για την σύλληψη του εγχειρήματος άργησαν κατά πολύ να φανούν. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα με την συνεπαγόμενη διεύρυνση των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε. καθιστά την ΕΠΓ την απάντηση στο διαρκώς και ταχέως εξελισσόμενο περιβάλλον³²⁴.

Τα πρώτα σχέδια δράσης (action plans) της ΕΠΓ φανέρωσαν την αναγκαιότητα της εν λόγω πολιτικής ως εργαλείου προώθησης της χρηστής διακυβέρνησης, της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις χώρες που μετά τη τελευταία διεύρυνση συνορεύουν με την ΕΕ.

Η Ε.Ε. και η Τουρκία- Γεωπολιτική Ασφάλεια

Σύμφωνα με τα Συμπεράσματα της Προεδρίας (παραγρ. 22), η Τουρκία πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης προκειμένου να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις, αλλά η διαδικασία θα βρίσκεται κάτω από τη διαρκή επιτήρηση της Επιτροπής, προκειμένου να ελέγχει την τήρηση και την εφαρμογή όλων των ρητρών που έχουν τεθεί στην υπό ένταξη χώρα. Σημαντικό

³²² A. Missiroli, *The EU and its changing Neighbourhood*, p.12

³²³ G. Edwards, *The potential limits of CFSP The Yugoslav Example*, Foreign Policy of the EU p.173

³²⁴ Βλ. αναλυτικότερα: *European Neighborhood Policy, Strategy Paper*, Communication From the Commission, COM(2004) 373, Brussels, 12/05/04

ρόλο σε αυτό το σημείο θα διαδραματίσει ο πολιτικός έλεγχος που δύναται να ασκήσει η τουρκική ηγεσία στο στρατιωτικό κατεστημένο. Αν και η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στο τομέα αυτό είναι αξιόλογη, απαιτούνται αρκετά θεσμικά και πολιτικά μέτρα προκειμένου να περιοριστεί η αυτόνομη δράση της τουρκικής στρατιωτικής ηγεσίας. Τέτοια μέτρα θα φέρουν τη Τουρκία εγγύτερα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα όπως υποστηρίζει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η διαδικασία πολιτικού εκσυγχρονισμού αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για ένταξη στην ΕΕ και παράλληλα μέσο πίεσης για μια σειρά μεταρρυθμίσεων εκδημοκρατισμού.

Πρωταρχικό ρόλο θα έπαιζε η σταθερότητα θεσμών που θα εγγυηθούν τη δημοκρατία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη προστασία των μειονοτήτων. Παράλληλα ειδικές προϋποθέσεις περιλαμβάνονταν στη Συμφωνία Συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε. και Τουρκίας το Μάρτιο του 2001 που ώθησε στην εφαρμογή μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων (National Programme of Adoption the Acquis) προκειμένου η υποψήφια χώρα να φτάσει στα λεγόμενα «εναρμονισμένα πακέτα».

Σε γενικές γραμμές η Τουρκία έχει συντονίσει την εξωτερική πολιτική της με τις επιταγές της Ε.Ε. , ιδιαίτερα στο θέμα των Βαλκανίων³²⁵. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η συνεργασία με την ΕΕ έχει βοηθήσει στην εξομάλυνση των σχέσεων με την Ελλάδα. Βέβαια η εμπειρία από την «συγκατοίκηση» στο NATO δεν έχει εμποδίσει να εγείρουν αρκετές διαφορές μεταξύ των δύο χωρών, γεγονός που δεν μπορεί να αποτελεί εγγύηση για κάτι διαφορετικό μέσα στην ΕΕ³²⁶.

Τον Ιούνιο του 2002 στη Σεβίλλη, η Τουρκία μπλόκαρε τη συμφωνία για τη δημιουργία μιας μονάδας ταχείας αντίδρασης μέσα στα πλαίσια της ΕΕ, δίνοντας στίγματα του Φιλοατλαντικού προσανατολισμού της. Οι ΗΠΑ σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούν την στρατιωτική αυτόρκεια της Ε.Ε. και η τουρκική ηγεσία φαίνεται να τους στηρίζει σε αυτό το σκοπό.

Η Τουρκία αποτελεί ένα καθοριστικό παράγοντα στο χώρο της Ανατολής που δύναται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο σε δύο κρίσιμα ζητήματα:

1. *Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας.* Η στρατιωτική συνεργασία στα πλαίσια του NATO με κοινή δράση για την προώθηση του εκδημοκρατισμού στην

³²⁵ G. Dorronsoro, *The EU and Turkey*, p.56

³²⁶ Δελαστικός Γ., Η Τουρκία στην ΕΕ, Εφημ Καθημερινή 22-11-05, σελ. 34

ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τα σχέδια των ΗΠΑ.³²⁷

2. *Πετρέλαιο και Φυσικό Αέριο.* Η Τουρκία είναι σημαντική δίοδος αγωγών πετρελαίου ενώ προσφάτως ο Τ.Ερντογάν εγκαινίασε τον αγωγό φυσικού αερίου στη περιοχή. Το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας θα μελετηθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

Η ΕΕ οφείλει να πιέσει περισσότερο τη τουρκική πλευρά για προώθηση των οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων, καθώς διάχυτη είναι η αίσθηση πως στο εσωτερικό της χώρας παρά τις όποιες αλλαγές, ο εκδημοκρατισμός έχει μακρύ δρόμο ακόμα³²⁸.

Πως η Ε.Ε. εκτίμησε τη πορεία της Τουρκίας στις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις³²⁹

1. 1998. Μειωμένος πολιτικός έλεγχος και καθοριστική παρέμβαση του στρατού στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας.
2. 1999. Η στρατιωτική ηγεσία συνεχίζει να παρεμβαίνει στη πολιτική ζωή
3. 2000. Η έκθεση στην μετα- Ελσίνκι εποχή διαπιστώνει σαφή πρόοδο αλλά τονίζει πως ο πολιτικός έλεγχος απαιτεί ακόμα πολλά βήματα.
4. 2001. Οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις έχουν αρχίσει να υλοποιούνται και η ευθυγράμμιση (alignment) της Τουρκίας με τα ευρωπαϊκά δεδομένα προσδιορίζεται ξεκάθαρα στη παρούσα έκθεση
5. 2001. Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τονίζει την αναγκαιότητα αποτελεσματικότερου πολιτικού ελέγχου.
6. 2002. Η έκθεση υποδεικνύει στη νέα κυβέρνηση της Τουρκίας την κατεύθυνση που πρέπει να κινηθεί προκειμένου οι πολιτικές αλλαγές να μην αποτελούν απλώς ένα νομοθέτημα, αλλά και να υλοποιούνται στη πράξη.
7. 2003. Μια σειρά εναρμονισμένων πακέτων που στοχεύουν στην αναθεώρηση του τρόπου λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας και στο περιορισμό της παρέμβασης της στρατιωτικής ηγεσίας στη πολιτική ζωή της Τουρκίας
8. 2003. Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής χαιρετίζει τις προσπάθειες της Τουρκίας, αλλά τονίζει πως ακόμα είναι αναγκαία πολλά βήματα, ιδιαίτερα στο κοινοβουλευτικό έλεγχο πάνω στα έξοδα του στρατού.

³²⁷ Προβλέπεται και η αντιμετώπιση του PKK

³²⁸ προσωπική άποψη

³²⁹ Πηγή Ε.Ε. Εκθέσεις για την Τουρκία

9. 2003/4 Η Τουρκία ανταποκρίθηκε στις τελευταίες υποδείξεις και η μεταβολή της σύμφωνα με τις κατευθύνεις τις Ε.Ε. εφαρμόζεται με ταχύτερους ρυθμούς.
- 10.2004. Η έκθεση υπογραμμίζει τη σημαντική πρόοδο της τουρκικής οικονομίας, αλλά και την αύξηση του πολιτικού ελέγχου στη στρατιωτική ηγεσία και η τελευταία συνεχίζει να παρεμβαίνει με υπόγεια μέσα.

5° Κεφάλαιο:

Κριτική αποτίμηση των δράσεων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Έπειτα από μία σύντομη αλλά όσο το δυνατόν περιεκτική ανασκόπηση στις δράσεις τόσο της Ε.Ε. όσο και του Ο.Η.Ε.- αλλά και των Η.Π.Α.- στα πλαίσια των προσπαθειών της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι εκ πρώτης όψεως υπάρχει μία εν μέρει εικόνα κινητικότητας και προόδου από την άποψη του διεθνούς δικαίου. Ωστόσο με μία δεύτερη ματιά διαπιστώνει κανείς ότι η αισιόδοξη αυτή εικόνα δεν μπορεί παρά να είναι αποσπασματική και επιφανειακή με ελάχιστα απτά θετικά αποτελέσματα στην πράξη...

Μέχρι στιγμής η δραστηριότητα της Ε.Ε. κινείται σε ένα επίπεδο εξαγγελτικό με μία πληθώρα διακηρύξεων, καταδικαστικών δηλώσεων, αλλά και αποφάσεων, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό επαναλαμβάνουν τη φρασεολογία των αποφάσεων των Η.Ε. Είναι προφανές ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων μπορούμε να βρούμε διάσπαρτα κείμενα περί της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, τα οποία όμως έχουν εν πολλοίς καταρτιστεί συγκυριακά, ως αντίδραση συνήθως στα κατά καιρούς εκδηλωθέντα τρομοκρατικά χτυπήματα. Όσον αφορά τον Ο.Η.Ε. πρέπει να επισημάνουμε ότι και σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν κείμενα και συμβάσεις που αναφέρονται σε επί μέρους μορφές της τρομοκρατικής δράσης, από την ξεκινώντας από την αεροπειρατεία και καταλήγοντας στην τοποθέτηση πλαστικών εκρηκτικών βομβών. Είναι λοιπόν σαφές ότι απουσιάζει ένας κεντρικός κορμός που θα «έδενε» αυτό το ασυντόνιστο τοπίο σε ένα ενιαίο σύνολο. Μάλιστα η έλλειψη αυτή, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, δεν είναι τυχαία. Οφείλεται στην άρνηση των κυρίαρχων παραγόντων της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής να αντιμετωπίσουν το θέμα της τρομοκρατίας στο βάθος και στην ολότητά τους, πράγμα που σημαίνει αντιμετώπιση και όλων των ζητημάτων που άμεσα σχετίζονται και επηρεάζουν τις συνθήκες εμφάνισης του φαινομένου...

Όσον αφορά στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και την Ευρωπαϊκή Ένωση η αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας επικεντρώνεται στην ασαφή νομική προσέγγιση ενός προβλήματος, κυρίως όταν οι διαστάσεις του

δεν ελέγχονται ή δεν γίνονται αντιληπτές με απλές ή διαδικαστικές μεθόδους. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών «έχει αντιμετωπίσει ποικιλοτρόπως το θέμα της τρομοκρατίας προσπαθώντας όμως να γεφυρώσει πολλές διαφορετικές απόψεις³³⁰». Παρόλα αυτά οι μέχρι σήμερα διατυπωμένες απόψεις του σε καίρια ζητήματα δημιουργίας του φαινομένου της τρομοκρατίας «ενώ σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται ταύτιση με τις αμερικανικές απόψεις³³¹».

Σε γενικές γραμμές, πολλοί ερευνητές του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας ισχυρίζονται ότι στο σύνολό της, η προβληματική που αναφέρεται στην αντιμετώπιση του φαινομένου λειτουργεί μονοδιάστατα στο πλαίσιο της καταστολής. Είναι πλέον αυταπόδεικτο, ότι παρακάμπτοντας την παράμετρο «πρόληψη» η φιλοσοφία αντιμετώπισης του φαινομένου καθίσταται τουλάχιστον μη ορθολογική. Κατά συνέπεια το οποιοδήποτε εγχείρημα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας δεν μπορεί παρά να λαμβάνει ως βάση τις ειδικές πολιτικές διαστάσεις που το φαινόμενο εκφράζει ή αποτυπώνει καθώς και την παρουσία συγκεκριμένων τυπολογικών χαρακτηριστικών, με βάση τα οποία λειτουργεί η επιστημονική προσέγγιση του φαινομένου.

Η διανοητική αγκύλωση της Δύσης στο σκεπτικό ότι τα ζητήματα αυτά είναι υπερβολικά πολιτικοποιημένα και κατά συνέπεια δεν μπορούν ή ενδεχομένως δεν πρέπει να επιλυθούν, είναι αδιέξοδη αφού αναγκάζει τη διεθνή κοινότητα να... «τρέχει» ασθμαίνοντας πίσω από τις εκάστοτε τεχνικές και μεθοδολογικές προτιμήσεις των τρομοκρατών, προκειμένου να τις αντιμετωπίσει συμβατικά με τρόπο που, όπως η λογική αυτή υπαγορεύει, μπορεί να είναι μόνο δικαστικής και αστυνομικής μορφής.

Απαραίτητη προϋπόθεση επομένως για να βρεθεί διέξοδος όπως συμβαίνει με όλα τα μεγάλα ζητήματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα είναι η ύπαρξη ενός minimum πολιτικής βούλησης ώστε να ξεπεραστούν οι όποιες εμπλοκές πηγάζουν κυρίως από επιλεκτικότητες υπαγορευόμενες από την επιδίωξη ιδιοτελών σκοπών και την εξυπηρέτηση ιδίων, συνήθως πρόσκαιρων, συμφερόντων. Πράγματι, όσο υπάρχει η συγκεκριμένη πολιτική βούληση ορισμένων κρατών να θεωρούνται κάποια άλλα κράτη ως τρομοκρατικά ενώ οι παρόμοιες συμπεριφορές άλλων κρατών θεωρούνται

³³⁰ Μπόση Μαίρη, «**Περί ορισμού της τρομοκρατίας**», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000, σελ. 93

³³¹ Όπως χαρακτηριστικά εξήγησε η Μαίρη Μπόση στο γράφων «από το 1972, έτος που ο Οργανισμός ασχολήθηκε με το ζήτημα της τρομοκρατίας, παρατηρήθηκε ότι οι περισσότερες αποφάσεις που έλαβε στον τομέα είχαν άμεση σχέση με τις αμερικανικές παραινέσεις ή υπήρξαν επακόλουθο αμερικανικών πιέσεων. Η αμερικανική κυβερνητική αντίληψη, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου εισήγαγε την τρομοκρατία ως το σημαντικότερο ζήτημα ασφάλειας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο».

συγγνωστές, όσο η με βίαιους τρόπους εκδηλούμενη βούληση για αυτοδιάθεση ορισμένων λαών θα καλωσορίζεται και θα ενθαρρύνεται ενώ άλλων θα θεωρείται τρομοκρατία, πάντοτε σύμφωνα με τα εκάστοτε γεωστρατηγικά desiderata των κρατών αυτών, το ζητούμενο minimum θα μένει ανεκπλήρωτο...

Όσον αφορά στην Ε.Ε., οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις σε Μαδρίτη και Λονδίνο κατέδειξαν ανάγλυφα την αναποτελεσματικότητα των μέχρι πρότινος υλοποιούμενων στρατηγικών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Είναι πασιφανές ότι οι στρατηγικές της Ένωσης στον τομέα αυτό θα εξακολουθήσουν να παραμένουν αναποτελεσματικές από τη στιγμή που η ίδια και τα μέλη της δε δηλώνουν πρόθυμα- τουλάχιστον με απτές πράξεις- να προβούν στην ουσιαστική υλοποίηση μίας κοινής αμυντικής πολιτικής. Μέχρι στιγμής η πολιτική άμυνας της Ε.Ε. παραμένει σε πλήρη εξάρτηση- όπως προαναφέρθηκε- από την Αμερική θέλοντας να διαδραματίσει το ρόλο της... ήπιας δύναμης.

Εκτός αυτού, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, η Ένωση εμφανίζει έκδηλα τα σημάδια αδυναμίας παρέμβασης σε διεθνείς κρίσεις, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Παλαιστινιακό. Και αναφερόμενοι στο Παλαιστινιακό να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τον γνωστό σε όλους μας Cassese «αν δεν υπήρχε το Παλαιστινιακό, δε θα υπήρχε η έννοια της τρομοκρατίας...». Αυτή όμως η αδυναμία πολιτικής παρέμβασης της Ε.Ε. είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έλλειψη βασικών λειτουργικών και πολιτικών δυνατοτήτων άσκησης παρεμβατικής πολιτικής. Η Ένωση δε διαθέτει τα στρατηγικά εκείνα μέσα που θα ενίσχυαν την επιρροή της και θα συνέβαλλαν στην καθιέρωσή της ως πόλου επηρεασμού των εξελίξεων τόσο στο Μεσανατολικό όσο και σε άλλες διεθνείς κρίσεις. Ο ευρωπαϊκός στρατός καθυστερεί να καταστεί λειτουργικά έτοιμος αλλά ακόμη και όταν αυτό συμβεί, δε θα διαθέτει τις λειτουργικές δυνατότητες για αυτόνομη δράση. Η Ε.Ε. λοιπόν, είναι και θα είναι και στο μέλλον επιχειρησιακά εξαρτημένη από το NATO και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Επιστρέφοντας και πάλι στο θέμα του ορθού τρόπου αντιμετώπισης της φαινομένου της τρομοκρατίας ένα από τα κύρια στοιχεία που θα συνιστούσε την απαρχή της σωστής αντιμετώπισής της- σε εννοιολογικό και νομικό επίπεδο- είναι πρωτίστως η ανάγκη ορισμού της τρομοκρατίας. Είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός της τρομοκρατίας από τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα. Μία ικανοποιητική απάντηση στα στενά συνδεδεμένα αυτά ζητήματα θα απάλλασσε, τουλάχιστον σε σημαντικό βαθμό, τις συζητήσεις και τις συνακόλουθες θέσεις

των κρατών κάθε φορά που ανακύπτει ένα συγκεκριμένα πρόβλημα ή επεισόδιο, από την αφόρητη «διπλή γλώσσα» που μαστίζει κάθε τέτοια περίπτωση. Θα σήμαινε ακόμη την αποκάθαρση του εννοιολογικού τοπίου από νοήματα πρόσθετα και περιττά που σώρευσε η αμειτροειπής- και όχι πάντοτε τυχαία- χρήση του όρου «τρομοκρατία» από τα ΜΜΕ. Ωστόσο μόνο η καθιέρωση του ορισμού της τρομοκρατίας δε θα μπορούσε να λύσει ολόκληρο το θέμα. Γι' αυτό σύμφωνα με πολλούς αναλυτές θα πρέπει να προβλέπεται σε οποιοδήποτε κείμενο επιχειρήσει τη διατύπωση ορισμού, η παραπομπή των ερμηνευτικών προβλημάτων σε αμερόληπτο τρίτο, όπως π.χ. στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Επιπλέον πρέπει να υπάρξει οριοθέτηση της δυνατότητας ενός κράτους να ορίζει εάν ένα έγκλημα είναι πολιτικής φύσεως ή όχι. Πράγματι, καμία απόλυτη λύση δεν είναι δυνατόν να είναι ικανοποιητική εδώ. Ο εξ αρχής αποκλεισμός της πολιτικής φύσης των εγκλημάτων προσκρούει, σύμφωνα με τους ειδικούς, σε παραδοσιακούς πολλές φορές συνταγματικούς κανόνες των κρατών γεγονός που χωρίς να αποτελεί ανυπέρβλητο εμπόδιο οπωσδήποτε δε διευκολύνει τα πράγματα. Εκτός αυτού είναι αναγκαία η πιστοποίηση ότι η διεθνής τρομοκρατία είναι η μόνη που ενδιαφέρει τη διεθνή κοινότητα. Τα προβλήματα εσωτερικής τρομοκρατίας δεν μπορεί να καθίσταται αβασάνιστα «διεθνή εγκλήματα» επί τη βάση αναγκαστικά μόνης της περί τούτου διαβεβαίωσης του ενδιαφερόμενου κράτους. Η διεθνοποίηση των προβλημάτων εσωτερικής τρομοκρατίας που δεν μπορεί παρά να γεννά υποψίες.

Τέλος, είναι ανάγκη η διασύνδεση με τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει να αποφευχθεί. Σύμφωνα με την άποψη της διεθνολόγου Μαίρης Μπόση, η διασύνδεση αυτή δεν εξυπηρετεί σε τίποτα, ενώ αντίθετα συσκοτίζει την όλη προβληματική. Η τρομοκρατία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στο σύνολό της ως ειδικής μορφής εγκληματικότητα, η αντιμετώπιση της οποίας επιβάλλει στις περισσότερες περιπτώσεις, τη διεθνοποίησή της και όχι ως παραβίαση ανθρώπινων δικαιωμάτων. Και τέτοιο θα είχε θέση μόνον αν γινόταν αποδεκτή η αντίληψη περί «εσωτερικής τρομοκρατίας», την οποία παραπάνω απορρίψαμε.

Ασφαλώς, τα προβλήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία δε θα εξαλειφθούν με την κατάρτιση μίας γενικής αντι- τρομοκρατικής σύμβασης, οσοδήποτε επιτυχημένης, εξισορροπημένης και αν είναι ή γενικής αποδοχής κι αν τύχει. Στο νομικό επίπεδο τουλάχιστον όμως η διεθνή κοινότητα θα απαλλασσόταν από φθοροποιές εννοιολογικές διχογνωμίες. Οπωσδήποτε δε, θα

υπάρχει καλύτερος συντονισμός, καλύτερη συνεργασία και αποφυγή ακροτήτων στο χαρακτηρισμό ορισμένων πράξεων ενώ, αντίστροφα, θα περιοριστεί η διαφυγή πράξεων τρομοκρατίας από την εφαρμογή της σχετικής διεθνούς τρομοκρατίας.

Η τρομοκρατία ως κοινωνικό φαινόμενο είναι βέβαιο ότι δε θα λείπει. Μπορεί να περιοριστεί, να ελεγχθεί ως ένα βαθμό, να καταστεί απρόσφορη ενδεχομένως. Όμως δε θα πάψει να υπάρχει και να εμφανίζεται όποτε οι συνθήκες το επιτρέπουν και οι αιτίες που τη δημιουργούν εξακολουθούν να παραμένουν, αιτίες που απλώνονται σε όλο το φάσμα των εκδηλώσεων της ζωής των κοινωνιών και των λαών.

Συμπερασματικά σχόλια

Are we capturing, killing or deterring and dissuading more terrorists every day than the Madrassas and radical clerics are recruiting, training and deploying against us?"

Donald Rumsfeld

Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας θα πρέπει σίγουρα να αναγνωριστεί ιδίως όσον αφορά την συνεισφορά της στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών. Πτυχές της δράσης της Ένωσης κατά της τρομοκρατίας έχουν συχνά αποτελέσει αντικείμενο κριτικής μη κυβερνητικών οργανώσεων εξαιτίας της λήψης μιας σειράς μέτρων των οποίων η συμφωνία προς τα ανθρώπινα δικαιώματα συχνά αμφισβητείται.. Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι τη σημαντικότερη θέση στην νέα αντιτρομοκρατική στρατηγική της Ένωσης κατέχουν τα μέτρα που εμπίπτουν στο τομέα της δίωξης. Εδώ εμφοιλωρεί ο κίνδυνος της λήψης γρήγορων λύσεων που εν τέλει θα συμβάλλουν σε έναν κύκλο βίας. Παρά το γεγονός ότι η πρόληψη θεωρείται αναγκαία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, δεν έχει δοθεί η δέουσα σημασία στην αντιμετώπιση των παραγόντων που συμβάλλουν στη γένεση του φαινομένου.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο κίνδυνος λήψης αντιτρομοκρατικών μέτρων που ενδέχεται να συνιστούν προσβολή για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μεγάλος τη στιγμή που δημοκρατικοί και δικαστικοί έλεγχοι είναι ακατάλληλοι. Η επιλογή των κρατών-μελών να θεμελιώσουν ένα σημαντικό τμήμα της αντιτρομοκρατικής πολιτικής της Ένωσης στο δεύτερο πυλώνα της Συνθήκης και συγκεκριμένα την υιοθέτηση κοινών θέσεων ως εργαλείο για τη λήψη μέτρων, όπως οι κατάλογοι τρομοκρατών ή η ανταλλαγή πληροφοριών, στερεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάθε πηγή πληροφόρησης και δυνατότητα αντίδρασης. Επιπλέον, ο κοινοβουλευτικός έλεγχος περιορίζεται ακόμα περισσότερο τη στιγμή που ένα μεγάλο μέρος των αντιτρομοκρατικών μέτρων λαμβάνεται με την εφαρμογή διεθνών δεσμεύσεων και αποφάσεων στα πλαίσια του Ο.Η.Ε..

Οι τρομοκρατικές πράξεις σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθούν δικαιολογημένες. Αυτό όμως που θα πρέπει επίσης να γίνει δεκτό είναι ότι και οι τρομοκράτες έχουν ανθρώπινα δικαιώματα. Γι' αυτό και το επιχείρημα ότι οι

τρομοκράτες οι οποίοι παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των άλλων, δεν θα πρέπει να αξιώνουν την προστασία των δικών τους δικαιωμάτων, οδηγεί στη λήψη μέτρων έκτακτης ανάγκης τα οποία αγνοούν τις βασικές αρχές των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνονται σε διεθνή κείμενα. Άνθρωποι συλλαμβάνονται με βάση την εθνική τους καταγωγή και θρησκεία, κρατούνται χωρίς χρονικούς περιορισμούς και χωρίς κατηγορίες εναντίον τους. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων αυτών αμφισβητείται ενώ είναι εμφανής η αρνητική επίδραση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι περιορισμοί που επιβάλλονται στα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει να προβλέπονται από το νόμο, να διέπονται από τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, να ερμηνεύονται στενά και να μην προσβάλλουν τον πυρήνα του δικαιώματος, να σέβονται την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων και να μη επιβάλλονται αυθαίρετα.

Για το σχεδιασμό μιας αποτελεσματικής πολιτικής κατά της τρομοκρατίας ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στον τομέα της πρόληψης. Η καταστολή από μόνη της δεν αρκεί. Παράλληλα θα πρέπει να προωθηθούν οι αρχές της δημοκρατίας και ο σεβασμός των θεμελιωδών ελευθεριών του ατόμου. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που θεωρούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα επιτρέπουν στους τρομοκράτες το σχεδιασμό των τρομοκρατικών τους επιθέσεων. Η αλήθεια, εντούτοις, είναι ότι οι τρομοκράτες κάθε άλλο παρά εκτιμούν την ελευθερία, άλλωστε λειτουργούν πιο εύκολα σε συνθήκες καταπάτησης των δικαιωμάτων ενώ η στήριξη τους γίνεται ευκολότερη. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποτελέσουν κατευθυντήριες γραμμές στη χάραξη αντιτρομοκρατικών πολιτικών.

Η απειλή της τρομοκρατίας δεν θα σβήσει σύντομα. Είναι απαραίτητο να αντιληφθούμε ότι για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου, αυτό που θα πρέπει να αλλάξει δεν είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά οι πολιτικές των κρατών. Οφείλουμε να είμαστε σε επαγρύπνηση, προκειμένου να αποφύγουμε το κίνδυνο να υπονομευτούν οι αξίες που θα πρέπει να διατηρήσουμε. Κάθε παρέκκλιση από την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν συνιστά τίποτε άλλο παρά οπισθοδρόμηση του νομικού μας πολιτισμού.

Η επίθεση στους δίδυμους πύργους, πυροδότησε μια σειρά μέτρων ασφαλείας τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ε.Ε., καθώς και μια σειρά στρατιωτικών δράσεων κατά των θεωρούμενων κρατών-υποκινητών της τρομοκρατίας. Η συγκυρία της «αντιμοκρατικής δράσης» δε ξεκινά από την επίθεση στη Νέα

Υόρκη και είναι αρκετά παλαιότερη (π.χ. Σύμβαση Πάλερμο του ΟΗΕ κατά του *οργανωμένου εγκλήματος* το φθινόπωρο του 2000). Πλην όμως η επίθεση ενοποιεί δύο διακριτές πολιτικές ασφάλειας των δυτικών κρατών: αυτή της εσωτερικής ασφάλειας και της προστασίας των πολιτών της Δύσης και εκείνη των διεθνών επεμβάσεων για των προστασία των δυτικών «αξιών».

Τα ποικίλα νομοθετήματα της Ε.Ε. δεν έχουν παρόλα αυτά καταφέρει να αποσαφηνίσουν τα όρια και το περιεχόμενο της τρομοκρατίας. Ειδικότερα ερμηνευτικά προβλήματα προκύπτουν από

- από το προβληματικό διαχωρισμό της τρομοκρατίας από το κοινό οργανωμένο έγκλημα
- από την ένταξη ή μη των πρακτικών κρατικής τρομοκρατίας στην έννοια της τρομοκρατίας
- από την ένταξη ή μη στην έννοια της τρομοκρατίας των εθνικοαπελευθερωτικών και εθνικά αποσχιστικών ομάδων και κινήμάτων.

Ο προσδιορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας έχει επιφέρει αρκετούς προβληματισμούς και κριτική στις αποφάσεις –πλαίσιο. Οι τρομοκρατικές ενέργειες δε προσβάλλουν ένα συγκεκριμένο πολιτειακό σύστημα, αλλά τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν το πολίτευμα ανεξαρτήτως μορφής. Μοιάζει όμως αδύνατο μια δολοφονία ή μια απαγωγή ή ένας εκβιασμός να πλήξει τη δημοκρατία μιας χώρας ή τα θεμελιώδη δικαιώματα *per se*. Από την άλλη πλευρά η ίδρυση μιας οργάνωσης που αποσκοπεί στην ανατροπή των υπάρχουσών κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών δομών, μπορεί να θεωρηθεί πως διαταράσσει την ευταξία του κράτους αλλά δε μπορεί να ανατρέψει μια δημοκρατία. Σε αυτό ακριβώς το σημείο αναδύονται δύο ζητήματα: Υπάρχει δυσκολία προσδιορισμού της τρομοκρατικής οργάνωσης και του τρομοκρατικού αδικήματος αφού οι δράστες προβάλλουν ως σκοπό τους, την εγκαθίδρυση μιας «νέας δημοκρατίας» που μέσα σε αυτή υπάρχουν τα θεμελιώδη δικαιώματα. Κάτι που κατέστησε αναγκαία τη λίστα τρομοκρατικών οργανώσεων, έτσι ώστε να αποσαφηνιστεί όσο γίνεται το περιεχόμενο εφαρμογής των Αποφάσεων-Πλαίσιο. Επί προσθέτως, οι υπάρχουσες δομές δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρούνται μόνιμες και στάσιμες. Η κοινωνία εξελίσσεται και η αναγόρευση των θεμελιωδών –για την εποχή–δομών, ως προστατεύσιμο αγαθό, θεωρείται μάλλον αντεπισημονική. Σύμφωνα με τον Μανωλεδάκη, (Μανωλεδάκης 1998 σημ. 43) *η αναγωγή των θεωρούμενων σε μια δεδομένη στιγμή ως θεμελιωδών κοινωνικών και οικονομικών δομών σε προστατευτέο δια*

του ποινικού νόμου αγαθό, αποτελεί δείγμα κλειστής κοινωνίας με ολοκληρωτικά χαρακτηριστικά. Παράλληλα αυτά τα *οικουμενικά αγαθά* αποτελούν αφηρημένα ιδεολογήματα (ελεύθερη αγορά, ελεύθερος ανταγωνισμός) και οδηγούν το ποινικό δίκαιο σε ολοκληρωτική εκτροπή.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως από τη μία πλευρά είναι εφικτός ο προσδιορισμός της τρομοκρατικής πράξης από την άλλη είναι αρκετά τα προβλήματα και οι ασάφειες που απορρέουν από αυτόν. Η προσπάθειες για τον ορισμό της τρομοκρατίας, οφείλουν να έχουν σαφή, ειλικρινή και νομικά ορθολογική διάσταση που δεν θα είναι απόληξη του συσχετισμού δυνάμεων στο διεθνές πεδίο- πράγμα που φαντάζει εξωπραγματικό-αλλά μιας διαχρονικής και βιώσιμης νομοθετικής πράξης. Ορθά λοιπόν η Αποφάσεις – Πλαίσιο επικεντρώνονται στο σκοπό του δράστη και όχι στο εάν η πράξη του δράστη είναι πρόσφορη να οδηγήσει στην επίτευξη του σκοπού του, κάτι όμως που ανάγει το φρόνημα του δράστη σε βασικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό μιας δράσης ως τρομοκρατικής. Η προσπάθεια της Απόφασης –Πλαίσιο είναι να εξασφαλίσει πως τα αδικήματα που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά δε μπορούν να θεωρηθούν πολιτικά εγκλήματα, ώστε να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης. Η προσπάθεια αυτή θα κινείται μεταξύ της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και της ανατροπής του φιλελεύθερου χαρακτήρα του ποινικού συστήματος με τη ποινικοποίηση του φρονήματος του δράστη, πράγμα που επιφέρει το ερώτημα ασφάλεια ή ελευθερία, ή μήπως ασφάλεια με ελευθερία. Το τελευταίο προϋποθέτει για το E.Said την επίλυση των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, πολιτιστικών παραγόντων που γεννούν τη τρομοκρατία. Όπως την αντιμετώπιση της φτώχειας, της ανισομερούς ανάπτυξης, των δημογραφικών προβλημάτων, της κοινωνικής απομόνωσης, των κοινωνικών ανισοτήτων ...

Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας απαιτείται μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική, μια άποψη την οποία ασπάζεται το 85% των ευρωπαίων πολιτών, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρομέτρου. Δεδομένης της παγκοσμιοποίησης της τρομοκρατίας, παράλληλα με την οικονομική παγκοσμιοποίηση, η απάντηση σε αυτό το φαινόμενο δεν μπορεί να περιοριστεί στο εθνικό επίπεδο ή στη διακυβερνητική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Απαιτείται επίσης ένας διεθνής ορισμός και μια διεθνής στρατηγική. Οι πρόσφατες επιθέσεις στη Μαδρίτη αλλά και το Λονδίνο αποτέλεσαν μια ετυμηγορία που δεν μπορεί να εφεσιβληθεί και η οποία δυστυχώς

επιβεβαιώθηκε με τραγικό τρόπο από την ουσιαστική αναποτελεσματικότητα των μέτρων που ενέκρινε η ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Χωρίς να αρνούμαστε την έως ένα βαθμό προστιθέμενη αξία της πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι και το τελευταίο σχέδιο δράσης του Δεκεμβρίου του 2005 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεν θα χρησιμεύσει σε μεγάλο βαθμό στην καταπολέμηση της μεγαλύτερης απειλής για τη συνύπαρξή μας. Αν η ΕΕ προτίθεται να επωμιστεί τις ευθύνες της και να εκπληρώσει το καθήκον της προκειμένου να κατοχυρώσει το σεβασμό και την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους πολίτες της και για όσους διαμένουν στο έδαφός της, χρειαζόμαστε κάτι περισσότερο από βαρύγδουπες διακηρύξεις και αναρίθμητα αποσπασματικά μέτρα.

Μία πρόταση όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο να αποφασίσουν, τηρώντας το πνεύμα του Συντάγματος της Ευρώπης και το άρθρο 42 της Συνθήκης για την ΕΕ, ότι τα μέτρα που εμπεριέχονται στο άρθρο 29 και που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του διασυνοριακού εγκλήματος θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον Τίτλο IV της Συνθήκης ΕΚ και να υπόκεινται στη διαδικασία της συναπόφασης με το ΕΚ, στο σύστημα ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο και στη δικαστική ανασκόπηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στρέφεται ίσως προς μία σωστή κατεύθυνση. Εκτός αυτού είναι ανάγκη να συμπεριληφθεί το έγκλημα της τρομοκρατίας στις κατηγορίες εγκλημάτων που

εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου καθώς επίσης και να θεσμοθετηθεί ο ρόλος των θυμάτων και να ιδρυθεί ένα ευρωπαϊκό ίδρυμα για τα θύματα της τρομοκρατίας, με τη συμμετοχή ευρωπαίων ηγετών στο ύψιστο επίπεδο και των ενώσεων των θυμάτων. Επίσης σημαντικό θα ήταν το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να αποφασίσουν, τηρώντας το πνεύμα του Συντάγματος της Ευρώπης, σχετικά με τη θέσπιση μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, από τη Eurojust, αρμόδιας για την έρευνα, τη δίωξη και την προσαγωγή ενώπιον της δικαιοσύνης των αυτουργών και των συνεργών τους για σοβαρά διασυνοριακά εγκλήματα, ειδικότερα δε για το έγκλημα της τρομοκρατίας αλλά και να μετατρέψουν την Europol σε ευρωπαϊκό οργανισμό ο οποίος να υπόκειται στον δημοκρατικό έλεγχο του ΕΚ και του Συμβουλίου και στη δικαστική ανασκόπηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, με στόχο να μετατραπεί σε γνήσια ομοσπονδιακή αστυνομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλα πρόσθετα μέτρα που θα μπορούσε να λάβει η Ένωση στην κατεύθυνση της ουσιαστικής και έμπρακτης αντιμετώπισης της

τρομοκρατίας είναι παραδείγματος χάριν η ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου με πλήρη ποινική δικαιοδοσία εκδίκασης των σοβαρότερων διασυνοριακών εγκλημάτων, ιδίως της τρομοκρατίας καθώς και η απαίτηση όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν όλα τα νομικά μέσα που έχει εγκρίνει η Ένωση για την άμεση, πλήρη και ορθή καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Πόσο κοντά όμως βρίσκεται η Ένωση στο στόχο της, δηλαδή το στόχο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας μέσω της προώθησης της παρουσίας της στο διεθνές στερέωμα αλλά και της έμπρακτης υλοποίησης μίας κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής; Οι εμπειρογνώμονες της Ομάδας Εργασίας της Συνέλευσης για το μέλλον της Ευρώπης διαπιστώνουν την ανεπαρκή εφαρμογή των αποφάσεων του τρίτου πυλώνα. Μάλιστα το χαρακτηρίζουν «εικονικό δίκαιο», καθώς μόνο δύο συμβάσεις επικυρώθηκαν από όλα τα κράτη μέλη. Προτείνεται επίσης, αφού η μη εφαρμογή των αποφάσεων αυτών από κάποια κράτη μέλη συνιστά κίνδυνο και για την ασφάλεια των άλλων κρατών, η Επιτροπή να είναι θεματοφύλακας του δικαίου και σ' αυτό τον τομέα και να διατηρεί το δικαίωμα προσφυγής κατά των κρατών μελών ενώπιον του ΔΕΚ. Στις προτάσεις και στα συμπεράσματα αυτά οφείλουμε να αναφέρουμε και την πρόταση αναμόρφωσης των διαθέσιμων νομικών μέσων και την αντικατάστασή τους από κανονισμούς και οδηγίες. Η αμεσότητα του αποτελέσματος των νομικών πράξεων καθίσταται απαραίτητη.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικές αποφάσεις και προτεραιότητες για την ενίσχυση του χώρου ασφάλειας, ελευθερίας και δικαιοσύνης διατυπώθηκαν στο πενταετές πρόγραμμα της Χάγης, που εγκρίθηκε κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης και 5ης Νοεμβρίου του 2004. Εκεί τονίστηκε η ανάγκη διαμόρφωσης στρατηγικής αντίληψης των συνεργαζόμενων αρχών (όπως η αστυνομία και τα τελωνεία) σχετικά με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Παράλληλα, αναφέρθηκε ότι η αποτελεσματική εξωτερική συνεργασία με τρίτα κράτη μπορεί να συμβάλλει θετικά, συνεπικουρώντας προς αυτή την κατεύθυνση. Γενικότερα, η έμφαση επικεντρώνεται στην ανταλλαγή των πληροφοριών και την πρόληψη της τρομοκρατίας.

Ο V. Giscard D' Estaing, αναφορικά με το Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας, Δικαιοσύνης, διατυπώνοντας το πάγιο αίτημα για «περισσότερη Ευρώπη» υπενθυμίζει ότι ο ορισμός του σοβαρού και διασυνοριακού εγκλήματος παρέχει νομική βάση για την ανάληψη κοινοτικής δράσης που συμπληρώνεται από ένα σύστημα συνεργασίας που ερείδεται στην αμοιβαία αναγνώριση. Καθίσταται πλέον πασιφανές ότι η καταπολέμηση της

τρομοκρατίας –πρωτίστως μέσω των οικονομικών της ερεισμάτων – είναι υψίστης προτεραιότητας στην Ε.Ε. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και οι πολιτικές εξελίξεις μαρτυρούν τη βαθμιαία διεθνοποίηση της τρομοκρατίας, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο τα εύθραυστα θεμέλια της παγκόσμιας ειρήνης. Άρα, είναι σαφές ότι απαιτείται η λήψη των αντίστοιχων μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου, προπάντων μέσα από υψηλού επιπέδου συνεργασία.

Σύμφωνα με τον Waltz³³² μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου δεν υπάρχει μια δύναμη ή συνδυασμός δυνάμεων ικανών να εξισοροπήσει τις ΗΠΑ . Η παρούσα δομή του μεταψυχροπολεμικού συστήματος είναι αφύσικη και μεταβατική και επιγενόμενο είναι το φαινόμενο της πυρηνικής διασποράς που παραπέμπει στο μοντέλο με βέτο κάθε μονάδας³³³. Τα κράτη που διαθέτουν πυρηνικά όπλα στηρίζουν την επιβίωσή τους στις δικές τους πυρηνικές αποτρεπτικές ικανότητες και σε αυτές των υπερδυνάμεων. Μια σειρά χωρών όπως η Ινδία, το Πακιστάν, το Ισραήλ, έχουν προχωρήσει στη εξασφάλιση πυρηνικής ενέργειας και η η στάση της Ε.Ε. για την απόκτηση μιας συνολικής πολιτικής για την πυρηνική ενέργεια αποτελεί ένα ζητούμενο, έχοντας κατά νου, πως μονομερώς μέλη της έχουν προχωρήσει σε μεγάλα πυρηνικά προγράμματα.

Η σύγχρονη όψη της ασφάλειας στις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης αναμφίβολα αποκρυσταλλώνεται μέσα σε ένα κόσμο ραγδαίων αλλαγών. Τα σύνορα –όχι με τη συμβατή τους έννοια– έχουν αρθεί και η αλληλεξάρτηση των επιπτώσεων των προβλημάτων είναι αισθητή. Σε αυτό το παγκοσμιοποιημένο κόσμο, η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει για το συμφέρον της να έχει σταθερή παρουσία και ισχύ. Ο ισχυρός και παρεμβατικός ρόλος της ΕΕ αποτελεί προϋπόθεση για την διασφάλιση της ευημερίας και της σταθερότητας.

Η διακριτή της δράση μέσω του πολιτικού διαλόγου, της οικονομικής βοήθειας, της κοινωνικής στήριξης θα αποβλέπει στον εκδημοκρατισμό, στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην οικονομική μεγέθυνση, αποτελεί απαραίτητο συστατικό ενός πολυπολικού κόσμου ισορροπίας.

Σε συνεργασία με τους υπόλοιπους διεθνείς οργανισμούς, χωρίς αλληλοεπικαλύψεις στη δράση, ΕΕ πρέπει να προσέξει τη λεπτή γραμμή της παρέμβασης. Η αντικειμενική, αδιακριτή δράση της θα πρέπει να αποτελεί εκ

³³² Kenneth Waltz, The emerging structure of international politics, , International Security, 18: 2 (1993)

³³³ Μοντέλο Kaplan –Μοντέλο πυρηνικής διασποράς

των ων ουκ ανευ, αντιθέτως μπορεί να οδηγηθούμε σε γεγονότα 11^{ης} Σεπτεμβρίου είτε 2001 είτε 1973³³⁴.

Γιατί το δίλλημα ασφάλεια ή ελευθερία, φαίνεται να έχει μόνο μία απάντηση: Ελευθερία με ασφάλεια..³³⁵

³³⁴ ανατροπή Αλιέντε στη Χιλή.

³³⁵ Αρ. Μάνεσης

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αναγνωστόπουλος Ηλίας, **«Δίκαιη δίκη και διεθνής τρομοκρατία (Με αφορμή την Απόφαση του Γερμανικού Ακυρωτικού στην υπόθεση El Motassadeq)»**, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004 σελ.1030
- Ανδρουλάκης Ιωάννης, **Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης, κατά το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ**, Σάκκουλας, Αθήνα, 2000
- Δημόπουλος Χαράλαμπος, **Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006
- Ζαραφωνίτου Χριστίνα, **Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003
- Καϊάφα-Γκμπάντι, **«Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν.3251/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην παράδοση»**, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004 σελ.1294-1310
- Κουράκης Νέστωρ, **Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, Β' Πραγματολογική προσέγγιση και επιμέρους ζητήματα**, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
- Μαγγανάς Αντώνης, Καρατζά Λίλα **Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αποφάσεις και Πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου**, Νομική Βιβλιοθήκη, 2002
- Μανωλεδάκης Ι.- Prittwitz C., **Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου** Σάκκουλας, 2003
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Αλίκη, **Δικαιώματα του Ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική** Τόμος Α', εκδ. επιμέλεια Α. Μαγγανάς Νομική Βιβλιοθήκη, 2003
- Ρούκουνας Εμμανουήλ, **Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 1995
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, **Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη**, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, **«Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001»**, 2001
- Μανιτάκης Αντώνης, Τάκης Ανδρέας, **«Τρομοκρατία και δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου»**, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2004.

- Albrecht Hans-Jörg, **«Νομοθετικές απαντήσεις στην 11^η Σεπτεμβρίου, Συγκριτική ανάλυση της Αντιτρομοκρατικής Νομοθεσίας»** Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004 σελ.981-992
- Λοβέρδος Ανδρέας, **«Η νέα τρομοκρατία με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου»**, Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2001.
- Μανωλεδάκης Ιωάννης, **«Ασφάλεια και Ελευθερία»**, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002.
- Καϊάφα- Γκιμπάντι Μαρία, **«Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση»**, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003.
- Χορτάτος Κωνσταντίνος, **«Διεθνής τρομοκρατία: Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας»**, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 2003.
- Baudrillard, Jean & Power inferno, **«Τρομοκρατία και παγκόσμια βία: Ρέκβιεμ για τους Δίδυμους Πύργους. Υποθέσεις σχετικά με την τρομοκρατία: Η βία του παγκόσμιου»**, Εκδόσεις Κριτική, 2005.
- Μπόση Μαίρη, **«Τρεις γεωπολιτικές προκλήσεις για την ελληνική εξωτερική πολιτική: Τρομοκρατία, Τουρκία, εξελίξεις στην Ευρασία»**, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005.
- Μπόση Μαίρη, **«Αντιτρομοκρατική νομοθεσία: Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον»**, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 2004.
- Sinclair Andrew, **«Ανατομία του τρόμου: Ιστορία της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα 2004.
- Bounan Michael, **«Η λογική της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Άγρα, 2004
- Κείμενα περί τρομοκρατίας, **«Η αυτοκρατορία σε πόλεμο: ο κόσμος μετά την 11^η Σεπτεμβρίου»**, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2002.
- Bandrillard Jean, **«Το πνεύμα της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Κριτική, 2002
- Bandrillard Jean, **«Η τρομοκρατία και η κοινωνία των πολιτών»**, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2002
- Αποστολόπουλος Απόστολος, **«Η παγκοσμιοποίηση και η τρομοκρατία»**, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Λιβάνης, Αθήνα 2001.
- Μπόση Μαίρη, **«Περί ορισμού της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα 2000
- Noam Chomchy, **«Η κουλτούρα της τρομοκρατίας»**, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Λιβάνης, 2000
- Μπελαντής Δημήτριος, **«Αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό- Διαστάσεις της αντιτρομοκρατικής πολιτικής»**, Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2004
- Κοροβέσης Περικλής, **«Τρομοκρατία και άλλα δαιμόνια»**, Εκδόσεις Απόλλων ΑΕ, Αθήνα 2004.

- Jakobs Günther, «**Το ποινικό Δίκαιο του πολίτη και το Ποινικό Δίκαιο του εχθρού**» μτφρ. Βαθιώτης Κωνσταντίνος, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2005, σελ.868-877
- Roy Olivier, «Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου: στρατηγική και τρομοκρατία», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003.
- Albert Camus, «**Σκέψεις για την τρομοκρατία**», Εκδόσεις Καστανιώτης, 2003
- Gomien Donna, Harris David, Zwark Leo, *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης: Δίκαιο και Πρακτική*, μτφρ. Τσατσάρελη Έφη
- Noam Chomsky, «**Εξουσία και τρομοκρατία: Ομιλίες και συνεντεύξεις μετά την 11^η Σεπτεμβρίου**», Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Παπαστάμος Στ. & Προδρομίτης Γ., «**Τρομοκρατία και εξουσία**», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2004.
- Φωτόπουλος Τάκης, «**Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας: η γενικευμένη επίθεση των ελίτ**», Εκδόσεις Γόρδιος, Αθήνα 2003
- Γαλάνης Γιώργος & Τριανταφυλλίδου Σταυρούλα, «**Τρομοκρατία: μία νέα μορφή πολέμου;**», Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2003.
- Μπόση Μαίρη, «**Ζητήματα ασφαλείας στη νέα τάξη πραγμάτων**», Εκδόσεις Παπαζήσης, 1999
- Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φανή, «**Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο**», Εκδόσεις Σάκκουλας, 1998
- Μπόση Μαίρη, «**Ελλάδα και τρομοκρατία**», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 1996
- Περράκης Στέλιος, «**Η πολεμική κατοχή στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο**», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1990

Ξενόγλωσση

- **The Financial War on Terrorism**, A Guide by the FATF (Financial Action TaskForce)2004.
- **Europol, An Overview of the Counter Terrorism Unit Activities**, January 2004
- **Anti-Terrorism Laws : India, The United States, The United Kingdom and Israel**/edited by K.R. Gupta. New Delhi, Atlantic, 2002,
- **Encyclopaedia of International Terrorism**/edited by Verinder Grover. New Delhi,
- Weitzman E.A., Kew D., «**Responding to September 11: A conflict Resolution Scholar**» Practitioner's Perspective Analyses of Social Issues and Public Policy, 2002

- Telhami S., «**Combating Terrorism: What works? What Doesn't ?**», Policy Impact Panel, Council of Foreign Relations, Washington D.C., October 11, 1996
- Addicott Jeffrey, **Cases and materials on Terrorism Law**, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006
- European Foreign Affairs Review, *The EU as a Security Regime*, p.99 V 10.2005
- J. Peterson and H. Sjursen, **A common Foreign Policy Europe?** CFSP, London Routledge 1998
- S. Events '**Shaping a Credible EU Foreign Policy**' Centre for European Reform, 2002
- Hobbes Th. *Leviathan*. Cambridge University Press (1991)
- P.C. Ioakeimidis, "**Greece, the E.U. and S.E. Europe past failures and future prospects**" στο "Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities New York, Pella 1999
- Speech by Prodi "**Wider Europe**"- A proximity Policy as the key to stability, Sixth ecsa-World conference 12/2002
- European Foreign Affairs Review, Towards a New Euro-Mediterranean **Neighborhood Space** V.10 2005
- Regional Strategy Paper 2002-06 CARDS Assistance Programme to the western balkans , Commission of the E.C.
- Monshipouri M., "**Paradoxes of U.S. policy in the Middle East**" M.E.Policy, V.9, 9/2003
- Kenneth Waltz, **The emerging structure of international politics**, International Security, 18: 2 (1993)
- Addicott Jeffrey, **Cases and materials on Terrorism Law**, 3rd edition, St. Mary's University Center for Terrorism Law, 2006
- Ashbourn Julian, "**The societal implications of the wide scale introduction of Biometrics and identity management**", Background paper for the Euroscience Open Forum ESOF 2006 in Munich, July 2006
- Commission of the European Communities, **Green Paper on European Programme for Critical Infrastructure Protection**, Brussels, 17/11/2005
- Council of Europe "**The European Convention on Human Rights, Due Process and United Nations Security Council Counter-Terrorism Sanctions**" Report prepared by Professor Iain Cameron 06/02/2006
- Directorate General of Human Rights, Proceedings of the High Level Seminar "**Protecting human rights while fighting terrorism**" (Strasbourg, 13-14 June 2005), Strasbourg, 2006

- **De Vries Gijs**, “**The fight against terrorism-Five years after 9/11**” Presentation by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, Annual European Foreign Policy Conference, London school of Economics & King’s College London, 30 June 2006
- **De Vries Gijs**, Introductory speech by Mr Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, to the Seminar hosted by the EU Presidency on the Prevention of the Financing of Terrorism, Brussels, 22 September 2004
- **De Vries Gijs**, “**Human Rights and Terrorism**” Address by Gijs de Vries, European Union Counter-Terrorism Coordinator, Strassler Family Center for Holocaust and Genocide Studies, Clark University, 17 October, 2004
- **De Vries Gijs**, Summary of Remarks by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, at the joint conference of the European Union and the Gulf Cooperation Council on Combating Terrorist Financing, Abu-Dhabi, 5-6 March 2005
- **De Vries Gijs**, Address by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator to the EUROMED Meeting, Brussels, 18 May 2005
- **De Vries Gijs**, Presentation by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, at the seminar of the Centre for European Reform in Brussels, 19 January 2006
- E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights, “**The balance between freedom and security in the response by the European Union and its Member States to the terrorist threats**”, 31 March 2003
- Gaur Mahendra, **Terrorism and Human Rights**, FPRC Journal, 2003
- House of Lords, House of Commons, Joint Committee on Human Rights “**Counter-Terrorism Policy and Human Rights: Prosecution and Pre-Charge Detention**”, Twenty-fourth Report of Session 2005-06,
- Justice and Home Affairs, “**The European Union Counter-Terrorism Strategy**”, Council Meeting, Brussels 1 December 2005
- Nanda Ved, **Law in the War on International Terrorism**, Transnational Publishers
- Parliamentary Assembly Committee on Legal Affairs and Human Rights, “**Alleged secret detentions and unlawful inter-state transfers involving Council of Europe member states**” Draft Report Explanatory Memorandum by Dick Marty Rapporteur, 7 June 2006
- United Nations, Economic and Social Council, Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Fifty-Third session, “**Terrorism and Human Rights**”, Progress Report prepared by Ms. Kalliopi Koufa, Special Rapporteur, 27 June 2001

- United Nations, Economic and Social Council, Commission on Human Rights, sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights Fifty-Sixth Session, “**Specific Human Rights Issues: New Priorities, in Particular Terrorism and Counter-Terrorism Terrorism and Human Rights**”, Final Report of the Special Rapporteur, Kalliopi Koufa, 25 June 2004
- United Nations General Assembly, Human Rights Council, “**Specific Human Rights Issues: New priorities, in particular, Terrorism and Counter-Terrorism**”, an updated framework draft of principles and guidelines concerning human rights and terrorism, Second expanded working paper prepared by Kalliopi K. Koufa, 3 August 2006
- Weiss Thomas, Graham Margaret, Goering John, **Wars on Terrorism and Iraq, Human Rights, unilateralism and U.S. foreign policy**, Routledge, 2004
- Wolfgang Benedek and Yotopoulos-Marangopoulos Alice, **Anti-Terrorist Measures and Human Rights**, Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston 2004

Πρόσθετο υλικό (εφημερίδες/ Διαδίκτυο)

Amnesty International E.U. Office “**Human Rights dissolving at the borders? Counter-Terrorism and E.U. Criminal Law**”, 31 May 2005 www.amnesty-eu.org/static/documents/2005/counterterrorism_report_final.pdf

“**Delivering on human Rights-Amnesty International's ten-point program for the UK Presidency of the European Union**” June 2005
www.web.amnesty.org/library/index/engior610172005

“**The EU fights against the scourge of terrorism**” www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/fsj_terrorism_intro_en.htm

“**Preventing violent radicalization**”
www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/

European Council “**Conclusions and plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting**”, 21 September 2001
www.europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf

The Hague Programme-Ten Priorities for the next five years
www.europa.eu/justice_home/news/information_dossiers/the_hague_priorities/

“**Essential Background: Overview of human rights issues in European Union**”, 18/1/2006 www.hrw.org/english/docs/2006/01/18/eu12240_txt.htm

“U.K. Proposed Anti-Terrorism Measures Threaten Fundamental Rights. Proposals Risk complicity in torture, unfair trials, and criminalizing expression”. www.hrw.org/english/docs/2005/08/10

“Briefing on the Terrorism Bill 2005: Clause 1, Encouragement etc of Terrorism” www.hrw.org/background/eca/uk1105/1.htm

“U.K. Bill: Clauses 23 and 24: Extension of Detention Period” www.hrw.org/background/eca/uk1105/4.htm

“Call for action against the use of diplomatic assurances in transfers to risk of torture and ill-treatment” www.hrw.org/english/docs/2005/05/12/eca10660.htm

“Data Retention violates human rights convention”
www.privacyinternational.org/article.shtml/

Amnesty International **“Partners in crime: Europe’s role in US renditions”** 14 June 2006 www.statewatch.org/cia/documents/partners_in_crime/14062006/pdf

Bunjan T. **“War on freedom and democracy”**, Statewatch analysis no.13 www.statewatch.org/news/2002/sep/analy13pdf

European Council **“Declaration on Combating Terrorism”** 25 March 2004 www.statewatch.org/news/2004/mar/eu-terr-decl.pdf

Statewatch Analysis **“Terrorism and the rule of law: the policy and practice of proscription”** www.statewatch.org/terrorlists/terrorlists.pdf

Hayes Ben **“Arming Big Brother, the EU’s Security Research Programme”**
Transnational Institute www.tni.org/reports/militarism/bigbrother.pdf

«The EU’s response to the threat of terrorism» Briefing Papers www.quaker.org/qcea/briefings/terrorism/index.html

European Commission for Democracy through law (Venice Commission) Opinion on the International Legal Obligations of Council of Europe Member States in respect of Secret Detention Facilities and Inter-State Transport of Prisoners adopted by the Venice Commission at its 66th Plenary Session (Venice 17-18 March 2006)
[www.venice.coe.int/docs/2006/CDL-AD\(2006\)009-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2006/CDL-AD(2006)009-e.asp)

(Rosa Balfour) www.iss-eu.org/occasion/occ52.pdf
http://www.europa.eu.int/comm/secretariat_general/impact/index_en.htm

- Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, **«Πρόληψη και καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση»** της Σοφίας Μπαξεβάνη, 28 Φεβρουαρίου 2006.
- Κουλουμπής Θεόδωρος, **«Οι κίνδυνοι του πολέμου κατά της τρομοκρατίας»**, 7 Δεκεμβρίου 2003, Εφημερίδα «Καθημερινή».
- Βερέμης Θάνος, **«Οι αντηχήσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου»**, 11 Νοεμβρίου 2001, Εφημερίδα «Καθημερινή»

- Βερεμής Θάνος, **«Τρομοκρατία και Ιδεολογία»**, 14 Οκτωβρίου 2001, Εφημερίδα «Καθημερινή»
- Ντόκος Θάνος, **«11^η Σεπτεμβρίου, Κωνσταντινούπολη, Μαδρίτη, Λονδίνο...»**, 10 Ιουλίου 2005, Εφημερίδα «Το Βήμα».
- Ντόκος Θάνος, **«Για μία νέα δομή εθνικής ασφάλειας»**, 1 Νοεμβρίου 2005, Εφημερίδα «Το Βήμα».
- Ντόκος Θάνος **«Η απειλή της ισλαμικής τρομοκρατίας»**, 28 Ιουλίου 2005, Εφημερίδα «Απογευματινή».
- Τσούκαλης Λουκάς, **«Οι μάγειροι της Ντάουνινγκ Στρητ»**, 11 Νοεμβρίου 2001, Εφημερίδα «Καθημερινή».
- Κουλουμπής Θεόδωρος **«Τρομοκρατία: Κίνδυνος ή Απειλή;»**, 7 Οκτωβρίου 2001, Εφημερίδα «Καθημερινή»
- Κουλουμπής Θεόδωρος, **«Ψάχνοντας για τα πολιτικά αίτια του ισλαμικού τρομοκρατικού κινήματος»**, 4 Σεπτεμβρίου 2005, Εφημερίδα «Καθημερινή»
- Κουλουμπής Θεόδωρος, **«Δέκα χρόνια στρατηγικής ρευστότητας στην ανατολική Μεσόγειο»**, Εφημερίδα «Καθημερινή».
- Χαρδαλούπας Ανδρέας (επιστημονικός συνεργάτης ΕΚΕΜ), **«Η εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.- Ε.Ε. στο Παλαιστινιακό Ζήτημα: Πεδίο σύγκλισης ή αντιπαράθεσης»**, www.ekem.gr